

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Επίκουρος Καθηγητής Χρ. Γκόρτσος
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

Θέμα : «Ο εσωτερικός έλεγχος στο τραπεζικό σύστημα»

ΜΑΡΙΑ ΒΛΑΣΕΡΟΥ

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2007

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
----------------------	----------

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: “Ορισμός της έννοιας του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων”.....	6
--	----------

1.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	6
1.2. Διάκριση της έννοιας «Εσωτερικός Έλεγχος».....	7
1.3. Ορισμός του Εσωτερικού Ελέγχου.....	9
1.3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	9
1.3.2. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών των Η.Π.Α.....	9
1.3.3. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών.....	11
1.3.4. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία.....	12
1.3.5. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από την Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission.....	12
1.3.6. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από το Σώμα Ορκωτών Λογιστών.....	13
1.3.7. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από την Επιτροπή των Διεθνών Ελεγκτικών και Ασφαλιστικών Προτύπων.....	14
1.3.8. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	14
1.4. Σκοπός του Εσωτερικού Ελέγχου.....	15
1.5. Ο Εσωτερικός Έλεγχος και οι τράπεζες.....	16
1.5.1. Αναγκαιότητα Εσωτερικού Ελέγχου στις τράπεζες.....	16
1.5.2. Ο Εσωτερικός Έλεγχος και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των Τραπεζών.....	18
1.5.3. Οργάνωση Εσωτερικού Ελέγχου και Διεύθυνση Επιθεώρησης Τραπεζών...20	
1.5.4. Παραδοσιακή έναντι προοδευτικής προσέγγισης εσωτερικού ελέγχου τραπεζικών ιδρυμάτων.....	22
1.6. Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.....	26
1.7. Διαφορά μεταξύ εσωτερικού ελέγχου και «συμμόρφωσης -(compliance)».....	29
1.8. Διαφορά μεταξύ εσωτερικού ελέγχου και λοιπών δημοσίων ελέγχων-κρατική ελεγκτική.....	31
1.9. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	33

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: “Το διεθνές και ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο”.....	34
--	-----------

2.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	34
2.2. Ο Εσωτερικός Έλεγχος και η Εταιρική Διακυβέρνηση σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό Επίπεδο.....	35
2.2.1. Το έργο του Ο.Ο.Σ.Α. σχετικά με την Εταιρική Διακυβέρνηση.....	35
2.2.2. Το έργο της Επιτροπής της Βασιλείας σχετικά με την Εταιρική	

Διακυβέρνηση.....	37
2.2.3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η εταιρική διακυβέρνηση.....	40
2.3. Η Επιτροπή της Βασιλείας και ο Εσωτερικός Έλεγχος.....	41
2.3.1. Το Νέο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel II).....	41
2.3.2. Εκθέσεις της Επιτροπής της Βασιλείας σχετικά με τον Εσωτερικό Έλεγχο.....	45
2.3.2.1. Η Κανονιστική Συμμόρφωση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων.....	45
2.3.2.2. Το Πλαίσιο Λειτουργίας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των Τραπεζών.....	47
2.3.2.3. Ο Εσωτερικός Έλεγχος στις Τράπεζες και η Σχέση των Εποπτικών Αρχών με τους Ελεγκτές.....	52
2.3.2.3.1. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου.....	53
2.3.2.3.2. Βασικές Αρχές Εσωτερικού Ελέγχου.....	53
2.3.2.3.3. Λειτουργία Εσωτερικού Ελέγχου.....	55
2.3.2.3.4. Η Σχέση των Εποπτικών Αρχών με το Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου και με τους Εξωτερικούς Ελεγκτές.....	56
2.3.2.3.5. Επιτροπή Ελέγχου.....	58
2.3.2.3.6. Ανάθεση της Λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου σε Εξωτερικούς Παροχείς Υπηρεσιών outsourcing.....	59
2.3.2.4. Βασικές Αρχές για την Άσκηση Προληπτική Εποπτείας, Η 17 ^η αρχή αναφορικά με τον Εσωτερικό Έλεγχο.....	60
2.4. Ρύθμιση του Εσωτερικού Ελέγχου των Πιστωτικών Ιδρυμάτων στην Αμερική- Sarbanes Oxley Act of 2002.....	65
2.4.1. Το Νέο Κανονιστικό Πλαίσιο.....	65
2.4.2. Ο Νόμος Sarbanes-Oxley.....	66
2.5. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	70

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: “Το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο”.....71

3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	71
3.2. Η Πράξη ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006.....	73
3.2.1. Γενικά.....	73
3.2.2. Ορισμός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.....	73
3.2.3. Πεδίο Εφαρμογής.....	73
3.2.4. Αρχές και Κριτήρια Αξιολόγησης του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.....	74
3.2.4.1. Σε επίπεδο πιστωτικού ιδρύματος.....	74
3.2.4.2. Σε επίπεδο Ομίλου.....	76
3.2.5. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των οργάνων διοικητικής διαχείρισης του ΣΕΕ.....	77
3.2.5.1. Εισαγωγή.....	77
3.2.5.2. Αρμοδιότητες του Διοικητικού Συμβουλίου και της Διοίκησης.....	77
3.2.5.3. Επιτροπή Ελέγχου του Δ.Σ.....	78
3.2.5.4. Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων του Δ.Σ.....	78
3.2.6. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των υπηρεσιακών μονάδων.....	79
3.2.6.1. Εισαγωγή.....	79
3.2.6.2. Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης.....	80

3.2.6.3. Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων.....	80
3.2.6.4. Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	81
3.2.7. Λοιπές Διατάξεις και Παραρτήματα.....	82
3.3. Ο Νόμος 3016/2002 για την Εταιρική Διακυβέρνηση.....	82
3.3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	82
3.3.2. Πεδίο Εφαρμογής.....	83
3.3.3. Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.....	83
3.3.4. Οργάνωση του Εσωτερικού Ελέγχου.....	83
3.3.5. Αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου.....	84
3.4. Η απόφαση 5/204/14-11-2000 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς.....	84
3.5. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις.....	85

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	86
----------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Έντυπη Βιβλιογραφία
- Ενδεικτική Βιβλιογραφία
- Πηγές
- Αρθρογραφία
- Links

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Κάθε ζωντανός οργανισμός, κάθε μηχανή, είναι προικισμένοι είτε από τη φύση, είτε από τον κατασκευαστή τους, με ρυθμιστικές διευθετήσεις, προοριζόμενες να πειθαρχούν τις κινήσεις του και να συγκρατούν τη συνεχή δομή του. Υπό ομαλό καθεστώς πορείας ή καλής υγείας ο αντανakλαστικός χαρακτήρας των οργάνων τούτων εγγυάται την ασφάλεια της πορείας και προφυλάσσει το σύνολο από περιπέτειες, υπό τον όρο, ότι από καιρό σε καιρό μια ενσυνείδητη παρέμβαση θα επιβεβαιώνει την καλή τους λειτουργία. Στις επιχειρήσεις όπως και στους ζωντανούς οργανισμούς η χρήση γεννά τη φθορά και η διάρκεια το γήρας. Αυτό σημαίνει, οι γενικά λεπτοί αυτοί ρυθμιστικοί μηχανισμοί υπόκεινται και αυτοί στη φθορά ή το γήρας, γι' αυτό και επιβάλλονται περιοδικές επαληθεύσεις, μέσω ενός συστήματος που δεν είναι τίποτε άλλο από τον Εσωτερικό Έλεγχο¹»

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, η ανάπτυξη των επιχειρήσεων καθώς και οι παγκόσμιες ανακατατάξεις που παρατηρούνται σε όλους τους κλάδους των επιχειρήσεων, όλο και δυσκολεύουν το έργο των διοικήσεων. Οι διοικούντες στην όλη αυτή αναδιοργάνωση της παγκόσμιας έκρηξης, εκ των πραγμάτων από μόνοι τους αδυνατούν να έχουν την κατάλληλη πληροφόρηση και υποστήριξη που απαιτείται για άμεση λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων. Το κενό αυτό, προσπαθούν οι διοικήσεις να καλύψουν με την εκχώρηση αρμοδιοτήτων σε διάφορα επίπεδα διοίκησης. Πρωτεύοντα ρόλο στην ανάληψη αρμοδιοτήτων για την παροχή διοικητικής πληροφόρησης και υποστήριξης και μάλιστα σε θέματα όπου απαιτείται υψηλού επιπέδου γνώση και κρίση καλείται να διαδραματίσει ο εσωτερικός ελεγκτής και κατ'επέκταση ο Εσωτερικός Έλεγχος.

Ένας από τους κλάδους στον οποίο παρατηρείται αυξημένη ρυθμιστική παρέμβαση αλλά και ανάληψη νέων πολύπλοκων δραστηριοτήτων οι οποίες ενέχουν νέους κινδύνους, είναι ο τραπεζικός κλάδος, ο οποίος και θα μας απασχολήσει σε αυτήν την έρευνα. Η παρούσα μελέτη στο μέτρο του δυνατού θα προσπαθήσει να απαντήσει σε επίκαιρα και ουσιαστικά ζητήματα που αφορούν τον «εσωτερικό έλεγχο» στο τραπεζικό σύστημα, όπως:

- ✓ Ποιος είναι ο ορισμός της έννοιας του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων;
- ✓ Ποια είναι η έννοια του εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών;
- ✓ Ποια η διαφορά του εσωτερικού ελέγχου από άλλες μορφές ελέγχου και ποια η τυχόν σχέση μεταξύ τους;
- ✓ Ποιοι είναι οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες στο περιβάλλον λειτουργίας τους;
- ✓ Γιατί είναι αναγκαία η μετάβαση από την παραδοσιακή στην προοδευτική μορφή εσωτερικού ελέγχου;

¹ Την αναγκαιότητα του Εσωτερικού Ελέγχου την δίνει με γλαφυρότητα και απλότητα με το κλασσικό παράδειγμα ο Γάλλος Pierre. A. Dussaulx, όπως αναφέρεται στο Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.29.

- ✓ Ποια η έννοια του εσωτερικού ελέγχου στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης τόσο σε διεθνές και ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο;
- ✓ Ποιο είναι το διεθνές και ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων;
- ✓ Ποιο είναι το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων;

Όπως θα διαπιστώσει ο αναγνώστης η παρούσα μελέτη αναλύει κυρίως τις εκθέσεις της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο των τραπεζικών ιδρυμάτων και αυτό γιατί οι Εκθέσεις αυτές αλλά και το Νέο Σύμφωνο (Basel II) της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία σε συνδυασμό με τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης, αναπόσπαστο μέρος του οποίου αποτελεί και ο εσωτερικός έλεγχος, είναι αυτές οι οποίες έφεραν τις μεγάλες αλλαγές στην οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου των τραπεζικών ιδρυμάτων όπως αυτές αποτυπώθηκαν και από τη Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2577/9.3.2006.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

Ορισμός της έννοιας του εσωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων και οριοθέτησή της

1.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Οι επιχειρήσεις στις μέρες μας λειτουργούν και αναπτύσσονται σε ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ανταγωνιστικό περιβάλλον, που ενέχει σοβαρούς κινδύνους. Η απελευθέρωση των αγορών καθώς και οι ραγδαίες εξελίξεις σε τοπικό-περιφερειακό και σε παγκόσμιο επίπεδο, σε συνδυασμό με τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και την ανάπτυξη νέων αγορών χρήματος έχει φέρει τις επιχειρήσεις αντιμέτωπες με νέες προκλήσεις τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν επιτυχώς ξεπερνώντας τυχόν «κινδύνους²» που συνδέονται με τις νέες δραστηριότητες τις οποίες καλούνται να αναλάβουν καθώς και με το γενικότερο περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν.

Μερικά από τα νέα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν σήμερα οι επιχειρήσεις είναι τα ακόλουθα : η τάση των ιδιωτικοποιήσεων, οι νέες κουλτούρες που αναπτύσσονται, η επέκταση, οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις των επιχειρήσεων, οι ασταθείς οικονομικές συνθήκες, η ανάπτυξη νέων αγορών χρήματος, νέων προϊόντων-υπηρεσιών, η αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων, οι περίπλοκες νομικές διαδικασίες, η έλλειψη οργανωτικής υποδομής των επιχειρήσεων, οι νέες τεχνολογίες και γενικότερα οι νέες προκλήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Όλα αυτά συνθέτουν μια πολύπλοκη πραγματικότητα, πράγμα που προβληματίζει τις διοικήσεις των επιχειρήσεων οι οποίες αναζητούν λύσεις για την αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων μέσω νέων τρόπων άσκησης διοίκησης. Όλες αυτές οι ανακατατάξεις αυξάνουν τις προκλήσεις, καθώς η επιτυχία ή αποτυχία των επιχειρήσεων εξαρτάται από τη σωστή ή όχι διαχείριση του επιχειρησιακού κινδύνου, λαμβανομένου υπόψη ότι η σωστή διαχείριση σημαίνει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

Ο επιχειρησιακός κίνδυνος μπορεί να προέρχεται είτε από την ίδια την επιχείρηση (δηλαδή από το εσωτερικό της περιβάλλον) και να είναι για παράδειγμα ο υψηλός αριθμός επισφαλών πελατών άρα και απαιτήσεων της επιχείρησης, είτε από το εξωτερικό περιβάλλον αυτής και να είναι για παράδειγμα ο υψηλός ανταγωνισμός ή κάποια πιθανή ρυθμιστική παρέμβαση με την μορφή νόμων ή και κανονισμών κάποιας από τις αρχές του κλάδου μέσα στον οποίο λειτουργεί μια επιχείρηση. Η αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων είναι πολύ σημαντική μια και εκτός από το προσωπικό όφελος το οποίο έχει να αποκομίσει η επιχείρηση με την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων, που δεν είναι άλλο πέρα από το κέρδος και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, η αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων είναι καίριας σημασίας και για τις οικονομίες μέσα στις οποίες λειτουργούν οι επιχειρήσεις. Για παράδειγμα μια πιθανή

² Μια εμπορική τράπεζα αλλά και ένα πιστωτικό ίδρυμα γενικότερα, η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς, υπάρχει πιθανότητα να υποστεί οικονομικές ζημιές εξαιτίας τηςπραγμάτωσης ενός μη αναμενόμενου γεγονότος. Η πιθανότητα αυτή στα χρηματοοικονομικά καλείται «κίνδυνος». Ως κίνδυνος λοιπόν μπορεί να οριστεί η αβεβαιότητα που συνδέεται με κάποιο προσδοκώμενο γεγονός ή αποτέλεσμα. Βλέπε: Μελάς Κώστας (2002) *Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική*, Τόμος Α', εκδ. Εξάντας, Αθήνα, σελ. 69.

πτώχευση μιας επιχείρησης (ιδιαίτερα όταν η επιχείρηση είναι «μεγάλου» βεληνεϊές με μεγάλο όγκο πωλήσεων και κερδών) μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των ποσοστών ανεργίας και μείωση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ενώ όταν η επιχείρηση αυτή έχει και πολυεθνική παρουσία και δραστηριότητα τότε μιλάμε για επιπτώσεις οι οποίες περνάνε τα εθνικά σύνορα και λαμβάνουν παγκόσμιες οικονομικές διαστάσεις.

Σε περίπτωση δε που αυτές οι επιχειρήσεις τυγχάνουν να είναι τράπεζες και λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική θέση που κατέχουν οι τράπεζες στην οικονομία μιας χώρας, οι επιπτώσεις είναι τεράστιες, όπως θα δούμε και παρακάτω, μια και για παράδειγμα η πτώχευση μιας τράπεζας μπορεί να οδηγήσει σε κρίση πανικού και αλυσιδωτή αντίδραση³ με σοβαρές συνέπειες για την εθνική αλλά και για την παγκόσμια οικονομία.

Είναι λοιπόν κατανοητό το πόσο σημαντικό είναι να βρεθεί μια λύση για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων των επιχειρήσεων γενικότερα. Πρακτικά, οι διοικήσεις των οργανισμών δεν έχουν την άμεση και αντικειμενική πληροφόρηση που χρειάζεται για να εξακριβώσουν αν λειτουργούν οι κατάλληλες ασφαλιστικές δικλίδες σε όλους τους τομείς της επιχείρησής τους. Έτσι τόσο οι διοικήσεις των επιχειρήσεων όσο και οι ρυθμιστικές αρχές, προκειμένου να τις θωρακίσουν από την πολύπλοκη αυτή πραγματικότητα έρχονται να δώσουν έμφαση στον ρόλο μιας ανεξάρτητης ελεγκτικής λειτουργίας. Η λειτουργία αυτή στη σύγχρονη επιχείρηση ονομάζεται Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit), ο οποίος ενεργεί συμπληρωματικά, ως σύμβουλος, δίχως να υποκαθιστά τους διοικητές (managers) και αποτελεί απαραίτητο εργαλείο αποτελεσματικής διοίκησης συμβάλλοντας με το δικό του τρόπο στην αποτροπή των προκλήσεων και στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων γενικότερα.

Ο εσωτερικός έλεγχος λόγω της δυναμικής και της αποτελεσματικότητας που τον διακρίνει καθώς και με τις αναβαθμισμένες υπηρεσίες που προσφέρει ως σύμβουλος είναι η αναγκαία συνθήκη για το πέρασμα μιας επιχείρησης από το παραδοσιακό στο σύγχρονο μοντέλο και τρόπο διοίκησης. Είναι το μέσο με το οποίο μια επιχείρηση θα θωρακιστεί ενάντια σε όλους αυτούς τους κινδύνους τους οποίους και καλείται να αντιμετωπίσει στην σημερινή εποχή. Με την ανάλογη, δε, υποστήριξη από τη διοίκηση μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στον εντοπισμό των αφανών και ουσιαστών προβλημάτων και, κατ' επένταση, στην εύρυθμη λειτουργία της επιχείρησης.

Η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου είναι, λοιπόν, προφανής από τις ατέλειες και τις αδυναμίες που διακρίνουν τον ίδιο τον άνθρωπο. Επειδή μάλιστα το ξερίζωμα των αδυναμιών αυτών (γλοπές, απάτες, ατασθαλίες, κλπ.) είναι αδύνατον να επιτευχθεί, όσα μέσα και να επιστρατευθούν, το μόνο που απομένει είναι η καταπολέμησή τους από τον εσωτερικό έλεγχο, για να περιορισθούν κατά το δυνατόν περισσότερο⁴.

1.2. Διάκριση της έννοιας «Εσωτερικός Έλεγχος»

³ Το κοινωνικό κόστος από την κατάρρευση μιας τράπεζας είναι μεγάλο επειδή η κατάρρευση προκαλεί συστημική κρίση η οποία εξαρτάται βέβαια από το μέγεθος του τραπεζικού ιδρύματος αλλά διευρύνεται σε όλο το τραπεζικό σύστημα λόγω της σύνδεσης των τραπεζών μέσω της διατραπεζικής αγοράς.

⁴ Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.29.

Επειδή αρκετές φορές στον επιχειρησιακό χώρο δημιουργείται σύγχυση μεταξύ των όρων «Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου-Εσωτερικοί Έλεγχοι» (Internal Controls) και «Εσωτερικός Έλεγχος» (Internal Auditing), είναι χρήσιμο να γίνει σαφής διάκριση των όρων αυτών πριν προχωρήσουμε στον ορισμό της έννοιας του Εσωτερικού Ελέγχου.

Στην οικονομική των επιχειρήσεων, ο όρος «Εσωτερικός Έλεγχος⁵» χρησιμοποιείται για να αποδώσει δύο βασικές έννοιες, θέτοντας παράλληλα τα όρια και τις αρμοδιότητες αυτών, ως Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και κάθε αυτού ως Εσωτερικός Έλεγχος. Αναλυτικότερα:

Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου: Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου-Εσωτερικοί Έλεγχοι είναι αυτό που καλείται «Internal Control⁶» αναφέρεται σε ένα οργανωμένο πλέγμα λειτουργιών και διαδικασιών, σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα ελέγχων που καθιερώνει η διοίκηση και αποσκοπεί στην αποτελεσματική λειτουργία για την εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων του οργανισμού⁷. Πρόκειται στην ουσία για τις ασφαλιστικές δικλίδες (internal controls) οι οποίες εγκαθίστανται και εφαρμόζονται μέσα στο γενικότερο πλαίσιο του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου ώστε να προστατεύονται οι επιχειρήσεις από τυχόν κινδύνους που υπάρχουν στα πλαίσια του καθημερινού περιβάλλοντος λειτουργίας τους. Γενικότερα το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου μπορεί να οριστεί ως το σύνολο των επιχειρησιακών εκείνων δράσεων :

1. προστασίας των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.
2. διασφάλισης και ελέγχου της ακρίβειας της αξιοπιστίας των λογιστικών της στοιχείων.
3. προώθησης της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των δραστηριοτήτων της.
4. ενθάρρυνσης της πιστής τήρησης και εφαρμογής των επιχειρησιακών της πολιτικών⁸.

Μπορούμε να διακρίνουμε σε γενικά πλαίσια τέσσερα (4) επίπεδα ασφαλιστικών δικλίδων:

- Έλεγχος σε επίπεδο Διοικητικού Συμβουλίου⁹.
- Έλεγχος σε επίπεδο Διοίκησης.¹⁰
- Έλεγχος σε επίπεδο Λειτουργίας και καθημερινών συναλλαγών.¹¹
- Έλεγχος σε επίπεδο Κανονισμών.^{12/13}

Εσωτερικός Έλεγχος: Ο όρος αυτός υιοθετήθηκε από τους Αγγλοσάξονες ως «Internal Auditing», αναφέρεται στην υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου και αποσκοπεί στην αξιολόγηση της επάρκειας λειτουργίας του συστήματος εσωτερικών ελέγχων, δηλαδή τις επιμέρους

⁵ Ο όρος «έλεγχος» προέρχεται από τον Αγγλοσαξονικό όρο «Auditing» ή το Γαλλικό όρο «Audit» που έχουν τη ρίζα τους από το λατινικό ρήμα *audire* που σημαίνει ακούω.

⁶ Ο όρος «Control» προέρχεται από τον γαλλικό όρο «Controle» που σημαίνει έλεγχος. Στα ελληνικά, ο όρος αυτός ερμηνεύεται ως προληπτικός έλεγχος που εφαρμόζουν εσωτερικά τα τμήματα μιας επιχείρησης, π.χ. πριν οριστικοποιηθεί μια συναλλαγή, πριν λάβει χώρα ένα γεγονός.

⁷ Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.26.

⁸ Κάντζος Κωνσταντίνος (1995) *Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική*, εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα, σελ.104.

⁹ Organisational Controls.

¹⁰ Management Controls.

¹¹ Key operating controls.

¹² Regulatory Controls.

¹³Barclay Simpson Recruitment Consultants *An Introduction to Internal Auditing in Banking*, <http://www.barclaysimpson.com>, σελ.13.

λειτουργίες (Controls) και στο να προτείνει βελτιώσεις, όπου διαπιστώνονται αδυναμίες. Δηλαδή ο Εσωτερικός Έλεγχος επιθεωρεί και αξιολογεί τις ήδη υπάρχουσες ασφαλιστικές δικλίδες που είναι και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και προτείνει τρόπους βελτίωσης τους. Η γενικότερη αντίληψη που επικρατεί σε μια μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου δεν είναι άλλο από το ότι η πρόληψη είναι η καλύτερη θεραπεία της καταστολής¹⁴.

Εν κατακλείδι παρατηρούμε ότι όταν λέμε Εσωτερικός Έλεγχος αναφερόμαστε στην υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου ενός οργανισμού η οποία έρχεται για να αξιολογήσει και να προτείνει βελτιώσεις στο ήδη υπάρχον Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Είναι η υπηρεσία η οποία καλείται να αποφανθεί ως προς την αποτελεσματικότητα του ήδη υπάρχοντος Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

1.3. Ορισμός του Εσωτερικού Ελέγχου

1.3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο ορισμός του Εσωτερικού Ελέγχου έχει επιχειρηθεί και έχει δοθεί από πολλούς φορείς που δρουν στο χώρο των επιχειρήσεων και από πολλούς φορείς της ευρύτερης ελεγκτικής επιστήμης. Στη συνέχεια ακολουθεί ο ορισμός της έννοιας του εσωτερικού ελέγχου έτσι όπως έχει αποδοθεί από αρκετούς φορείς. Τι είναι λοιπόν ο εσωτερικός έλεγχος;

1.3.2. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών των Η.Π.Α.

Το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών των ΗΠΑ¹⁵ το 1978 έδωσε τον ακόλουθο ορισμό στην έννοια του Εσωτερικού Ελέγχου: «ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μία ανεξάρτητη λειτουργία εκτίμησης, η οποία, εγκαθίσταται μέσα στον οργανισμό για να εξετάσει και να αξιολογήσει όλες τις δραστηριότητες ως προσφερόμενη υπηρεσία στην επιχείρηση».

Που αναφέρονται ωστόσο και ποια είναι η σημασία των δύο βασικών λέξεων στον όρο «εσωτερικός έλεγχος»; Ο όρος «έλεγχος» αναφέρεται στον έλεγχο που ασκείται στις δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων όσο και στην εκτίμηση και εξέταση των δραστηριοτήτων και αποφάσεων της Ανώτατης Διοίκησης στο βαθμό που αυτές επηρεάζουν την λειτουργία της επιχείρησης τόσο αρνητικά όσο και θετικά. Ενώ ο όρος «εσωτερικός» έρχεται να διασαφηνίσει το ότι η ελεγκτική εργασία πραγματοποιείται μέσα στον ίδιο τον οργανισμό από το προσωπικό του, διαχωρίζοντας τον κατά αυτόν τον τρόπο από κάθε άλλη μορφή ελεγκτικής εργασίας που πραγματοποιείται από εξωτερικούς ορκωτούς ελεγκτές ή από άλλες τυχόν κανονιστικές μονάδες συμμόρφωσης για

¹⁴ Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.26.

¹⁵ The Institute of Internal Auditors(ΠΑ): Ιδρύθηκε το1941, είναι μια διεθνής επαγγελματική οργάνωση με παρουσία παγκόσμια και τα κεντρικά της γραφεία βρίσκονται στο Altamonte Springs, Fla., της Αμερικής. Το ΠΑ είναι η παγκόσμια «φωνή» του επαγγέλματος του εσωτερικού ελέγχου, αναγνωρισμένη αρχή, πρωτοπόρα αρχή και κύριος πάροχος εκπαίδευσης. Μέλη του εργάζονται σε κλάδους όπως εσωτερικό έλεγχο, διαχείριση κινδύνων, εταιρική διακυβέρνηση κλπ.

παράδειγμα επιτροπή κεφαλαιαγοράς ή τράπεζα της Ελλάδος, που δεν ανήκουν στην ίδια την επιχείρηση.

Στον παραπάνω ορισμό του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών περιλαμβάνονται συγκεκριμένοι όροι, οι οποίοι αποσαφηνίζονται σύμφωνα με την έννοια, το περιεχόμενο και το σκοπό της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Ειδικότερα:

- Ο όρος «ανεξάρτητη», χαρακτηρίζει την ελεγκτική εργασία που είναι ελεύθερη από περιορισμούς, οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν το σκοπό και την αποτελεσματικότητα του ελέγχου ή σε μεταγενέστερο στάδιο να αλλοιώσουν την έκθεση ελέγχου, που περιλαμβάνει τα συμπεράσματα και τις παρατηρήσεις των ελεγκτών.
- Ο όρος της «εκτίμησης», επιβεβαιώνει την προσπάθεια που κάνουν οι εσωτερικοί ελεγκτές να αξιολογήσουν τις λειτουργίες της επιχείρησης κατά την εξαγωγή των συμπερασμάτων τους.
- Ο εσωτερικός έλεγχος «εγκαθίσταται» στον οργανισμό ως μία σημαντική λειτουργία, γεγονός που επιβεβαιώνει το δημιουργικό του ρόλο.
- Οι όροι της «εξέτασης» και της «αξιολόγησης» περιγράφουν τη δράση του εσωτερικού ελέγχου πρώτα ως δράση αναζήτησης και εξεύρεσης πληροφοριών και στη συνέχεια ως δράση κρίσης και αξιολόγησης των δραστηριοτήτων.
- Το τελικό προϊόν του εσωτερικού ελέγχου λειτουργεί ως βοηθητική και ενισχυτική «υπηρεσία» για τον οργανισμό ή την επιχείρηση.

Επιπλέον ένας ακόμα ορισμός που έχει αποδοθεί σύμφωνα με τον επαγγελματικό σύλλογο των εσωτερικών ελεγκτών των Η.Π.Α. που δεν είναι άλλος από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών των Η.Π.Α. (Institute of Internal Auditors-IIA) είναι ο ακόλουθος: *«Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Auditing) είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, που μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (λειτουργίες-εφαρμογή διαδικασιών). Επιπλέον προσθέτει αξία και βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού με σκοπό την αποτελεσματική αποτίμηση και διαχείριση του επιχειρηματικού κινδύνου, τον περιορισμό ή εξάλειψη αυτού, που αναλαμβάνει η διοίκηση να διαχειριστεί για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων»*. Η επιτυχία του εσωτερικού ελέγχου είναι να προσδιορίζει και να αξιολογεί τους επιχειρηματικούς κινδύνους και η διοίκηση να τους διαχειρίζεται^{16/17}.

Το Ινστιτούτο των Εσωτερικών Ελεγκτών των Η.Π.Α. έδωσε με το πέρασμα του χρόνου έναν πληρέστερο και αναλυτικότερο ορισμό στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου, που έχει ως εξής: «Η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει δράσεις, οι οποίες υιοθετούνται από τη διοίκηση για να σχεδιαστεί, να οργανωθεί και να κατευθυνθεί η απόδοση ικανοποιητικών πράξεων, που σκοπό έχουν να παρέχουν επαρκή ασφάλεια ότι οι παρακάτω στόχοι θα επιτευχθούν:

- επίτευξη συγκεκριμένων στόχων για λειτουργίες και προγράμματα της επιχείρησης
- οικονομική και επαρκή χρήση των πόρων

¹⁶ Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.28.

¹⁷ Επίσης βλέπε ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών Αμερικής: <http://www.theiia.org/guidance/standards-and-practices/professional-practices-framework/definition-of-internal-auditing/>

- προστασία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης
- αξιοπιστία και ακεραιότητα των πληροφοριών
- συμμόρφωση με πολιτικές, πλάνα, διαδικασίες, νόμους και κανονισμούς

Επιπλέον το Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Institute of Internal Auditors-Greece)¹⁸ δίνει στη λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Audit Function) τον παρακάτω ορισμό: «Ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μία ανεξάρτητη, αντικειμενική, ασφαλής και συμβουλευτική δραστηριότητα σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες του οργανισμού η οποία βοηθά ένα οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς σκοπούς του προσφέροντας μία συστηματική επιστημονική προσέγγιση για την αποτίμηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της διαχείρισης κινδύνων, των εσωτερικών ελέγχων και των διαδικασιών διοίκησης ως προσφερόμενη υπηρεσία στην επιχείρηση».

Η ευρύτητα ωστόσο της έννοιας του εσωτερικού ελέγχου καθιστά αναγκαίο τον προσδιορισμό του, ώστε να γίνει κατανοητός ο ρόλος της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου όπως αυτός έχει επαναπροσδιορισθεί αρκετές φορές μέχρι σήμερα. Για αυτόν το λόγο στη συνέχεια παρατίθενται επιπλέον ορισμοί της λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου από διαφορετικές πηγές, οι οποίοι δίνουν μια ελαφρώς διαφοροποιημένη διάσταση στην έννοια του εσωτερικού ελέγχου.

1.3.3. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών

Το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών - American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)¹⁹, ορίζει τα ακόλουθα: Σύμφωνα με τον ορισμό του Ινστιτούτου των Αμερικανών Ορκωτών Λογιστών (AICPA) «εσωτερικό έλεγχο αποτελούν το σχέδιο οργάνωσης και όλες οι συντονισμένες προσπάθειες, μέθοδοι και μέτρα που υιοθετούνται εντός μιας επιχείρησης, για τη διαφύλαξη και προστασία των περιουσιακών της στοιχείων, τον έλεγχο της ακρίβειας και αξιοπιστίας των λογιστικών στοιχείων, την προώθηση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας και την ενθάρρυνση της διατήρησης της προδιαγραφμένης επιχειρηματικής πολιτικής»^{20/21}.

¹⁸ Το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ (Ε.Ι.Ε.Ε.) είναι ο μοναδικός διαπιστευμένος φορέας στην Ελλάδα του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών των Η.Π.Α. (The Institute of Internal Auditors – I.I.A.) και συνδεδεμένο μέλος αυτού. Επίσης είναι ενεργό μέλος της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Ινστιτούτων Εσωτερικού Ελέγχου (European Confederation of Institutes of Internal Auditors - E.C.I.I.A.). Ιδρύθηκε το 1985 στην Αθήνα. Σήμερα αριθμεί περισσότερα από 600 μέλη σε ολόκληρη την Ελλάδα από επιχειρήσεις και οργανισμούς του Ιδιωτικού και Δημόσιου τομέα. Τα μέλη του είναι πτυχιούχοι, κυρίως Οικονομικών Πανεπιστημίων, οι οποίοι εργάζονται ή εργάστηκαν σαν Εσωτερικοί Ελεγκτές σε επιχειρήσεις και οργανισμούς όλων των κλάδων.

¹⁹ Το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (Α.Ι.Ο.Λ), είναι ο εθνικός οργανισμός ορκωτών λογιστών που σκοπός του είναι η προώθηση και διατήρηση υψηλών επαγγελματικών προτύπων. Η ύπαρξή του ξεκίνησε περί τα 1916, έχει συμβάλει τρομερά στη διαμόρφωση γενικά παραδεκτών αρχών λογιστικής καθώς και στην ανάπτυξη προτύπων ελεγκτικής. Οι πολλές τεχνική φύσεως, διευθύνσεις και επιτροπές που έχει συστήσει αποτελούν τα όργανά του. Ένα άλλο επίτευγμα του ινστιτούτου είναι η διαμόρφωση του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και η εφαρμογή του. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <https://www.aicpa.org/default.aspx>.

²⁰ SAS No 1 Section 320.09 AICPA, Committee on Auditing Procedures.

²¹ Τσαγκραγκιάνος Άγγελος (2000) *Ελεγκτική*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη α.ε., Θεσσαλονίκη, σελ.44.

Η λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου αποτελείται από το πρόγραμμα και όλες τις συντονισμένες μεθόδους και μετρήσεις, που είναι προσαρμοσμένες στην επιχείρηση, ώστε να προστατεύονται τα περιουσιακά της στοιχεία, να ελέγχεται η ακρίβεια και η αξιοπιστία των λογιστικών δεδομένων, να προωθείται η επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα και να ενθαρρύνεται η υποστήριξη των διοικητικών πολιτικών της επιχείρησης. Ο ορισμός του εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με την AICPA χρονολογείται περίπου στο 1949 και αναγνωρίζει ότι η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου εκτείνεται πέρα από τα θέματα που σχετίζονται άμεσα με τις χρηματοοικονομικές λειτουργίες της επιχείρησης και περιλαμβάνει τον έλεγχο του προϋπολογισμού, τις πρότυπες δαπάνες, τις περιοδικές αναφορές λειτουργίας της επιχείρησης και τις στατικές αναλύσεις.

1.3.4. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία- Basel Committee on Banking Supervision²², ορίζει τα ακόλουθα: Η Επιτροπή της Βασιλείας μέσα από την έκθεσή της με τίτλο «Framework for Internal Control Systems in Banking Organisations» που εκδόθηκε τον Σεπτέμβριο του 1998 αναφέρεται στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (Internal Control), και θεωρεί ότι είναι μια διαδικασία η οποία εκτελείται από το Διοικητικό Συμβούλιο, την Ανώτατη Διοίκηση και το προσωπικό όλων των επιπέδων. Δεν είναι απλώς μια διαδικασία ή πολιτική που εκτελείται σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο, αλλά είναι συνεχής και εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού²³. Όσον αφορά τον ορισμό του εσωτερικού ελέγχου γενικότερα η Επιτροπή της Βασιλείας υιοθετεί αυτόν του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών Η.Π.Α. όπως αυτός εγκρίθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ινστιτούτου τον Ιούνιο του 1999²⁴ και ο οποίος ήδη παρεμβάλλεται παραπάνω. Ιστορικά, η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου ήταν ένας μηχανισμός για τη μείωση φαινομένων απάτης, κατάχρησης και σφαλμάτων, αλλά με το πέρασμα του χρόνου έγινε πιο εκτεταμένη, συμπεριλαμβάνοντας όλους τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι οργανισμοί.

1.3.5. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από την Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission

Η Επιτροπή Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO²⁵), ορίζει τα ακόλουθα: Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια λειτουργία που

²² Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία είναι ένας από τους διεθνείς φορείς που συστάθηκαν με στόχο την επεξεργασία κανόνων που έχουν θετική συμβολή στη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος. Εδρεύει στην ελβετική πόλη της Βασιλείας και λειτουργεί υπό την διοικητική αιγίδα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, η οποία της παρέχει μόνιμη γραμματειακή υποστήριξη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <http://www.bis.org/>

²³ Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (1998), «Framework for Internal Control Systems in Banking Organisations», σελ.8. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <http://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf>

²⁴ Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (2001), «Internal Audit in Banks and the supervisor's relationship with auditors», σελ.2. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <http://www.bis.org/publ/bcbs84.pdf>

²⁵ COSO: Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission - εθελοντικός οργανισμός του ιδιωτικού τομέα που ιδρύθηκε από επαγγελματικούς λογιστικούς και ελεγκτικούς φορείς, στόχος του οποίου είναι η βελτίωση της ποιότητας της σύνταξης δημοσιονομικών εκθέσεων μέσω της επιχειρησιακής ηθικής, των αποτελεσματικών εσωτερικών ελέγχων και της συνεχιζακής διακυβέρνησης. Βλέπε <http://www.coso.org>.

πραγματοποιείται με τη συμμετοχή του Διοικητικού Συμβουλίου, της Διοίκησης και του υπόλοιπου προσωπικού και είναι σχεδιασμένη να παρέχει επαρκή ασφάλεια για την επίτευξη των παρακάτω στόχων: α) αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των λειτουργιών, όπως απόδοση και κερδοφορία από την επίτευξη των στόχων, προστασία πόρων κ.λ.π. β) αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών αναφορών, και γ) συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς.

1.3.6. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από το Σώμα Ορκωτών Λογιστών

Σύμφωνα με τις Γενικές Αρχές Ελεγκτικής όπως αυτές ορίζονται από το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ²⁶), ορίζονται τα ακόλουθα: Εσωτερικός Έλεγχος είναι ο έλεγχος που έχει οργανωθεί μέσα στην επιχείρηση και ασκείται από υπαλλήλους της. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι, με τον όρο «εσωτερικός έλεγχος» δεν εννοούμε μόνο την ιδιαίτερη υπηρεσία ελέγχου, που τυχόν υπάρχει στην επιχείρηση, ή τους υπαλλήλους, οι οποίοι, μαζί με τα άλλα καθήκοντά τους, διενεργούν και προληπτικό έλεγχο, αλλά εννοούμε το όλο σύστημα οργανώσεως των διαδικασιών εκτελέσεως των διαχειριστικών πράξεων και της λογιστικής τους απεικονίσεως. Ο ορθός όρος του όλου αυτού συστήματος είναι «σύστημα εσωτερικού ελέγχου». Δηλαδή με τον όρο «εσωτερικός έλεγχος» ή «σύστημα εσωτερικού ελέγχου» εννοούμε:

- τις αρμοδιότητες του προσωπικού,
- τα εισερχόμενα και εκδιδόμενα δικαιολογητικά, τη διαδρομή και τον έλεγχο τους και κυρίως ποιοι υπάλληλοι διεκπεραιώνουν τις εργασίες αυτές,
- τους τηρούμενους λογαριασμούς, τον τρόπο και την μέθοδο ενημερώσεώς τους, καθώς και τους υπαλλήλους που τους ενημερώνουν.

Όλα αυτά και κυρίως οι αρμοδιότητες προσωπικού πρέπει να είναι σχεδιασμένα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εφαρμόζεται η βασική αρχή του εσωτερικού ελέγχου που είναι η εξής: Καμία διαχειριστική πράξη και λογιστική καταχώρηση δεν επιτρέπεται να ολοκληρώνεται από ένα και μόνο υπάλληλο αλλά η εργασία καθενός πρέπει να είναι συμπληρωματική της εργασίας

²⁶ Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ) ιδρύθηκε με το Π.Δ 226/1992 (ΦΕΚ 120 Α') κατά νομοθετική εξουσιοδότηση του άρθρου 75 του νόμου 1969/91. Το Π.Δ 226/92 τροποποιήθηκε με το Π.Δ 121/1993 (ΦΕΚ 53 Α'), το άρθρο 18 του νόμου 2231/1994, το άρθρο τρίτο του νόμου 2257/1994, το Π.Δ 341/1997 (ΦΕΚ 232 Α') και το άρθρο 38 του νόμου 2733/1999. Με την τελευταία διάταξη του Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών μετονομάστηκε σε Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ), διότι αρχικώς η επωνυμία του ήταν Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών. Το Σ.Ο.Ε.Λ λειτουργεί με τη μορφή Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Π.Δ. 226/92 η σύσταση και λειτουργία του Σ.Ο.Ε.Λ αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου της οικονομικής διαχειρίσεως των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων ή εκμεταλλεύσεων, ανεξαρτήτως της νομικής τους μορφής (ιδρύματος, εταιρείας ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου), από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και αξιοπιστία των πορισμάτων των διενεργουμένων ελέγχων, σύμφωνα με τα διεθνώς ανεγνωρισμένα Ελεγκτικά πρότυπα και τους όρους που τίθενται από την εσωτερική και την κοινοτική νομοθεσία. Για την πραγματοποίηση του παραπάνω σκοπού οι Ορκωτοί Ελεγκτές απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, υποκείμενοι πάντως στις υποχρεώσεις και τις ευθύνες που προσδιορίζονται από τις διατάξεις του παρόντος. Αρχικά στα μέσα της δεκαετίας του 1950, ιδρύθηκε το Σώμα Ορκωτών Λογιστών, το 1991 επήλθε η ριζική αναδιοργάνωσή του όπου και δημιουργήθηκε το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <http://www.soel.gr/>

ενός, τουλάχιστον, άλλου υπαλλήλου και να ελέγχεται από έναν τρίτο υπάλληλο (τον εσωτερικό ελεγκτή)²⁷.

1.3.7. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου από την Επιτροπή των Διεθνών Ελεγκτικών και Ασφαλιστικών Προτύπων

Η Επιτροπή των Διεθνών Ελεγκτικών και Ασφαλιστικών Προτύπων (International Auditing and Assurance Standards Board -IAASB)²⁸, ορίζει τα ακόλουθα: ορίζει τον εσωτερικό έλεγχο ως το σύνολο των μεθόδων, διαδικασιών και πολιτικών τα οποία εφαρμόζει η οικονομική μονάδα μέσα στα πλαίσια της κατάλληλης οργανωτικής δομής για να εξασφαλίσει την ομαλή και αποδοτική λειτουργία της. Το πλέγμα αυτό των πολιτικών και των μέτρων ελέγχου καλύπτει όλες τις δραστηριότητες, λειτουργικές και μη λειτουργικές²⁹.

1.3.8. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Καταλήγοντας μπορούμε να πούμε ότι ο εσωτερικός έλεγχος αποτελείται από όλα τα μέτρα και τις διαδικασίες που παίρνει η Διοίκηση (management) για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία της επιχείρησης. Ο εσωτερικός έλεγχος δεν αναφέρεται μόνο στα μέτρα και τις διαδικασίες που εφαρμόζονται από την επιχείρηση για να προλάβει τις καταχρήσεις και καταδολιεύσεις των εργαζομένων σε αυτήν, όπως συνήθως νομίζουν πολλοί. Η άποψη αυτή δεν αποτελεί παρά μόνο ένα μικρό τμήμα του εσωτερικού ελέγχου. Στην πραγματικότητα ο εσωτερικός έλεγχος επεκτείνεται και πέρα από τις οικονομικές, διαχειριστικές και λογιστικές λειτουργίες της επιχείρησης. Καλύπτει δε όλο το εύρος και το πλάτος των ποικίλων και πολυσύνθετων δραστηριοτήτων της σύγχρονης επιχείρησης. Περιλαμβάνει όλους τους τρόπους και μεθόδους με τις οποίες η ανώτατη Διοίκηση εγχωρεί αρμοδιότητες, δικαιώματα και ευθύνες για ορισμένες λειτουργίες, όπως είναι το Marketing και οι πωλήσεις, οι αγορές και οι διάφορες προμήθειες, οι τεχνικές υπηρεσίες και η παραγωγή, ο έλεγχος αποθεμάτων, το τμήμα προσωπικού, οι οικονομικές υπηρεσίες κλπ. Ο εσωτερικός έλεγχος περιλαμβάνει επίσης το πρόγραμμα προετοιμασίας επαλήθευσης και κατανομής των διαφόρων μορφών επίβλεψης πάνω στις τρέχουσες αναφορές και αναλύσεις που επιτρέπουν στα ανώτατα διευθυντικά στελέχη να διατηρούν τον έλεγχο στις διάφορες λειτουργίες και δραστηριότητες της επιχείρησης. Στο μηχανισμό του εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνονται και η εφαρμογή προϋπολογιστικών μεθόδων, προτύπων παραγωγής, μελετών χρόνου και

²⁷ Γρηγοράκος Θεόδωρος (1989) *Γενικές Αρχές Ελεγκτικής*, Έκδοση Σώματος Ορκιστών Λογιστών, Αθήνα, σελ.18-19.

²⁸The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) είναι μία από τις επιτροπές του International Federation of Accountants και υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον με το να:

- Να θέτει ανεξάρτητα πρότυπα υψηλού επιπέδου σχετικά με την ελεγκτική κλπ.
- Βοηθάει στη συγχώνευση και τροποποίηση εθνικών και διεθνών προτύπων

Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: <http://www.ifac.org/IAASB/>

²⁹ Παπάς Αντώνης (1999) *Εισαγωγή στην Ελεγκτική*, α' έκδοση, εκδ. Ευγ. Μπένου, Αθήνα, σελ.110.

κινήσεων, επίβλεψης εργαστηρίων και διαφόρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων των υπαλλήλων (τεχνικών, διοικητικών, οικονομικών κλπ.).

1.4. Σκοπός του εσωτερικού ελέγχου

Αντικειμενικός σκοπός του Εσωτερικού Ελέγχου είναι η παροχή υψηλού και ταυτόχρονα εξειδικευμένου επιπέδου υπηρεσιών προς τη διοίκηση κάθε οργανισμού, η αξιολόγηση των συστημάτων στα οποία στηρίζει ο οργανισμός τη λειτουργία του, με πρώτο από όλα το ίδιο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, καθώς επίσης και η βοήθεια προς όλα τα μέλη για την αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων τους, μέσω επιστημονικών αναλύσεων και παροχής σχετικών συμβουλών, με το ελάχιστο δυνατό κόστος.

Ειδικότερα ο εσωτερικός έλεγχος:

- Εξετάζει την ύπαρξη συστήματος οργάνωσης, αλλά και της επάρκειας αυτού σε όλα τα ιεραρχικά επίπεδα, καθώς και την ύπαρξη των διαδικασιών και των απαραίτητων εξουσιοδοτήσεων για τη σωστή θεμελίωση των σχέσεων συνεργασίας και των συναλλαγών με τρίτους.
- Συχνά επιβεβαιώνει και αντικειμενικά πιστοποιεί τη λειτουργία της επιχείρησης, συγκρίνει δε τους αρχικά δηλωμένους στόχους με το αποτέλεσμα.
- Παρατηρεί την τήρησης της πολιτικής προσλήψεων, προαγωγών, αξιολογήσεων και αξιοποίησής του δυναμικού και γενικότερα των διαδικασιών του τμήματος προσωπικού, καθώς και την τήρηση της νομοθεσίας και των κανόνων της επαγγελματικής συμπεριφοράς, όπως και της απονομής ευθυνών και επιβραβεύσεων.
- Επεξεργάζεται αν καταμετράται η απόδοση του management σε όλες τις βαθμίδες, εντός αυτής της διοίκησης, προσδοκώντας τη σωστή διαχείριση των παραγωγικών μέσων και πόρων.
- Εκτιμά την αποτελεσματικότητα των προτύπων που θέτει κάθε φορά η διοίκηση του οργανισμού και αξιολογεί την πολιτική που υπαγορεύει τα πρότυπα αυτά.
- Εξετάζει τη συστηματική παρακολούθηση και εκτίμηση του επιχειρηματικού κινδύνου, όπως και το αν αυτός διαχειρίζεται σωστά και αποτελεσματικά.
- Αξιολογεί τη συμμόρφωση των εργαζομένων στις αποφάσεις της διοίκησης, καθώς και τους κανόνες λειτουργίας και τις παρεχόμενες εξουσιοδοτήσεις.
- Διαπιστώνει κατά πόσο οι υπηρεσίες και τα τμήματα του οργανισμού έχουν σαφή αντίληψη των αρμοδιοτήτων αλλά και της αποστολής τους, αν είναι άρτια στελεχωμένες, όπως και αν αξιοποιείται κατάλληλα το ανθρώπινο δυναμικό.
- Αξιολογεί την απόδοση των επενδύσεων βάσει του αρχικού σχεδιασμού αυτών.
- Εκτιμά το σύνολο αλλά και το επιμέρους κόστος των τμημάτων, ενώ το συγκρίνει με το προϋπολογισθέν, σχετίζοντας το και με το αντίστοιχο όφελος
- Εντοπίζει τις επικερδείς και μη δραστηριότητες, μέσω ανάλογων αναλύσεων, ενώ εντοπίζει και τα σημεία που επιδέχονται βελτίωση με άμεσα αποτελέσματα.
- Εξετάζει τον τρόπο και την αποτελεσματικότητα της εποπτείας που ασκείται από τα στελέχη όλων των επιπέδων.
- Αξιολογεί την προσπάθεια για αποφυγή ατασθαλιών, απόκρυψης στοιχείων, προσπορισμό οικονομικών οφελών, αποφυγή καταχρήσεων, φθορών και κλοπών, καθώς και το βαθμό ενδιαφέροντος των εργαζομένων και των ιθυνόντων.

- Ελέγχει την πληρότητα, ακρίβεια και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και βιβλίων.
- Εξετάζει το βαθμό συνεργασίας της διοίκησης με τρίτους και γενικότερα με το ανταγωνιστικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται και αναπτύσσεται η επιχείρηση. Ταυτόχρονα, δεν παραβλέπει τη δυναμική του περιβάλλοντος αυτού όπως και τα μέτρα που αναγκάζεται η επιχείρηση να λάβει όχι μόνο για την επιβίωσή της αλλά και για την επιβολή της ως κυρίαρχη στο χώρο αυτό. Από την άλλη, δε, πλευρά μετρά την εικόνα της επιχείρησης στην αγορά-ανταγωνισμό, όπως και την αντίστοιχη εικόνα του καταναλωτικού κοινού προς αυτήν και τα προϊόντα της, καθώς και την παρουσίαση από τους ίδιους τους εργαζομένους σε αυτήν.
- Βαθμολογεί τη διαδικασία τήρησης των προδιαγραφών του ποιοτικού ελέγχου, κατά πόσο δηλαδή ανταποκρίνονται οι υπηρεσίες και η παραγωγική δυνατότητα στα καθορισμένα και θεσπισμένα standards.
- Εξετάζει επίσης την αξιοποίηση και την αποδοτικότητα των μέσων παραγωγής και τη συντήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού, τη διάθεση των προϊόντων καθώς και το ύψος αλλά και τη διαχείριση των αποθεμάτων. Παράλληλα, βλέπει εάν τηρείται η προσδιορισθείσα πολιτική πωλήσεων και εισπράξεων όπως και η αντίστοιχη διαχείρισης διαθεσίμων, οι όροι του δανεισμού όσο και των λοιπών υποχρεώσεων καθώς και η πληρωμή αυτών.
- Αξιολογεί τον τρόπο συνεργασίας και επικοινωνίας των εργαζομένων τόσο εντός των τμημάτων που απαρτίζονται από αυτούς όσο και στο σύνολό τους γενικότερα. Διαβλέπει, έτσι, τις όποιες αδυναμίες και προβλήματα μεταξύ του προσωπικού, που συνήθως οδηγούν σε δυσάρεστα αποτελέσματα, και εισηγείται σχετικώς προς τη διοίκηση για τη βελτίωση των αδυναμιών αυτών³⁰.

1.5. Ο Εσωτερικός Έλεγχος και οι τράπεζες

1.5.1 Αναγκαιότητα Εσωτερικού Ελέγχου στις τράπεζες

Όπως προαναφέραμε οι τράπεζες όπως και επιχειρήσεις λειτουργούν μέσα σε ένα νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, σε ανοιχτές αγορές και έχουν εισέλθει σε νέες δραστηριότητες πέρα από τις συνήθειες της αποδοχής καταθέσεων και δανειοδότησης. Στις μέρες μας γίνεται λόγος για εταιρίες οι οποίες εμπλέκονται σε επενδυτικές δραστηριότητες πέραν των εμπορικών δραστηριοτήτων και γίνεται η εμφάνιση των Χρηματοοικονομικών Ομίλων Ετερογενών Δραστηριοτήτων των λεγόμενων Χ.Ο.Ε.Δ. Ακόμα και στην Αμερική όπου μέχρι σήμερα σύμφωνα με το Glass-Steagall Act του 1933³¹ απαγορεύεται στις τράπεζες να

³⁰ Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.31-33.

³¹ Η τραπεζική κρίση του 1930 στην οδήγησε στην εφαρμογή του Glass-Steagall Act του 1933, το οποίο διαχώρισε τις εμπορικές από τις επενδυτικές δραστηριότητες των τραπεζών. Τον μη ανταγωνιστικό χαρακτήρα του Glass-Steagall Act για τις Αμερικανικές τράπεζες έχουν προσπαθήσει να αλλάξουν και να τροποποιήσουν οι ρυθμιστικές αρχές της χώρας ειδικότερα έχουν καταβάλει μεγάλες προσπάθειες ώστε να τροποποιήσουν το Section 20 του νόμου το οποίο έχει να κάνει με τις μετοχές και τα χρηματιστηριακά παράγωγα γενικότερα. Επιτρέπεται τώρα στις τράπεζες η πώληση κάποιων μετοχών (security underwriting) με τη προϋπόθεση ότι δεν υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο ποσοστό των συνολικών εσόδων τους. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Fustenberg Von, George M. - Rudy (1997) Professor of Economics, Indiana University Bloomington, Indiana, U.S.A. "Regulation and Supervision of Financial Institutions in the NAFTA countries and beyond".

αποκτήσουν ή γενικότερα να λειτουργούν και ως χρηματιστηριακές εταιρίες³² ή να συμμετέχουν σε χρηματιστηριακές δραστηριότητες, απαιτείται αναθεώρηση του Νόμου αυτού στα πλαίσια της απόκτησης και διατήρησης παγκόσμιου ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος των Αμερικανικών τραπεζών.

Με την επέκταση των δραστηριοτήτων τους αυξάνονται και οι επιχειρηματικοί κίνδυνοι τους οποίους αντιμετωπίζουν οι τράπεζες στο σύνολό τους και τους οποίους και αναλαμβάνουν. Οι τράπεζες αποτελούν σημαντικό μέρος της οικονομίας μιας χώρας και πιθανές πτωχεύσεις των τραπεζών μπορούν να οδηγήσουν σε αλυσιδωτές αντιδράσεις, κρίσεις πανικού³³ και αυτό να έχει σημαντική επίπτωση για την οικονομία μιας χώρας αλλά και για την παγκόσμια οικονομία γενικότερα αν λάβει κανείς υπόψη την πτώχευση τραπεζών με πολυεθνικό χαρακτήρα. Η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος με την αποτροπή της επέλευσης αρνητικών αλυσιδωτών αντιδράσεων (χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της γερμανικής τράπεζας Herstatt³⁴), καθιστά αναγκαία την υιοθέτηση διαφόρων προληπτικών μέτρων καθώς και παρεμβατικών και προστατευτικών μηχανισμών. Σαν αποτέλεσμα αυτού είναι υψηλό το επίπεδο ρυθμιστικού παρεμβατισμού στον ευρύτερο κλάδο των τραπεζών με στόχο την διασφάλιση της σταθερότητας τους και κατ' επέκταση της σταθερότητας του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού τομέα, που μπορεί να κινδυνεύσει σε περίπτωση «συστημικών κρίσεων».

Οι κίνδυνοι τους οποίους αντιμετωπίζουν οι τράπεζες στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν και οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν σε πρόκληση ζημιάς με τη μορφή μείωσης των κερδών, ή ακόμα και μείωσης του μεριδίου της αγοράς το οποίου κατέχουν, ή σε ποινές οι οποίες μπορούν να έχουν τη μορφή ανάκλησης άδειας λειτουργίας τους ή και προστίμων, λόγω μη συμμόρφωσης με κάποιες από τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις ή ακόμα και σε πτώχευση κατηγοριοποιούνται ως εξής :

- *Κίνδυνοι αγοράς:* Εδώ συμπεριλαμβάνεται ο κίνδυνος από συναλλαγές σε συνάλλαγμα, ο κίνδυνος ρευστότητας, ο κίνδυνος εισοδήματος επιτοκίου κ.λπ. Σε γενικότερες γραμμές περιλαμβάνεται ο κίνδυνος που διατρέχει μια τράπεζα από μια πιθανή αρνητική μεταβολή στα επιτόκια αγοράς και στις τιμές γενικότερα.
- *Πιστωτικοί Κίνδυνοι:* Οι κίνδυνοι σε αυτήν την κατηγορία αντικατοπτρίζουν την πιθανή ζημιά που ενδέχεται να επωμιστεί μία τράπεζα από το ενδεχόμενο μη αποπληρωμής ποσών τα οποία αυτή έχει δανείσει σε τρίτους. Κίνδυνος χώρας, κίνδυνος συγκεντρωτισμού, κίνδυνος από μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα, κίνδυνος που απορρέει από τις σχέσεις τραπεζών με επιχειρήσεις υψηλού βαθμού μόχλευσης (hedge funds), των κινδύνων που απορρέουν από συναλλαγές εκτός ισολογισμού και ειδικότερα από συναλλαγές σε εξω-χρηματιστηριακά παράγωγα μέσα
- *Κίνδυνοι Λειτουργικότητας:* Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται όλες οι μορφές κινδύνων οι οποίοι προέρχονται από τις καθημερινές συναλλαγές μιας τράπεζας.

³² Στην ουσία δεν επιτρέπει την δημιουργία Χρηματικών Ομίλων Ετερογενών Δραστηριοτήτων (Χ.Ο.Ε.Δ).

³³ Ο βασικός μηχανισμός μέσω του οποίου αναπτύσσονται αρνητικές αλυσιδωτές αντιδράσεις στον τραπεζικό τομέα, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε γενικευμένες κρίσεις, είναι ο πανικός των καταθετών.

³⁴ Το 1947 έλαβε χώρα μια σημαντική τραπεζική κρίση, με διεθνή εμβέλεια, η οποία ξεκίνησε από την υπερβολική έκθεση της γερμανικής τράπεζας Bankhaus I.D. Herstatt στο συναλλαγματικό κίνδυνο λόγω των μεγάλων ανοικτών θέσεων σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος. Συνέπεια της ήταν όχι μόνο η ανάκληση της άδειας λειτουργίας της τράπεζας από τις εποπτικές αρχές αλλά και μια χωρίς ιστορικό προηγούμενο, αναστάτωση στη διεθνή τραπεζική αγορά.

- *Κίνδυνοι Κανονιστικής Συμμόρφωσης:* Ο κίνδυνος μη συμμόρφωσης μιας τράπεζας με νόμους και διάφορες πιθανές ρυθμιστικές παρεμβάσεις από τις αρχές του κλάδου μπορεί να οδηγήσει σε πρόστιμα τα οποία μπορεί να είναι ακόμα και ανάκληση της άδειας μιας τράπεζας.
- *Κίνδυνοι Ανταπόκρισης και Αντιμετώπισης Πιθανών Κρίσεων:* όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της τρομοκρατικής επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Η τράπεζα πρέπει να είναι σε θέση να ξεπεράσει τέτοιους κινδύνους και να μπορέσει να συνεχίσει τις δραστηριότητες της και την λειτουργία της και μετά την επέλευση της κρίσης.
- *Κίνδυνος φήμης/πελατείας:* Οι πελάτες μιας τράπεζας και γενικότερα η αγορά θα πρέπει να έχει εμπιστοσύνη σε αυτήν και στο όνομα της φήμη της στην αγορά. Σε αντίθετη περίπτωση μπορεί να οδηγηθεί μια αγορά σε κρίση πανικού προκαλώντας με τη σειρά της προβλήματα ρευστότητας σε μια τράπεζα.
- *Κίνδυνοι από την ηλεκτρονική τραπεζική και τις συναλλαγές με ηλεκτρονικό χρήμα:* η ηλεκτρονική τραπεζική η οποία εξελίσσεται ραγδαία είναι ένας τομέας ο οποίος μπορεί να φέρει μια τράπεζα αντιμέτωπη με όλους τους ανωτέρω κινδύνους μια και αγγίζει όλους τους τομείς της δραστηριότητάς της. Εδώ αναφέρεται σαν μια ξεχωριστή κατηγορία για αυτόν ακριβώς το λόγο.
- *Κίνδυνος απάτης:* Παράνομη χρήση απόρρητων πληροφοριών, αποκωδικοποίηση κωδικών ασφαλείας του τμήματος πληροφορικής και μηχανοργάνωσης, συναλλαγές με σκοπό την εικονική αύξηση των κερδών ή ακόμα και χρήση της τράπεζας για νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.^{35/36}

Στο πλαίσιο λειτουργίας τους οι τραπεζικοί οργανισμοί έρχονται αντιμέτωποι με όλους αυτούς τους κινδύνους για τους οποίους στην πράξη η Διοίκηση της τράπεζας δεν έχει την άμεση και αντικειμενική πληροφόρηση που χρειάζεται για να τους αντιμετωπίσει μέσω του ελέγχου της αποτελεσματικότητας και της ύπαρξης των κατάλληλων ασφαλιστικών δικλίδων. Οι προαναφερθέντες κίνδυνοι έχουν λάβει μεγάλες διαστάσεις σαν αποτέλεσμα της απελευθέρωσης της κίνησης κεφαλαίων καθώς και της διεύρυνσης και εμβάθυνσης των αγορών χρήματος και κεφαλαίων όπου σαν αποτέλεσμα αυτών αυξήθηκε η ζήτηση για εργασίες επενδυτικής τραπεζικής οδηγώντας στη χρησιμοποίηση νέων χρηματοπιστωτικών εργαλείων. Στο πλαίσιο αυτό τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ειδικά οι εμπορικές τράπεζες άρχισαν να καθίστανται ευάλωτα στους κινδύνους που απορρέουν από τη λειτουργία τους στις ανοικτές και ανταγωνιστικές αγορές. Εδώ έρχεται ο Εσωτερικός Έλεγχος ο οποίος με την ανάλογη υποστήριξη από τη Διοίκηση μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στον εντοπισμό των διαχειριστικών αδυναμιών και την αντιμετώπιση των επιχειρησιακών κινδύνων.

1.5.2. Ο Εσωτερικός Έλεγχος και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των Τραπεζών

Ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη δραστηριότητα που παρέχει αντικειμενική διαβεβαίωση και συμβουλές, σχεδιασμένη για να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις

³⁵Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ανάλυση κινδύνων βλέπε: Στεφάνου Κωνσταντίνος, Γκόρτσος Χρήστος (2005) *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.280-281.

³⁶Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ανάλυση κινδύνων βλέπε: Barclay Simpson Recruitment Consultants *An Introduction to Internal Auditing in Banking*, <http://www.barclaysimpson.com>, σελ.10-12.

λειτουργίες της Τράπεζας. Βοηθά, δε την τράπεζα να επιτυγχάνει τους στόχους της, μέσω συστηματικής και οργανωμένης προσέγγισης για την αξιολόγηση και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων, ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης³⁷. Καλείται δε να ελέγξει τις ασφαλιστικές δικλίδες καθώς και την αποτελεσματικότητα αυτών, τις οποίες έχει ήδη θέσει σε εφαρμογή στα πλαίσια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου η Διοίκηση της τράπεζας έτσι ώστε να προστατεύσει την λειτουργία της από τους προαναφερθέντες κινδύνους.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος των τραπεζών διενεργείται τόσο από τους υπαλλήλους των Καταστημάτων της τράπεζας στα πλαίσια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, όσο και από μια ανεξάρτητη υπηρεσία της τράπεζας που λέγεται Επιθεώρηση. Η Επιθεώρηση είναι στην πραγματικότητα ένα μέρος του όλου συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της τράπεζας και δεν αποτελεί αυτόν τούτον τον εσωτερικό έλεγχο, όπως πεπλανημένα νομίζεται συνήθως στη χώρα μας. Έτσι ο Εσωτερικός Έλεγχος των τραπεζών διακρίνεται:

- σε προληπτικό, που διεξάγεται κατά τον χρόνο διενέργειας της συναλλαγής και γενικότερα της λογιστικής πράξης και στοχεύει στην πρόληψη (ακούσιων ή εκούσιων) λαθών (στα πλαίσια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου) και
- σε κατασταλτικό, που διεξάγεται από την επιθεώρηση, μετά τη διενέργεια των συναλλαγών και γενικότερα των λογιστικών πράξεων, και στοχεύει στον εντοπισμό και την αποκάλυψη (ακούσιων ή εκούσιων) λαθών³⁸.

Η οργάνωση και εφαρμογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στις λεπτομέρειες του εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες και ανάγκες κάθε επιχείρησης/τράπεζας. Ωστόσο γίνεται δεκτό ότι η επάρκεια ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου στο διαχειριστικο-λογιστικό τομέα εξαρτάται από την εφαρμογή ορισμένων βασικών αρχών και προϋποθέσεων που είναι οι ακόλουθες: α) επαρκής λογιστική οργάνωση, β) κατάλληλη μηχανογραφική οργάνωση, γ) διαχωρισμός λειτουργικών διαδικασιών, δ) κατανομή αρμοδιοτήτων, ε) ικανότητα και ακεραιότητα του προσωπικού, στ) παραστατικά στοιχεία και η) μέτρα προστασίας των περιουσιακών στοιχείων.

Οι τραπεζικές εργασίες πολλές σε αριθμό και ποικίλες στη φύση τους, διεξάγονται από ένα δίκτυο καταστημάτων, που για πολλές τράπεζες είναι εγκατεστημένα ανά την επικράτεια και σε πολλές χώρες του εξωτερικού. Επιπλέον τα τραπεζικά καταστήματα εμπορεύονται χρήματα, δηλαδή το πιο δελεαστικό σε καταχρήσεις εμπόρευμα. Η οργάνωση λοιπόν των τραπεζών και το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αυτών επιβάλλεται από τα πράγματα να είναι άρτια.

Ο εσωτερικός έλεγχος σε κάθε Κατάστημα τράπεζας διεξάγεται από τους υπαλλήλους και τα στελέχη του Καταστήματος. Ο διαχωρισμός των λειτουργικών διαδικασιών και η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπαλλήλων του Καταστήματος πρέπει να γίνεται κατά τρόπο που να εξυπηρετεί το σύστημα του εσωτερικού ελέγχου. Η κατανομή αρμοδιοτήτων, όπως προϊστάμενος και υπάλληλοι επί των χορηγήσεων, προϊστάμενος και υπάλληλοι επί των καταθέσεων κλπ. Και πάνω από αυτούς οι υποδιευθυντές και τέλος ο διευθυντής του

³⁷ Χαραλαμπίδου Βάλια (2005) «Εσωτερικός Έλεγχος: γιατί, πώς και πότε», Τα Νέα on line- [http:// ta-neia.dolnet.gr](http://ta-neia.dolnet.gr)

³⁸ Σακέλη Εμμανουήλ (2000) *Λογιστική και Ελεγκτική των Εμπορικών Τραπεζών*, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.371.

καταστήματος, οι οποίοι δρουν μέσα σε ορισμένα όρια και σύμφωνα με οδηγίες που θέτει η Διοίκηση της τράπεζας, αποτελεί την πρώτη βάση οργάνωσης του εσωτερικού ελέγχου. Η υπογραφή καθενός από αυτούς στα δικαιολογητικά μαρτυρεί την έγκριση της πράξης και τη διενέργεια του απαραίτητου ελέγχου.

Τονίζεται ότι οι αρμοδιότητες του προσωπικού καταστημάτων πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένες και σχεδιασμένες κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να εφαρμόζεται απόλυτα η βασική αρχή του εσωτερικού ελέγχου, σύμφωνα με την οποία: *καμιά διαχειριστική πράξη και λογιστική καταχώρηση δεν επιτρέπεται να ολοκληρώνεται από ένα και μόνο υπάλληλο, αλλά η εργασία καθενός πρέπει, απαραίτητα, να είναι συμπληρωματική της εργασίας, ενός τουλάχιστον, άλλου υπαλλήλου και να ελέγχεται από έναν τρίτο υπάλληλο* (τον εσωτερικό ελεγκτή ή τον εποπτεύοντα προϊστάμενο)³⁹. Επίσης ο σχεδιασμός πρέπει να είναι τέτοιος, ώστε να εφαρμόζεται και η άλλη βασική αρχή της μη ανάθεσης στο ίδιο πρόσωπο ασυμβίβαστων αρμοδιοτήτων⁴⁰, π.χ.: ο ταμίας απαγορεύεται να είναι και λογιστής και αντίστροφα, οι διαχειριστές αξιών (γραμματίων, χρεογράφων, κλπ.) απαγορεύεται να τηρούν τους σχετικούς λογαριασμούς και να εκδίδουν τα σχετικά παραστατικά, πολύ δε περισσότερο να εισπράττουν ή να εξοφλούν τους τίτλους που διαχειρίζονται⁴¹.

Για να μην υπάρχει σύγχυση ως προς τους όρους Εσωτερικός Έλεγχος και Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου τραπεζών διευκρινίζεται ότι όταν μιλάμε για Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου τραπεζών αναφερόμαστε και στις δύο μορφές ελέγχου και αυτών που γίνονται στα πλαίσια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου από τους υπαλλήλους και σε αυτού που γίνονται από την μονάδα επιθεώρησης και όταν μιλάμε για Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αναφερόμαστε στο σύνολο των ελέγχων προληπτικών και κατασταλτικών. Έτσι:

Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου μιας τράπεζας αποτελεί το σύνολο των ελεγκτικών μηχανισμών και των διαδικασιών που καλύπτει σε συνεχή βάση το σύνολο των δραστηριοτήτων ενός τραπεζικού οργανισμού, συντελώντας με τρόπο καταλυτικό στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία του. Περιλαμβάνει τη διεξαγωγή όλων των ειδών προληπτικών ή κατασταλτικών ελέγχων που έχουν σαν σκοπό τη διασφάλιση τόσο της παρακολούθησης, κυρίως δε της συνεπούς και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των κινδύνων. Το Σύστημα Εσωτερικού ελέγχου άλλωστε μεριμνάει για τη συνεπή υλοποίηση της επιχειρηματικής στρατηγικής της τράπεζας, χωρίς παρεκκλίσεις από το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της⁴².

1.5.3. Οργάνωση Εσωτερικού Ελέγχου και Διεύθυνση Επιθεώρησης Τραπεζών

³⁹ Γρηγοράκος Θεόδωρος (1989) *Γενικές Αρχές Ελεγκτικής*, Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Αθήνα, σελ.18.

⁴⁰ Γρηγοράκος Θεόδωρος (1989) *Γενικές Αρχές Ελεγκτικής*, Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Αθήνα, σελ.19.

⁴¹ Σακέλη Εμμανουήλ (2000) *Λογιστική και Ελεγκτική των Εμπορικών Τραπεζών*, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.369-376.

⁴² Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος (2005) “Σύγχρονες Τεχνικές Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (Σ.Σ.Ε.) Τραπεζικών Ιδρυμάτων”, <http://www.icap.gr>.

Ο Εσωτερικός Έλεγχος ασκείται από τη Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου, η οποία αποτελεί βασικό ελεγκτικό μηχανισμό της Τράπεζας. Αποστολή της είναι ο διαρκής έλεγχος της λειτουργίας των κεντρικών υπηρεσιών και του δικτύου της Τράπεζας, μέσα στα πλαίσια της στρατηγικής της Διοίκησης αυτής, του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου και της ελεγκτικής μεθοδολογίας, με σκοπό την υποστήριξη της Διοίκησης στην εκπλήρωση των στόχων της και τη βελτίωση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της Τράπεζας. Η Διεύθυνση εσωτερικού ελέγχου αναφέρεται στο ανώτατο διοικητικό επίπεδο της Τράπεζας, ήτοι στη Διοίκηση και την Επιτροπή Ελέγχου⁴³. Οι ελεγκτές, με την εντολή που παίρνουν από τον Διευθυντή, μπορούν να ελέγχουν όλες τις υπηρεσίες της Τράπεζας και να υποβάλλουν γραπτά ή προφορικά ερωτήματα για την παροχή στοιχείων, πληροφοριών ή διευκρινίσεων από όλους τους υπαλλήλους, ανεξαρτήτου βαθμού και θέσης. Ο κανονισμός, τέλος, λειτουργίας⁴⁴ της Επιτροπής Ελέγχου καθορίζει τόσο της αρμοδιότητες όσο και τα καθήκοντα της, καθώς και τις σχέσεις της με τον Εσωτερικό Έλεγχο. Όσο πιο ψηλά στην ιεραρχία στο οργανόγραμμα μιας Τράπεζας βρίσκεται η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου⁴⁵, τόσο μεγαλύτερη οντότητα και κύρος έχει. Ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου πρέπει να καθιερώνει προγράμματα τόσο εφαρμογής των ευθυνών του τμήματός του όσο και, κατ'αρχήν, απρόσκοπτης λειτουργίας αυτού μέσα στον επιχειρησιακό χώρο της τράπεζας. Απαιτούνται ωστόσο, πρωτίστως, η ανάλογη αποδοχή, υποστήριξη και ανεξαρτησία, τα οποία εξασφαλίζονται από τη γενικότερη

⁴³ Η Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee) συγκροτείται από ανώτατα στελέχη με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου απ'όπου και αντλεί την εξουσία της, ο δε λόγος ύπαρξής της είναι συμβουλευτικού χαρακτήρα. Η επιτροπή ελέγχου είναι προέκταση της διοίκησης, όπως και ο Εσωτερικός Έλεγχος και ως εκ τούτου οι αρμοδιότητες, οι ευθύνες και το κύρος της είναι αυξημένα. Ως αρμοδιότητες και ευθύνες της επιτροπής ελέγχου θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι αυτή: α) Είναι αρμόδια για θέματα επάρκειας λειτουργίας της οργανωτικής δομής, την αξιολόγηση εφαρμογής των διαδικασιών, μέσω των αρμόδιων μηχανισμών, καθώς επίσης για θέματα που αφορούν τη στρατηγική και την πολιτική του οργανισμού, β) ευθύνεται για τη θέσπιση κανονισμού οργάνωσης και λειτουργίας των διαδικασιών και την εφαρμογή των αποφάσεων της διοίκησης, γ) Είναι αρμόδια να επανεξετάζει κατά τακτά χρονικά διαστήματα την υφιστάμενη οργάνωση και τις δραστηριότητες του φορέα, να διαπιστώνει την επάρκεια ή μη της οργάνωσης, σε ενδεχόμενη δε απόκλιση από την εγκεκριμένη από τη διοίκηση πολιτική να επισημαίνονται οι αδυναμίες και να υποδεικνύεται η λήψη διορθωτικών μέτρων, δ) Εποπτεύει παράλληλα με τη διοίκηση-δ/ντα σύμβουλο την δ/νση Εσωτερικού Ελέγχου και βρίσκεται σε διαρκή επαφή μαζί της, ώστε να διασφαλίζονται οι κατάλληλες συνθήκες άσκησης του Εσωτερικού Ελέγχου, ε) Συνεργάζεται άμεσα με το τμήμα εσωτερικού ελέγχου στην οριστική διαμόρφωση του ετήσιου προγράμματος ελέγχου, σε θέματα στρατηγικής σημασίας που διακρίνονται για τους υψηλούς επιχειρηματικούς κινδύνους, στ) φέρνει την ευθύνη των τελικών πορισμάτων και αναφορών που συντάσσει η διεύθυνση εσωτερικού ελέγχου, σε θέματα στρατηγικής σημασίας που διακρίνονται για τους υψηλούς επιχειρηματικούς κινδύνους, ζ) τέλος, μεριμνά για τη συμμετοχή του επικεφαλής του τμήματος εσωτερικού ελέγχου για θέματα ζωτικής σημασίας που συζητούνται με τη διοίκηση και λαμβάνονται αποφάσεις, με βάση τις εισηγήσεις του ελέγχου. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.81.

⁴⁴ Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου για να λειτουργεί απρόσκοπτα μέσα σε ένα επιχειρησιακό χώρο, απαιτείται η ανάλογη αποδοχή, υποστήριξη και ανεξαρτησία τα οποία εξασφαλίζονται από τη γενικότερη πολιτική άσκησης διοίκησης του φορέα και που θα πρέπει να αποτυπώνονται, όλα αυτά, στον κανονισμό λειτουργίας της διεύθυνσης εσωτερικού ελέγχου. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.70-73.

⁴⁵ Το που πρέπει να υπάγεται ιεραρχικά ο εσωτερικός έλεγχος, εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την οργανωτική υποδομή και το μέγεθος της επιχείρησης, την αντίληψη που έχουν οι διοικούντες για τον έλεγχο, καθώς επίσης από το αν η εταιρία είναι εισηγμένη ή όχι στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ΧΑΑ). Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Παπαστάθης Παντελής (2005) «Εσωτερικός Έλεγχος-Μέρος 6ο» τεύχος 131, Οικονομικά Χρονικά σ.σ.33-34.

πολιτική άσκησης διοίκησης του οργανισμού και πρέπει να αποτυπώνονται στον Κανονισμό Λειτουργίας της Διεύθυνσης⁴⁶.

Τέλος η Διεύθυνση Επιθεώρησης στελεχώνεται από ικανούς και έμπειρους υπαλλήλους με άρτια μόρφωση, επαγγελματίες εσωτερικούς ελεγκτές. Η στελέχωση αυτή μπορεί να επιτευχθεί από το υπάρχον προσωπικό της τράπεζας, αρκεί αυτό να πληρεί τα απαιτούμενα προσόντα ενός ελεγκτή. Αν καθίσταται αδύνατη η επιλογή μέσα από τον οργανισμό, τότε πρέπει να γίνεται εκτός αυτού⁴⁷.

1.5.4. Παραδοσιακή έναντι προοδευτικής προσέγγισης Εσωτερικού Ελέγχου τραπεζικών ιδρυμάτων

Ο εσωτερικός έλεγχος των τραπεζών παραδοσιακά αποσκοπεί στο να παράσχει λογικές διασφαλίσεις στο ότι :

1. υπάρχει διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης,
2. όλες οι οικονομικές συναλλαγές της επιχείρησης, και μόνο αυτές, εισάγονται στο λογιστικό σύστημα,
3. η σύλληψη και η επεξεργασία των οικονομικών συναλλαγών από το λογιστικό σύστημα γίνεται κατά σωστό τρόπο,
4. οι παραγωγικοί πόροι της επιχείρησης χρησιμοποιούνται κατά τον αποδοτικότερο τρόπο,
5. οι οικονομικές συναλλαγές της επιχείρησης διεξάγονται σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της διοίκησης της τράπεζας,
6. οι οικονομικές εκθέσεις (λογιστικές καταστάσεις, πληροφοριακά στοιχεία κλπ.) που παράγονται από το λογιστικό σύστημα είναι σωστές⁴⁸.

Ωστόσο η λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου στα Τραπεζικά Ιδρύματα δεν εξαντλείται απλά στον έλεγχο των λειτουργικών μονάδων των τραπεζών, επεκτείνεται κυρίως στην παρακολούθηση και καταγραφή του επιπέδου έκθεσης των κινδύνων της τράπεζας, ενώ διαδραματίζει τον ουσιαστικότερο ίσως ρόλο στην αναγνώριση των περιοχών βελτίωσης των διαδικασιών διαχείρισης των κινδύνων. Στην περίπτωση δε, που δεν γίνεται πλήρως κατανοητός ο κίνδυνος που διατρέχει η άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι εσωτερικοί ελεγκτές εκπληρώνουν εν μέρει τη σημαντική τους αποστολή η οποία ολοκληρώνεται στον παραδοσιακό έλεγχο των διαδικασιών.

Οι επαγγελματίες εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να διακρίνουν σημαντικές λεπτομέρειες στο σύνολο της επιχειρηματικής λειτουργίας μιας τράπεζας και να εξετάσουν εμπεριστατωμένα τους δυνητικά επερχόμενους κινδύνους, διατηρώντας συνεχή επαφή με τους διευθυντές των παραγωγικών μονάδων των ιδρυμάτων τους, με τρόπο σύντομο και ξεκάθαρο. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων της αναγνώρισης και της συνεχούς καταγραφής των

⁴⁶ Δήμου Νίκος (2000) *Ελεγκτική-Βασικές Αρχές Γενικής και Τραπεζικής Ελεγκτικής*, εκδ. ΕΛΛΗΝ, Αθήνα, σελ.81-91

⁴⁷ Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.84-87.

⁴⁸ Σακέλη Εμμανουήλ (2000) *Λογιστική και Ελεγκτική των Εμπορικών Τραπεζών*, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.369.

τραπεζικών κινδύνων οφείλουν να αναπροσαρμόσουν το μοντέλο ελέγχου από την παραδοσιακή του προσέγγιση σε μια νέα προοδευτική, που να υιοθετεί τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών στα πλαίσια της Βασιλείας II⁴⁹. Μια τέτοια αναπροσαρμογή τείνει να λαμβάνει υπόψη τους εταιρικούς και επιχειρησιακούς στόχους των μονάδων, τις στρατηγικές και τις επιμέρους διαδικασίες διαχείρισης των τραπεζικών κινδύνων.

Για να επιτευχθούν όμως οι παραπάνω στόχοι και να πετύχουμε στην ουσία μια αναθεώρηση της μονάδας εσωτερικού ελέγχου ή επιθεώρησης μιας τράπεζας σημαντικό ρόλο παίζει το τι στάση θα τηρήσουν οι διοικήσεις των τραπεζικών ιδρυμάτων στα ακόλουθα θεμελιώδη ερωτήματα:

Ερώτημα 1^ο: Πώς ορίζουμε το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου;

Το τι είναι Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών το αναλύσαμε εκτενώς ανωτέρω. Ωστόσο μια μεθοδολογία ελέγχου που βασίζεται στη βελτίωση των διαδικασιών και στη συνεχή αποτίμηση των κινδύνων, οφείλει να λαμβάνει υπόψη της διαδικασίες που φανερώνουν τον τρόπο με τον οποίο ασκείται η διοίκηση του τραπεζικού ιδρύματος και περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Το περιβάλλον του ελέγχου.
- Το σύστημα αποτίμησης των κινδύνων.
- Η παρεχόμενη πληροφορία και η διάχυση αυτής.
- Η παρακολούθηση του συνόλου των κινδύνων.

Ερώτημα 2^ο: Ποιες είναι οι καλύτερες πρακτικές που πρέπει να ενσωματωθούν στον εξελισσόμενο ρόλο του Σ.Ε.Ε. στην τράπεζα;

Η ολοκλήρωση των παραπάνω στοιχείων στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αποτελεί μια επίπονη διαδικασία που εφαρμόζεται σταδιακά –παράλληλα με την εξέλιξη των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων της τράπεζας- και προϋποθέτει αποτελεσματικότητα των λειτουργικών δομών, υψηλή απόδοση της εκμετάλλευσης, αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών εκθέσεων και συμμόρφωση με το ισχύον νομικό πλαίσιο.

Για τον υπολογισμό της αποτελεσματικότητας στην αντιμετώπιση των κινδύνων από την τράπεζα απαιτούνται περισσότερα στοιχεία από αυτά που καταγράφονται συνήθως με τη συμπλήρωση της απλής λίστας με τους απαιτούμενους ελέγχους κατά την παραδοσιακή

⁴⁹ Η Βασιλεία II αναφέρεται ουσιαστικά στο Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (2004). Το Σύμφωνο του 1988 το οποίο είχε δεχθεί έντονη κριτική αναθεωρείται με το Νέο Σύμφωνο του 2004. Η έκδοση του τελικού κειμένου με τίτλο : «The New Basle Capital Accord» έλαβε χώρα τον Ιούνιο του 2004. Οι νέες προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας διακρίνονται σε τρεις θεματικές ενότητες –ή τρεις πυλώνες: 1^{ος} πυλώνας: τροποποίηση του πλαισίου υπολογισμού ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου-με την προσθήκη απαιτήσεων για κάλυψη έναντι λειτουργικού κινδύνου, 2^{ος} πυλώνας: καθιέρωση διαδικασιών για τον έλεγχο σε μόνιμη βάση της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών από τις εποπτικές αρχές, 3^{ος} πυλώνας: ενδυνάμωση της πειθαρχίας που επιβάλλει η αγορά στις τράπεζες μέσω της καθιέρωσης κανόνων δημοσίευσης οικονομικών και άλλων στοιχείων. Το κείμενο είναι δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.bis.org/Basel Committee/Basel Capital Accord. Ανάλυση των επιπτώσεων της Βασιλείας II στα πλαίσια του Εσωτερικού Ελέγχου επιχειρείται παρακάτω στην έρευνα.

προσέγγιση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Στο πλαίσιο συνεπούς προοδευτικής προσέγγισης του εσωτερικού ελέγχου δύναται να ακολουθούνται οι ακόλουθες πρακτικές κατά τη διενέργεια ενός Εσωτερικού Ελέγχου:

1. **Παρακολούθηση του συνόλου της επιχειρηματικής δραστηριότητας με συνεχή χρήση βασικών δεικτών απόδοσης της εκμετάλλευσης:** Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να είναι ενήμεροι για οτιδήποτε λαμβάνει χώρα στο περιβάλλον του τραπεζικού ιδρύματος, να λαμβάνουν όλες τις αναφορές της διοίκησης και να πραγματοποιούν τακτικές συναντήσεις με τους διευθύνοντες των τμημάτων της τράπεζας.
2. **Συνεργασία με το τμήμα διαχείρισης κινδύνων της τράπεζας:** Κατά το συνολικό υπολογισμό της ποιότητας του Ε.Ε. σε συνάρτηση με την ύπαρξη διαδικασιών ασφάλειας και διαχείρισης των κινδύνων της τράπεζας, οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να κάνουν -όπου είναι εφικτό- χρήση των διαθέσιμων στοιχείων άλλων τμημάτων της τράπεζας, βάζοντας στο μικροσκόπιο τις δραστηριότητες τους, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη στην προσέγγιση αυτή τα αποτελέσματά τους από προηγούμενους ελέγχους.
3. **Ανάπτυξη πλάνου ελέγχου που βασιίζεται σε προτεραιότητες κινδύνων:** Κρίνεται απαραίτητος ο προσανατολισμός του Ε.Ε. όχι στη συχνότητα επανάληψης αυτού, αλλά κυρίως στον εντοπισμό της επιχειρησιακής γραμμής ή τμήματος, όπου η τράπεζα επιδεικνύει χαμηλή επίδοση αποτελεσματικότητας ή ακόμη και σημαντικές αλλαγές στη στελέχωση του προσωπικού. Αυτό επιτρέπει στον Ε.Ε. να εστιάσει στις προτεραιότητες υψηλότερου κινδύνου στα πλαίσια της επιχείρησης και να αφιερώσει τους κατάλληλους πόρους στην αναμόρφωση της συγκεκριμένης γραμμής ή τμήματος.
4. **Ενασχόληση με την τεχνολογία:** Οι εσωτερικοί ελεγκτές κάθε σύγχρονου και ανταγωνιστικού τραπεζικού οργανισμού, έχουν σημαντικό ρόλο τόσο στην ανάπτυξη ασφαλών και αξιόπιστων πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών, νέων τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών, όσο και στην ανάλυση των διαδικασιών χρηστής διαχείρισης των πληροφοριακών συστημάτων των ιδρυμάτων τους. Οφείλουν δε να πραγματοποιούν σχολαστικούς ελέγχους στις διαδικασίες αυτές, ελαχιστοποιώντας τους παράγοντες κινδύνου προτού αυτοί αναπτυχθούν και ολοκληρωθούν σε τραπεζικές εφαρμογές. Είναι κατά γενική ομολογία καλύτερο να προλαμβάνεις ένα πρόβλημα από το να το διαχειρίζεται αφού αυτό συμβεί.

Ερώτημα 3ο: Ποιο το στρατηγικό πλάνο λειτουργίας του Σ.Ε.Ε.;

Για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου διαδικασιών Ε.Ε. το τραπεζικό ίδρυμα οφείλει να αναπτύξει ένα στρατηγικό σχεδιασμό που να ακολουθεί τις παρακάτω θεματικές ενότητες:

- Να παρέχει ένα μίγμα παραγόντων ελέγχου και μιας συνεπούς βαθμολόγησης τους στο επιχειρηματικό δίκτυο.
- Να δημιουργεί το σχέδιο ελέγχου αφού αναγνωρίσει τις οντότητες ελέγχου και να εκτελεί μια τυπική αποτίμηση των κινδύνων του τμήματος.
- Να διασφαλίζει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές λαμβάνουν τους δείκτες κινδύνων σε συνεχή βάση.

- Να καθιερώσει κατάλληλες στρατηγικές επικοινωνίας των ομάδων και τρόπο παρουσίασης των αναφορών.

Για την επίτευξη των θεματικών ενοτήτων αυτών απαιτείται στελέχωση του τμήματος Ε.Ε. της τράπεζας με δυναμικό κατάλληλα εκπαιδευμένο και κατά το δυνατόν με εμπειρία του συνόλου της επιχειρηματικής δράσης του τραπεζικού ιδρύματος. Στελέχη από το δίκτυο (τραπεζικά καταστήματα), από τα τμήματα πιστοδοτήσεων, τα τμήματα πληροφοριακών συστημάτων, και εν γένει τμήματα και μονάδες παραγωγικών εργασιών των τραπεζών μπορούν να επανδρώσουν με τον καλύτερο τρόπο τα τμήματα Ε.Ε. που στηρίζονται στην προσοδευτική προσέγγιση.

Ερώτημα 4ο: Ποιος ο ρόλος του Ε.Ε. της τράπεζας σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες του σε αυτήν και πως ανακοινώνει τα ευρήματά του;

Οι εσωτερικοί ελεγκτές χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα της αποτίμησης κινδύνου που οι ίδιοι προσδιορίζουν για κάθε επιχειρηματική μονάδα του τραπεζικού τους οργανισμού σε συνάρτηση με τη συνεχή παρακολούθηση που παρέχεται από τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων, για να εξετάσουν τον τρόπο που κάθε μονάδα ανταποκρίνεται στις αναγνωρισμένες για αυτήν πηγές κινδύνου. Κατ' αυτόν τον τρόπο δύναται να εφαρμόσουν τις ανάλογες διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων για κάθε τμήμα ή υπηρεσία του επιχειρησιακού κορμού της τράπεζας. Αυτή η ανασκόπηση θέτει επίσης τις παραμέτρους του τυπικού ελέγχου της υπηρεσίας Ε.Ε. που θα επακολουθήσει στο συγκεκριμένο τμήμα ή υπηρεσία.

Έτσι, ολοκληρώνεται ο Ε.Ε. με τρόπο συνεπή και επαρκή, δίνοντας τη δυνατότητα παροχής υψηλής ποιότητας ελέγχου με χρήση σχετικά χαμηλών πόρων, κυρίως λόγω της ανάπτυξης οικονομιών κλίμακας και περιορισμού των “περιττών” και οικονομικά δαπανηρών ελέγχων.

Η ομάδα των εσωτερικών ελεγκτών συντάσσει στη συνέχεια πλήρη αναφορά με τα ευρήματα του ελέγχου ανά τμήμα / υπηρεσία, χαρακτηρίζοντας τις πηγές ελέγχου ανάλογα με την κλιμάκωση του κινδύνου που αυτές διατρέχουν σε υψηλού, μέτριου και χαμηλού κινδύνου. Στις αναφορές αυτές μπορεί να συμπεριληφθεί –στην περίπτωση που κάτι τέτοιο ζητηθεί- και η αξιολόγηση συνολικά των επιχειρηματικών σχεδίων δράσης της τράπεζας.

Έτσι, οι ελεγχόμενοι βλέπουν τις παρατηρήσεις ως προς την επίδοσή τους στις συγκεκριμένες πηγές κινδύνων που τους αναγνωρίζονται και στη συνέχεια ελέγχουν αφενός τις παραμέτρους έκθεσης των κινδύνων –συνήθως μέσω των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων- αφετέρου στέλνουν αναφορές με τα αποτελέσματα των ενεργειών τους στη διοίκηση και στη διεύθυνση του Ε.Ε.⁵⁰

Συγκριτικός πίνακας μεταξύ παραδοσιακής και προσοδευτικής προσέγγισης εσωτερικού ελέγχου παρατίθεται στον Πίνακα 1 στο Παράρτημα της παρούσας μελέτης.

⁵⁰ Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος (2005) “Σύγχρονες Τεχνικές Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (Σ.Σ.Ε.) Τραπεζικών Ιδρυμάτων”, <http://www.icap.gr>.

1.6. Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου

Ενώ λοιπόν όπως είδαμε εσωτερικός έλεγχος είναι αυτός ο έλεγχος που έχει οργανωθεί μέσα στην επιχείρηση και διενεργείται από υπαλλήλους της εξωτερικός έλεγχος είναι αυτός ο έλεγχος που διενεργείται από ειδικούς επαγγελματίες με ανεπίληπτο ήθος και αμέριαιο χαρακτήρα, άρτια επιστημονική κατάρτιση καθώς και ειδική πείρα, χωρίς να έχουν καμιά υποβλητική σχέση ή εξάρτηση με την ελεγχόμενη επιχείρηση. Πρόκειται για το θεσμό των εξωτερικών ελεγκτών. Στη χώρα μας οι ειδικοί αυτοί επαγγελματίες είναι οι ορκωτοί λογιστές⁵¹.

Μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου υπάρχουν διαφορές και ομοιότητες. Ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι οργανωμένος μέσα στην επιχείρηση ως μια από τις λειτουργίες της και διενεργείται από υπαλλήλους της. Αντιθέτως οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν έχουν καμιά υπαλληλική σχέση με τον φορέα που ελέγχουν, μισθώνουν τις υπηρεσίες τους και ενεργούν με εντολή και για λογαριασμό των μετόχων, στους οποίους και δίνουν αναφορά.

Ως κύριο μέλημα του εσωτερικού ελέγχου είναι να ελέγχει δειγματοληπτικά την εφαρμογή των διαδικασιών καθώς και την αξιολόγηση αυτών για την εύρυθμη λειτουργία του οργανισμού. Αντίθετα, αντικειμενικός σκοπός του εξωτερικού ελέγχου είναι η έκφραση γνώμης επί των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, των στοιχείων του ισολογισμού, καθώς και των αποτελεσμάτων χρήσης και κατά πόσο αυτά έχουν καταρτισθεί σύμφωνα με τα παραδεγμένα διεθνή λογιστικά πρότυπα και αρχές.

Οι εσωτερικοί ελεγκτές είναι διαρκείς σύμβουλοι της διοίκησης και των ελεγχόμενων. Έχουν καλή γνώση του περιβάλλοντος που ελέγχουν, καθώς επίσης είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με τις λειτουργίες της επιχείρησης και τους συναδέλφους. Επιπλέον, έχουν μεγαλύτερη ευχέρεια χρόνου, αυτό σημαίνει ότι είναι σε θέση να εμβαθύνουν περισσότερο τον έλεγχο εν αντιθέσει με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Οι εσωτερικοί ελεγκτές ενεργούν για λογαριασμό της ανώτατης διοίκησης και είναι ανεξάρτητοι από αυτό που ελέγχουν. Οι ευθύνες τους είναι διοικητικές εν αντιθέσει προς τους εξωτερικούς ελεγκτές, των οποίων οι ευθύνες είναι νομικές για πλημμελή εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Τόσο οι εσωτερικοί ελεγκτές, όσο και οι εξωτερικοί είναι και οι δύο απαραίτητοι, έχουν δε το δικό τους ξεχωριστό ρόλο. Η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την εργασία των εξωτερικών ελεγκτών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα των εσωτερικών ελεγκτών για συμπλήρωση της δικής τους εργασίας.

Μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών πέρα των διαφορών υπάρχουν και ομοιότητες, όπως και οι δύο ασχολούνται με τον έλεγχο, χρησιμοποιούν τις ίδιες ελεγκτικές διαδικασίες και τεχνικές. Επίσης και οι δύο είναι σύμβουλοι.

Ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να τηρεί στάση βοήθειας, συναίνεσης και συνεργασίας απέναντι στους εξωτερικούς ελεγκτές, διότι η συνεισφορά του εσωτερικού Ελέγχου συμβάλλει στη μείωση του κόστους των εξωτερικών ελέγχων. Μία καλά οργανωμένη διεύθυνση

⁵¹ Meigs Walter, Larsen John, Meigs Robert (1984) *Ελεγκτική*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 20-21.

Εσωτερικού Ελέγχου δικαιολογεί πλήρως ένα περιορισμό των εργασιών του εξωτερικού ελέγχου, κάτι τέτοιο πρέπει να εκτιμάται και να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη από τη διοίκηση και πριν από κάθε συνεργασία με τους εξωτερικούς ελεγκτές, καθώς και με συμβούλους θα πρέπει να προηγείται συζήτηση με τον διευθυντή του Εσωτερικού Ελέγχου.

Βασική αρχή είναι ότι ο διευθυντής Εσωτερικού Ελέγχου πρέπει να συντονίζει τις προσπάθειες των εξωτερικών ελεγκτών και των εξωτερικών συμβούλων για αποφυγή των διπλών προσπαθειών που συνεπάγεται περιορισμό των δαπανών. Θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι η εργασία των εσωτερικών ελεγκτών δεν αναπαράγεται από τους εξωτερικούς ελεγκτές και τους συμβούλους, επιβαρυνόμενο με επιπλέον κόστος⁵². Επιπλέον ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου πρέπει να διενεργεί τακτικές αξιολογήσεις του συντονισμού μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών, αξιολογήσεις που μπορεί να περιλαμβάνουν επίσης εκτιμήσεις συνολικής αποδοτικότητας εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, συμπεριλαμβανομένου και του συνολικού κόστους του ελέγχου.

Ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου πρέπει να ανακοινώνει τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων του προαναφερθέντος συντονισμού στη Διοίκηση της Τράπεζας, ενώ μπορεί να απαιτείται, από τα επαγγελματικά πρότυπα των εξωτερικών ελεγκτών, η εξασφάλιση της ανακοίνωσης συγκεκριμένων ζητημάτων στη Διοίκηση από τους ίδιους. Τέτοια ζητήματα μπορεί να αφορούν σημαντικές αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, σφάλματα και παρατυπίες, παράνομες πράξεις, απόψεις της διοίκησης και λογιστικές εκτιμήσεις, σημαντικές διευθετήσεις του ελέγχου, δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν κατά την επιτέλεση του ελέγχου κλπ.

Επανερχόμενοι στο συντονισμό των προσπαθειών του ελέγχου, αυτός εμπεριέχει κατ'αρχήν τις απαραίτητες περιοδικές συναντήσεις για συζήτηση ζητημάτων αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Οι προγραμματισμένες δραστηριότητες του ελέγχου τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών ελεγκτών πρέπει να συζητούνται, σε προγραμματισμένες συναντήσεις, ώστε να διασφαλίζεται ο συντονισμός της κάλυψης του ελέγχου αλλά και η αποδοτική και έγκαιρη ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων αυτών και να προσδιορίζεται το κατά πόσο οι διαπιστώσεις από τη μέχρι τότε επιτελεσθείσα εργασία απαιτούν προσαρμογή του πλαισίου της προγραμματισμένης εργασίας. Από την άλλη πλευρά, η άμεση, απεριορίστη και άνετη πρόσβαση στο μεταξύ των δύο μερών, σχετικά με τον έλεγχο, προγράμματα και επίσημα έγγραφα είναι πολύτιμη, ιδιαίτερα προκειμένου να ικανοποιούνται οι εσωτερικοί ελεγκτές για την ορθότητα του σκοπού του ελέγχου τους. Τέτοια πρόσβαση συνοδεύεται, βέβαια, από την ευθύνη των εσωτερικών ελεγκτών της τράπεζας για τήρηση της εμπιστευτικότητας των συγκεκριμένων προγραμμάτων και επίσημων εγγράφων. Παρομοίως πρέπει να παραχωρείται πρόσβαση στα προγράμματα και τα επίσημα έγγραφα των εσωτερικών ελεγκτών, προκειμένου να ικανοποιούνται οι εξωτερικοί ελεγκτές για την αντίστοιχη ορθότητα του σκοπού του εξωτερικού ελέγχου.

Επιπλέον, οι εκθέσεις του εσωτερικού ελέγχου, οι αντιδράσεις της διοίκησης του ιδρύματος στις συγκεκριμένες εκθέσεις αλλά και οι επακόλουθοι επανέλεγχοι συνεχούς παρακολούθησης

⁵² Παπαστάθης Παντελής (2003) *Ο Σύγχρονος Εσωτερικός Έλεγχος (Internal Audit) στις Επιχειρήσεις-Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του*, Α' τόμος, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.67-68.

του τμήματος εσωτερικού ελέγχου πρέπει να είναι στη συνεχή διάθεση των εξωτερικών ελεγκτών, καθώς δύνανται να τους βοηθήσουν να προσδιορίζουν και να προσαρμόζουν καταλλήλως το πλαίσιο εργασίας τους. Βέβαια, και οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να έχουν πρόσβαση στις επιστολές μεταξύ της Διοίκησης και των εξωτερικών ελεγκτών, καθώς ζητήματα που συζητούνται σε επιστολές της Διοίκησης τους βοηθούν στον προγραμματισμό των τομέων στους οποίους θα πρέπει να δώσουν έμφαση σε μελλοντική τους εργασία.

Τέλος ο Διευθυντής εσωτερικού ελέγχου πρέπει να εξασφαλίζει ότι οι τεχνικές, οι μέθοδοι και η ορολογία των εξωτερικών ελεγκτών είναι επαρκώς κατανοητές από τα στελέχη του τμήματός του. Έτσι θα μπορέσει να επιτύχει πιο άνετα τον προαναφερόμενο συντονισμό, να αξιολογήσει αξιόπιστα την εργασία των εξωτερικών ελεγκτών αλλά και να εξασφαλίσει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές, που πρόκειται να επιτελέσουν εργασία για εκπλήρωση των αντικειμενικών σκοπών των εξωτερικών ελεγκτών, μπορούν να επικοινωνούν αποτελεσματικά με αυτούς. Πρέπει ταυτόχρονα ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου να παρέχει ικανοποιητικές πληροφορίες έτσι ώστε να κατανοούν οι εξωτερικοί ελεγκτές τις τεχνικές, τις μεθόδους και την ορολογία των εσωτερικών, για να προωθείται παράλληλα και η εμπιστοσύνη από τους εξωτερικούς ελεγκτές σε εργασία που επιτελέστηκε με χρήση των τεχνικών, των μεθόδων και της ορολογίας της αρμόδιας διεύθυνσης της Τράπεζας. Μάλιστα η χρήση παρόμοιων τεχνικών μεθόδων και ορολογιών, για τον αποτελεσματικότερο συντονισμό της εργασίας τους αλλά και για μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στη συνεργασία τους, μπορεί να αποβεί περισσότερο αποδοτική τόσο για τους εσωτερικούς όσο και για τους εξωτερικούς ελεγκτές της τράπεζας.

Η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης από τον ορκωτό ελεγκτή πριν την έναρξη του ελέγχου αναφέρεται σαφώς στη διεθνή ελεγκτική βιβλιογραφία, καθώς και στα ελεγκτικά standards που έχουν νομοθετηθεί από το 1979 για χρήση από τους ορκωτούς λογιστές στην Ελλάδα. Αν και η ευθύνη της εσωτερικής οργάνωσης και του ελέγχου της επιχείρησης μέσω αυτής είναι ευθύνη της διοίκησης της μονάδας, η ύπαρξη αλλά και το επίπεδο της αποτελεσματικής λειτουργίας εσωτερικού ελέγχου ενδιαφέρει σοβαρά τον εξωτερικό ελεγκτή.

Η σημασία της ύπαρξης αξιόπιστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου από τη σκοπιά του εξωτερικού ελεγκτή, είναι να διαβεβαιώσει τούτον ότι λάθη και ανωμαλίες οι οποίες είναι δυνατόν να επηρεάσουν την αξιοπιστία του λογιστικού, τελικά, συστήματος και των παραγόμενων από αυτό στοιχείων μπορούν να αποκαλυφθούν έγκαιρα. Στην αντίθετη περίπτωση ο εξωτερικός ελεγκτής θα είναι υποχρεωμένος να καταφύγει στην εφαρμογή επιπρόσθετων, κατάλληλων, ελεγκτικών διαδικασιών για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κακής λειτουργίας ή της μη ύπαρξης συστήματος εσωτερικού ελέγχου στην επιτυχή διεξαγωγή του διενεργούμενου ελέγχου. Εκ μέρους του ελεγκτή απαιτείται ικανοποιητική γνώση των χαρακτηριστικών και των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου για την μελέτη και αξιολόγηση τούτου.

Σκοπός της αξιολόγησης του εσωτερικού ελέγχου από τον ορκωτό ελεγκτή: Η αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου πρωταρχικό σκοπό έχει να διαμορφώσει γνώμη ο ορκωτός ελεγκτής για το κατά πόσον τούτος μπορεί να στηριχτεί στην ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου και οργάνωσης της μονάδας για τη χρησιμοποίηση επιμέρους λειτουργιών και συστημάτων στη διεξαγωγή του ελέγχου. Τα συστήματα τα οποία θα μπορέσει ο ορκωτός ελεγκτής, αναλόγως της ποιότητας και της αξιοπιστίας των προϊόντων τους, να χρησιμοποιήσει είναι βασικά το

λογιστικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου και του μηχανογραφικού, και, όπου υπάρχει, αυτό των εσωτερικών ελεγκτών.

Ο βαθμός αξιοπιστίας που μπορεί να έχει για τον ορκωτό ελεγκτή το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της ελεγχόμενης μονάδας, θα επηρεάσει το εύρος και την τελική μορφή του ελέγχου. Ο ορκωτός ελεγκτής ενδιαφέρεται πρωταρχικά για τον λογιστικό εσωτερικό έλεγχο, ο οποίος επηρεάζει άμεσα τις παραγόμενες από το λογιστικό σύστημα χρηματοοικονομικές καταστάσεις, αλλά τούτος μπορεί να αξιολογήσει και τα άλλα συστήματα οργάνωσης και λειτουργίας της μονάδας, όπως αυτά των ποιοτικών ελέγχων, προμηθειών, MIS κλπ., τα οποία μπορούν να έχουν έμμεση επίπτωση στην αξιοπιστία του λογιστικού συστήματος.⁵³ Επίσης οι εξωτερικοί ελεγκτές μέσα από την μελέτη του εσωτερικού ελέγχου αναμένεται να ανακαλύψει τυχόν ατασθαλίες και απάτες σημαντικού βαθμού. Τέλος ο έλεγχος διαμορφώνεται βάσει της αξιολόγησης της εσωτερικής οργάνωσης ελέγχου όπου η αντίδραση του ορκωτού ελεγκτή εν όψει μιας κακής λειτουργίας του λογιστικού συστήματος μιας μονάδας που καλείται να ελέγξει μπορεί να φθάσει και στην άρνηση εκτέλεσης ελέγχου (βλ. ΠΔ 226/92, αρθρ.4) ή στην αδυναμία έκφρασης γνώμης⁵⁴.

1.7. Διαφορά μεταξύ εσωτερικού ελέγχου και «συμμόρφωσης-(compliance)»

Δεν θα πρέπει να συγχέεται ο Εσωτερικός Έλεγχος με την κανονιστική συμμόρφωση (Compliance) στην οποία υπόκεινται τα τραπεζικά ιδρύματα. Ενώ ο Εσωτερικός Έλεγχος στοχεύει στην προστασία των τραπεζικών ιδρυμάτων από τους επιχειρησιακούς κινδύνους τους οποίους αντιμετωπίζουν, το Τμήμα Κανονιστικής Συμμόρφωσης είναι υπεύθυνο για έναν και μόνο έναν από τους επιχειρηματικούς κινδύνους τους οποίους αντιμετωπίζουν τα τραπεζικά ιδρύματα, αυτόν της κανονιστικής συμμόρφωσης. Στις μέρες μας το χρήμα και η διακίνησή του δεν έχει σύνορα και «διαχέεται» σε κάθε μορφής δραστηριότητα. Η διακίνηση όμως αυτή των κεφαλαίων πρέπει να «υπακούει» σε ένα ευρύτατο θεσμικό πλαίσιο που περιλαμβάνει υπερεθνικούς κανονισμούς, συγκεκριμένους νόμους και κώδικες δεοντολογίας, εσωτερικούς κανονισμούς και οδηγίες.

Η υλοποίηση από τους τραπεζικούς ομίλους των πολύπλοκων και από πολλές πηγές προερχόμενων θεσμικών κανόνων οδήγησε στην αναγκαιότητα λειτουργίας του θεσμού της μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης και στη χώρα μας, σύμφωνα με πρόσφατη πράξη του διοικητή της Τραπεζής της Ελλάδος⁵⁵.

Το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, οι επιμέρους οδηγίες και κανόνες που επιβάλλονται από τις εθνικές και διεθνείς εποπτικές αρχές, οι εσωτερικοί κανονισμοί των ίδιων των τραπεζών που αλλάζουν κατά διαστήματα και νόμοι που πολλές φορές έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, αποτελούν ένα πολύπλοκο πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών. Ο ρόλος της μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης πρέπει να βρει

⁵³ Κάντζος Κωνσταντίνος (1995) *Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική*, εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα, σελ.110-111.

⁵⁴ Κάντζος Κωνσταντίνος (1995) *Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική*, εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα, σελ.111.

⁵⁵ Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Κεφάλαιο II, παρ. 23.1-23.2.

«τη χρυσή τομή» και να εφαρμόσει όσα προβλέπονται, στην καθημερινή δραστηριότητα της τράπεζας, ώστε να αποφευχθούν παραβάσεις που θα οδηγήσουν σε πρόστιμα, υποβάθμιση της αξιολόγησής τους από διεθνείς οίκους, μείωση της φήμης τους και ενδεχομένως και περιορισμό των δραστηριοτήτων τους.

Ποια όμως είναι σήμερα τα βασικά ζητήματα που απασχολούν το τμήμα Κανονιστικής Συμμόρφωσης (Compliance Department) μιας τράπεζας που δραστηριοποιείται στην Ελλάδα⁵⁶;

- Ζητήματα ξεπλύματος χρήματος και αποτροπής της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας που έχουν μπει τα τελευταία χρόνια στην άμεση προτεραιότητα της παγκόσμιας κοινότητας τόσο στο επίπεδο του ΟΗΕ όσο και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.). Η πρόσφατη δημοσίευση του νόμου 3424/2005 «Τροποποίηση, συμπλήρωση και αντικατάσταση διατάξεων του ν. 2331/1995 (ΦΕΚ 173Α') και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος με σκοπό τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες διατάξεις» στην Ελλάδα τον προηγούμενο Δεκέμβριο (13-12-05/ΦΕΚ305Α'), που προσάρμοσε τη νομοθεσία μας σε οδηγία της Ε.Ε., έφερε πρόσθετες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό.
- Ζητήματα που συνδέονται με τα δικαιώματα των καταναλωτών. Η ολοένα αυξανόμενη έμφαση σε ζητήματα διαφάνειας στις τράπεζες και οι αυξανόμενες απαιτήσεις για ουσιαστική και έμπρακτη μέριμνα για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των καταναλωτών. Τα ζητήματα αυτά έχουν γίνει επίσης αντικείμενο προσοχής και του Θεσμού του Τραπεζικού Μεσολαβητή, του Μεσολαβητή της Κεφαλαιαγοράς, της Γενικής Γραμματείας Προστασίας του Καταναλωτή και του νέου Θεσμού του Συνηγόρου του Καταναλωτή.
- Ζητήματα που σχετίζονται με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και με τις σχετικές αποφάσεις που έχει λάβει η Ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.
- Στην κορυφή του πίνακα προτεραιοτήτων της Κανονιστικής Συμμόρφωσης κατέχουν επίσης τα θέματα τόσο του τραπεζικού επαγγελματικού απορρήτου, όσο και του τραπεζικού απορρήτου⁵⁷.

Βέβαια κανείς δεν μπορεί παρά να αναρωτηθεί μια και η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης θα αναλάβει τον χειρισμό και την υλοποίηση προγραμμάτων έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί πλήρως ο επιχειρησιακός κίνδυνος της συμμόρφωσης που θεωρείται κατά την άποψή μου και ο σημαντικότερος από άποψη επικινδυνότητας για τον τραπεζικό τομέα, μήπως ο Εσωτερικός Έλεγχος θα παραμείνει στο να εφαρμόζει το παλιό παραδοσιακό σύστημα ελέγχου, τι παραπάνω θα έχει πλέον να προσφέρει από μια τυπική διαδικασία

⁵⁶ Ο γενικός διευθυντής Κανονιστικής Συμμόρφωσης των εταιρειών του ομίλου Citigroup στην Ελλάδα, Σπύρος Γκούμας, αναφέρει στην «Καθημερινή»

⁵⁷ Λιθωρίκης Αλέκος (2006) “Διεθνείς Κανόνες στη Διακίνηση Χρημάτων”, Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr>.

μέτρησης και καταγραφής των διαδικασιών του Σ.Ε.Ε. γενικότερα; Σίγουρα η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης έχει μεγαλύτερη βαρύτητα και αποδυναμώνει το ρόλο κατά έναν μεγάλο βαθμό των εσωτερικών ελεγκτών⁵⁸.

Τέλος μια από της τράπεζες η οποία διαθέτει Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης στην Ελλάδα είναι η ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης της Τράπεζας Πειραιώς θεσπίζει και εφαρμόζει κατάλληλες διαδικασίες και εκπονεί σχετικό ετήσιο Πρόγραμμα Κανονιστικής Συμμόρφωσης, με στόχο να επιτυγχάνεται η έγκαιρη και διαρκής συμμόρφωση της Τράπεζας και του Ομίλου προς το εκάστοτε ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο και να υφίσταται ανά πάσα στιγμή πλήρης εικόνα για το βαθμό επίτευξης του στόχου αυτού. Εξασφαλίζει δε ότι η Τράπεζα και ο Όμιλος συμμορφώνονται με το κανονιστικό πλαίσιο που σχετίζεται με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁵⁹.

Ένα σχεδιάγραμμα το οποίο αναδεικνύει τις διαφορές μεταξύ του εσωτερικού ελέγχου και της κανονιστικής συμμόρφωσης παρατίθεται ως Πίνακας 2 στο παράρτημα της παρούσας μελέτης.

1.8. Διαφορά Μεταξύ Εσωτερικού Ελέγχου και Λοιπών Δημοσίων Ελέγχων-Κρατική Ελεγκτική

Διαφορά όμως υπάρχει και ανάμεσα στον Εσωτερικό Έλεγχο και στις λοιπές μορφές ελέγχου όπως αυτές ασκούνται από κρατικά ή εποπτικά όργανα. Στην κρατική ελεγκτική περιλαμβάνονται όλοι οι έλεγχοι που εξασκούν και διενεργούν διάφοροι κρατικοί και ημικρατικοί φορείς. Οι σημαντικότεροι έλεγχοι αυτού του είδους είναι ο φορολογικός έλεγχος που διενεργείται από την εφορία και αφορά στην αναζήτηση ή επαλήθευση του φορολογητέου εισοδήματος των υποκείμενων σε φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα, και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά στους λογαριασμούς στον δημόσιο τομέα, στον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και στις δαπάνες που πραγματοποιούνται με ενίσχυση από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τους δήμους και κοινότητες.

Η Κρατική Ελεγκτική είναι συνήθως αρκετά πιο συνοπτική από την εξωτερική και διαφέρει από αυτήν στο ότι δεν ακολουθεί γενικώς παραδεκτά λογιστικά και ελεγκτικά standards. Και οι δυο μορφές ελέγχου όμως αναζητούν τεκμήρια και προβαίνουν σε επαληθεύσεις μεγεθών ή διαδικασιών. Περιττό, βεβαίως, να πούμε ότι η κρατική ελεγκτική θα μπορούσε κάλλιστα να αντικατασταθεί από την εξωτερική ελεγκτική και εσωτερικά από σύστημα εσωτερικών ελεγκτών.⁶⁰

⁵⁸ Εκτενέστερη ανάλυση της Μονάδας Κανονιστικής Επιθεώρησης σε σχέση με την Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης επιχειρείται στο τρίτο κεφάλαιο αυτής της έρευνας.

⁵⁹ Έκθεση Εταιρικής Ευθύνης 2005 Τράπεζα Πειραιώς, σελ. 27.

⁶⁰ Κάντζος Κωνσταντίνος (1995) *Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική*, εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα, σελ.28.

Αναλυτικότερα όσον αφορά τους ελέγχους που πραγματοποιούνται από την Τράπεζα της Ελλάδος: Οι διαδικασίες με τις οποίες η Τράπεζα της Ελλάδος ελέγχει και εποπτεύει τις Εμπορικές τράπεζες καθορίζονται βάσει νομοθεσίας, ενώ ο έλεγχος και η εποπτεία των εμπορικών τραπεζών και των πιστωτικών ιδρυμάτων διενεργούνται μέσα από τις αντίστοιχες δραστηριότητες του Σώματος Ορκωτών Λογιστών (Σ.Ο.Λ.)⁶¹ και του ειδικού τμήματος της Τράπεζας της Ελλάδος, του Τμήματος Γενικής Επιθεώρησης Τραπεζών. Ο έλεγχος που ασκείται στις λογιστικές καταστάσεις (ισολογισμός και αποτελέσματα χρήσεως) κάθε εμπορικής τράπεζας, περιλαμβάνει δυο στάδια:

1. Τον έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων από μέλη του Σώματος Ορκωτών Λογιστών και
2. Τον έλεγχο των λογιστικών καταστάσεων από την ίδια την Τράπεζα της Ελλάδος, μέσω του ειδικού τμήματος που διαθέτει.

Όσον αφορά τον έλεγχο από την Τράπεζα της Ελλάδος, μέσω του Τμήματος Γενικής Επιθεώρησης Τραπεζών που διαθέτει, αυτός χαρακτηρίζεται άμεσος και στα πλαίσιά του ελέγχονται λεπτομερέστερα οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις οι οποίες είναι ήδη ελεγμένες και υπογεγραμμένες από τους ορκωτούς ελεγκτές, καθώς και της αναλυτικής έκθεσης των ελεγκτών και του πιστοποιητικού ελέγχου. Βασικό σημείο του ελέγχου είναι ο λογαριασμός διαθεσίμων, για να διαπιστωθεί η κατάσταση στην οποία βρίσκεται η τράπεζα από πλευράς ρευστότητας-ικανότητας πληρωμών, καθώς και ο αντίστοιχος λογαριασμός των χορηγήσεων προς το κοινό και τις επιχειρήσεις και το ύψος αυτού, για να διαπιστωθεί κατά πόσο το συγκεκριμένο πιστωτικό ίδρυμα λειτουργεί με βάση τις εκάστοτε διατάξεις της Νομισματικής Επιτροπής. Ελέγχονται και άλλοι λογαριασμοί όπως πάγια, συμμετοχές κλπ. Όλα τα στοιχεία που προκύπτουν από τη συγκέντρωση και τη μελέτη των αποτελεσμάτων χρήσεως όλων των εμπορικών τραπεζών και των υπολοίπων πιστωτικών ιδρυμάτων αποτελούν τη βάση για το συγκριτικό έλεγχο που ασκεί η Τράπεζα της Ελλάδος. Καθώς, δε, υπάρχει η νομοθετημένη υποχρέωση για ενημέρωση της Τράπεζας της Ελλάδος σχετικά με την οικονομική δραστηριότητα των ιδρυμάτων αυτών δύο φορές το χρόνο (Ιούνιο και Δεκέμβριο), μέσω της αποστολής επίσημων εγγράφων, η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να διασταυρώσει, μέσω του ελέγχου της, και να διαπιστώσει κατά πόσο το αποτέλεσμα χρήσεως που παρουσιάζει κάθε πιστωτικό ίδρυμα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα αλλά και τους κινδύνους στους οποίους είναι εκτεθειμένο το ίδρυμα αυτό.

Οι τράπεζες υπόκεινται στον έλεγχο της Γενικής Επιθεώρησης Τραπεζών η οποία αποτελεί ειδική υπηρεσία της Τράπεζας Ελλάδος. Ο έλεγχος συνίσταται στη διαπίστωση της συμμόρφωσης των τραπεζών προς τις αποφάσεις των Νομισματικών Αρχών. Σε ότι αφορά τις χορηγήσεις ο έλεγχος δεν αναφέρεται μόνο στη μορφή, το ύψος, τη διάρκεια κλπ. Της χρηματοδότησης, αλλά επεκτείνεται και στον τρόπο διάθεσης αυτής από τους δανειολήπτες.

Οι τράπεζες και οι δανειοδοτούμενοι, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, υποχρεούνται να θέτουν υπόψη των ελεγκτών της Γενικής Επιθεώρησης Τραπεζών τα βιβλία και στοιχεία τους και να δίνουν σε αυτούς κάθε αναγκαία πληροφορία για την διεξαγωγή του ελέγχου. Οι ελεγκτές συντάσσουν εκθέσεις για τη δραστηριότητα κάθε τράπεζας, από τις οποίες πρέπει να προκύπτει και ο βαθμός συμμόρφωσης της τράπεζας προς τις αποφάσεις και τις οδηγίες των Νομισματικών Αρχών. Οι παραβάσεις που τυχόν διαπιστώνονται, γνωστοποιούνται στους

⁶¹ Βάσει του νόμου 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών.

ενδιαφερόμενους, για να διατυπώσουν μέσα σε τακτική προθεσμία τις αντιρρήσεις τους. Οι Νομισματικές Αρχές έχουν το δικαίωμα επιβολής κυρώσεων στις τράπεζες και στους δανειολήπτες, για τις παραβάσεις που διαπιστώνονται από τον έλεγχο της Γενικής Επιθεώρησης Τραπεζών⁶².

Καταλήγοντας διαπιστώνουμε ότι ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι μια διαδικασία η οποία διεξάγεται από το εσωτερικό περιβάλλον των τραπεζών και ο οποίος επιβάλλεται από τις εποπτικές αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα και ο οποίος στην ουσία ελέγχεται ως προς την αποτελεσματικότητά τους από αυτές. Στόχος του είναι η συμμόρφωση του τραπεζικού ιδρύματος προς κανόνες και η αντιμετώπιση κινδύνων ενώ οι άλλες μορφές ελέγχου έχουν ως στόχο τη διασφάλιση της συνολικής σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα.

1.9. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Ο Εσωτερικός Έλεγχος των επιχειρήσεων αλλά ιδιαίτερα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αν και έχει υπάρξει ως λειτουργία των τραπεζών από την ίδρυσή τους είναι τα τελευταία χρόνια, λόγω του πολύπλοκου περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν οι τράπεζες και των πολύπλοκων δραστηριοτήτων τις οποίες αυτές αναλαμβάνουν στα πλαίσια του επενδυτικού επιχειρήν, που καλείται να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις και να απομακρυνθεί από τον παραδοσιακό τρόπο μεθοδολογίας του. Μια νέα προσέγγιση είναι απαραίτητη που να προσαρμόζεται στο προφίλ κινδύνου των τραπεζών και στην αξιολόγηση των αναγκών ελέγχου βάσει των κινδύνων που μια τράπεζα αναλαμβάνει. Εάν δεν γίνει αυτό τότε ο Εσωτερικός Έλεγχος ως λειτουργία θα είναι μια απλή καταγραφή, box ticking, όπως συχνά αποκαλείται χωρίς να έχει να προσφέρει τίποτα ως προς την αύξηση της «αξίας» της τράπεζας. Ο Εσωτερικός Έλεγχος θα πρέπει να λειτουργεί πλέον και ως σύμβουλος ειδάλλως δεν έχει καμιά ουσιώδης αξία ως προς το τραπεζικό ίδρυμα και κινδυνεύει να αντικατασταθεί, ως προς την παραγωγή ουσιώδους έργου, από άλλες μονάδες της τράπεζας όπως θα δούμε στο δεύτερο κεφάλαιο της έρευνας.

⁶² Σακέλη Εμμανουήλ (2000) *Λογιστική και Ελεγκτική των Εμπορικών Τραπεζών*, Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, σελ.30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Το διεθνές και ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο

2.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο εσωτερικός έλεγχος των τραπεζικών ιδρυμάτων και των πιστωτικών ιδρυμάτων και γενικότερα το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αυτών, δεν ρυθμίζεται από κάποια συγκεκριμένη εξειδικευμένη νομική πράξη. Ωστόσο στα πλαίσια της διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος έχει αναγνωριστεί από τα διεθνή fora τα οποία δραστηριοποιούνται στο χρηματοπιστωτικό τομέα η σημαντικότητα του εσωτερικού ελέγχου ως ενός από τα εργαλεία διασφάλισης της σταθερότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Έτσι το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και ο Εσωτερικός Έλεγχος των πιστωτικών ιδρυμάτων έχει αποτελέσει αντικείμενο απασχόλησης των διεθνή Fora τα οποία εκδίδουν εκθέσεις οι οποίες έχουν τη μορφή ήπιου δικαίου⁶³.

Πιο συγκεκριμένα τα σημαντικότερα βήματα τα οποία έχουν γίνει σχετικά με την ενίσχυση του πλαισίου του εσωτερικού ελέγχου στα τραπεζικά ιδρύματα και στα πιστωτικά ιδρύματα γενικότερα είναι τα ακόλουθα:

1. Στα πλαίσια της *εταιρικής διακυβέρνησης*⁶⁴ σε διεθνές επίπεδο έχουν εκδοθεί πρότυπα τα οποία σχετίζονται με τον Εσωτερικό Έλεγχο των επιχειρήσεων από:
 - Τον Οργανισμό Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξης⁶⁵ ο οποίος έχει εκδώσει την έκθεση με τίτλο «Principles of Corporate Governance 2004». Η έκθεση αυτή αναφέρεται στις εταιρείες οι οποίες έχουν εισαγάγει τις μετοχές τους σε οργανωμένες αγορές, και
 - Την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία η οποία έχει εκδώσει έκθεση αναφορικά με τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης που πρέπει να διέπουν ειδικά τα πιστωτικά ιδρύματα. Αυτές οι δύο εκθέσεις έχουν τίτλο «Enhancing corporate governance for banking organisations, February 2006» και «High-level principles for business continuity, December 2005»⁶⁶.
2. Επιπλέον η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία έχει εκδώσει πρόσφατα μια σειρά κειμένων τα οποία αναφέρονται στον εσωτερικό έλεγχο και είναι

⁶³ Soft Law, όπως αποκαλείται στην αγγλική ορολογία.

⁶⁴ Ο θεσμός της εταιρικής διακυβέρνησης, όπως εισήχθη με το νόμο 3016/2002 στην ελληνική έννομη τάξη, έχει να επιδείξει αξιόλογα μέτρα, τα οποία, προκειμένου να συμβάλλουν στην ενίσχυση της διαφάνειας της λειτουργίας της ανώνυμης εταιρείας, στην ενδυνάμωση του ρόλου του Διοικητικού της Συμβουλίου και στη βελτίωση των εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου, αναφέρεται στην άσκηση εποπτείας τόσο στη Διοίκηση της κάθε εταιρείας ξεχωριστά, μητρική ή θυγατρικής, όσο και στις συναλλαγές μεταξύ των Διοικήσεων των εταιριών του Ομίλου.

⁶⁵ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

⁶⁶ Αυτή η έκθεση έχει εκδοθεί από το The Joint Forum (Basel Committee on Banking Supervision, International Organisation of Securities Commissions, International Association of Insurance Supervisors, C/O Bank for International Settlements).

τα ακόλουθα. «Compliance and the Compliance function in banks, April 2005», «Framework for internal control systems in banking organizations-September 1998», «Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors, August 2001». Τέλος αναφορά γίνεται στον Εσωτερικό Έλεγχο στο κείμενο «Core Principles for effective banking supervision, October 2006», αλλά και στα πλαίσια του Basel II σχετικά με τους νέους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας.

3. Τέλος στην Αμερική η ονομαζόμενη πράξη Sarbanes-Oxley Act και ειδικότερα η ενότητα 404 αυτής λειτουργεί τώρα ως καταλυτικός παράγοντας για την ενίσχυση και τον εμπλουτισμό του συστήματος εσωτερικού ελέγχου καθώς προσδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην αξιολόγηση των κινδύνων και των ελεγκτικών μηχανισμών σε συνεχή βάση και σε όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Παρακάτω θα επιχειρηθεί η ανάλυση ορισμένων εκ των σημαντικότερων τμημάτων των ανωτέρω εκθέσεων τα οποία σχετίζονται με τον Εσωτερικό Έλεγχο των Τραπεζικών Ιδρυμάτων και αναγνωρίζουν την σημαντικότητα αυτού ως προς την διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα γενικότερα. Είναι αυτά τα βήματα των διεθνών fora με πρωτοπόρο αυτό του νέου Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική εποπτεία (Basel II), τα οποία οδήγησαν όπως θα δούμε και παρακάτω στην ανάγκη για ενίσχυση του εσωτερικού ελέγχου των τραπεζικών ιδρυμάτων και στον ελλαδικό χώρο.

2.2. Ο Εσωτερικός Έλεγχος και η Εταιρική Διακυβέρνηση σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

2.2.1. Το έργο του Ο.Ο.Σ.Α. σχετικά με την εταιρική διακυβέρνηση

Το 1999, ο Ο.Ο.Σ.Α.⁶⁷ εξέδωσε έκθεση με τίτλο «*Principles of Corporate Governance*». στην οποία περιέχονται συγκεκριμένες αρχές με τις οποίες επιδιώκεται η αναβάθμιση του νομικού, θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου των κρατών μελών του (αλλά και τρίτων κρατών) σε σχέση με την εταιρική διακυβέρνηση. Οι εν λόγω αρχές, οι οποίες τροποποιήθηκαν το 2004, αφορούν:

- τα δικαιώματα των μετόχων,
- την ίση μεταχείριση των μετόχων,
- το ρόλο των προσώπων (φυσικών και νομικών) τα οικονομικά συμφέροντα των οποίων επηρεάζονται από τη λειτουργία των επιχειρήσεων⁶⁸,
- τις υποχρεώσεις υποβολής πληροφοριακών στοιχείων και διαφάνειας, και
- την ευθύνη των μελών του διοικητικού συμβουλίου των επιχειρήσεων.⁶⁹

⁶⁷ Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) ιδρύθηκε το 1961. Μέλη του είναι 29 οικονομικά αναπτυγμένα και αναπτυσσόμενα κράτη από όλες τις ηπείρους. Ο στόχος του συνίσταται αφενός μεν στην προώθηση πολιτικών για την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και απασχόλησης στα κράτη μέλη του, και αφετέρου στην ενθάρρυνση της σύγκλισης των πολιτικών, καθώς και των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών του που αφορούν τη λειτουργία κεφαλαιαγορών και επιχειρήσεων. Ο Ο.Ο.Σ.Α. εντάσσεται στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς που συμμετέχουν στη θεσμική διακυβέρνηση της νέας διεθνούς αρχιτεκτονικής του χρηματοπιστωτικού συστήματος μια και επεξεργάζεται διεθνή πρότυπα αναφορικά με την εταιρική διακυβέρνηση των εταιρειών που είναι εισηγμένες σε οργανωμένες αγορές. (Στεφάνου, Γκόρτσος 2005,216).

⁶⁸ Οι λεγόμενοι stakeholders.

Αναφορά στον Εσωτερικό Έλεγχο των επιχειρήσεων γίνεται στη κατηγορία προτύπων που αφορούν την ευθύνη των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου των επιχειρήσεων όπου μία από τις δραστηριότητες των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου στα πλαίσια των ευθυνών τους είναι η παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των μεθόδων εταιρικής διακυβέρνησης και εταιρικής κοινωνικής ευθύνης της επιχείρησης και η εφαρμογή αλλαγών όπου αυτό θεωρείται απαραίτητο⁷⁰. Έτσι το Διοικητικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για την συνολική επισκόπηση και παρακολούθηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου⁷¹ την οποία όμως έχει αναθέσει στους εσωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι πρέπει να διατηρούν συνεχή πρόσβαση και επικοινωνία με το Διοικητικό Συμβούλιο⁷². Η υποχρέωση αυτή των μελών του Δ.Σ. εντάσσεται στα γενικότερα πλαίσια ευθύνης που έχουν για την παρακολούθηση και διαχείριση πιθανών διαφωνιών και σύγκρουσης συμφερόντων που μπορεί να προκύψουν μεταξύ των μελών του Δ.Σ. και των μετόχων συμπεριλαμβανομένης της κακής διαχείρισης των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας και κατάχρησης ή παράνομων ενδοεταιρικών συναλλαγών⁷³.

Επίσης μια άλλη ευθύνη των μελών του ΔΣ είναι η διασφάλιση της ακεραιότητας των λογιστικών και οικονομικών συστημάτων της επιχείρησης βάσει των οποίων εκδίδονται οι οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης αλλά και άλλες μορφές εκθέσεων και αναφορών⁷⁴. Το Δ.Σ. πρέπει να διασφαλίσει ότι σωστά και κατάλληλα συστήματα εσωτερικού ελέγχου βρίσκονται σε εφαρμογή μέσα στην επιχείρηση και ειδικότερα: να διασφαλίσει την ύπαρξη συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, να διασφαλίσει το ότι υπάρχουν οι κατάλληλες ασφαλιστικές δικλίδες εναντίον των χρηματοοικονομικών αλλά και των λειτουργικών κινδύνων και τέλος να διασφαλίζεται η συμμόρφωση της επιχείρησης με νόμους και πρότυπα έτσι ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος κανονιστικής συμμόρφωσης⁷⁵. Εδώ γίνεται και αναφορά στην ύπαρξη της Επιτροπής Ελέγχου ως μέσο επίτευξης της ανεξαρτησίας των εσωτερικών ελεγκτών οι οποίοι αναφέρονται άμεσα σε αυτήν επίσης γίνεται λόγος να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην κανονιστική συμμόρφωση η οποία πρέπει να επεκτείνεται και σε τυχόν θυγατρικές εταιρίες της επιχείρησης. Ο Εσωτερικός Έλεγχος θα βοηθήσει στην επίτευξη αυτών των στόχων και ευθυνών της Διοίκησης της Επιχείρησης.

⁶⁹ Organisation For Economic Co-operation and Development (O.E.C.D.): Principles of Corporate Governance, 2004, βλέπε σελ 7 κειμένου το οποίο βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/18/31557724.pdf>.

⁷⁰ Organisation For Economic Co-operation and Development (O.E.C.D.): Principles of Corporate Governance, 2004, Δεύτερη Ενότητα, Μέρος VI, σελ 62.

⁷¹ Στο κείμενο αναφέρονται ως internal control systems.

⁷² Organisation For Economic Co-operation and Development (O.E.C.D.): Principles of Corporate Governance, 2004, Δεύτερη Ενότητα, Μέρος VI, σημείο 6, σελ 62-63.

⁷³ Όπως αναφέρεται στο κείμενο το Διοικητικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για : *Monitoring and managing potential conflicts of interest of management, board members and shareholders, including misuse of corporate assets and abuse in related party transactions.*

⁷⁴ Όπως αναφέρεται στο κείμενο το Διοικητικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για : *Ensuring the integrity of the corporation's accounting and financial reporting systems, including the independent audit, and that appropriate systems of control are in place, in particular, systems for risk management, financial and operational control, and compliance with the law and relevant standards.*

⁷⁵ Organisation For Economic Co-operation and Development (O.E.C.D.): Principles of Corporate Governance, 2004, Δεύτερη Ενότητα, Μέρος VI, σημείο 7, σελ 62.

Όπως φαίνεται ήδη από την έκθεση για τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης ο ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου ενισχύεται και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε αυτόν. Ο Εσωτερικός Έλεγχος θα αποτελέσει το «εργαλείο» ελέγχου και διασφάλισης ποιότητας για την Διοίκηση της εκάστοτε επιχείρησης. Εδώ επίσης για πρώτη φορά διαφαίνονται η σημαντικότητα και η προτεραιότητα που θα πρέπει να δώσουν οι επιχειρήσεις στα συστήματα διαχείρισης κινδύνων, στον κίνδυνο λειτουργικότητας και στον κίνδυνο κανονιστικής συμμόρφωσης σημεία που θα απασχολήσουν έντονα και τις εποπτικές αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα της χώρας μας.

2.2.2. Το έργο της Επιτροπής της Βασιλείας σχετικά με την εταιρική διακυβέρνηση

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία⁷⁶ στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης τον Φεβρουάριο του 2006 προχώρησε στην έκδοση έκθεσης αναφορικά με τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης που πρέπει να διέπουν ειδικά τα πιστωτικά ιδρύματα. Ο τίτλος της έκθεσης είναι: «Enhancing corporate governance for banking organisations⁷⁷». Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική εποπτεία αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο των τραπεζών ως κύριων διαμεσολαβητών του χρηματοπιστωτικού τομέα και αναγνωρίζοντας τον καθοριστικό ρόλο που μπορεί να παίζει το ευρύτερο πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης στην λειτουργία μια τράπεζας άρα και της οικονομίας γενικότερα λαμβάνοντας υπόψη τον καθοριστικό ρόλο των τραπεζών σε αυτή, ακολούθησε τα βήματα του Ο.Ο.Σ.Α. και προχώρησε το 1999 σε έκθεση τον Σεπτέμβριο του 1999⁷⁸ με στόχο να βοηθήσει τις εποπτικές αρχές του τραπεζικού τομέα στο να προωθήσουν τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης στις τράπεζες. Το κείμενο βασίζεται στο αρχικό κείμενο το οποίο εξέδωσε ο Ο.Ο.Σ.Α. για την εταιρική διακυβέρνηση των επιχειρήσεων γενικότερα το 1999. Έτσι μετά την αναθεώρηση από τον Ο.Ο.Σ.Α. του αρχικού κειμένου σχετικά με τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης των επιχειρήσεων το 2004 προχώρησε και η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία σε αντίστοιχη αναθεώρηση της έκθεσης της με σκοπό να την προσαρμόσει στο νέο κείμενο αρχών εταιρικής διακυβέρνησης του Ο.Ο.Σ.Α. Έτσι τον Φεβρουάριο του 2006 εκδίδεται η τελική έκθεση με στόχο την προώθηση και ενίσχυση του πλαισίου της εταιρικής διακυβέρνησης για τα τραπεζικά ιδρύματα.

Η έκθεση κάνει αναφορά σε οκτώ συνολικά αρχές οι οποίες πρέπει να διέπουν τις ενέργειες και υποχρεώσεις του Διοικητικού Συμβουλίου μιας τράπεζας. Αυτές είναι:

- ✓ Αρχή 1η: Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου (Δ.Σ.) θα πρέπει να κατέχουν τα κατάλληλα προσόντα, να κατανοούν το ρόλο τους στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης και να μπορούν να κρίνουν δίκαια τα διάφορα τραπεζικά ζητήματα,
- ✓ Αρχή 2η: Το Δ.Σ. πρέπει να εγκρίνει τους επιχειρησιακούς στόχους της τράπεζας,

⁷⁶ Πληροφορίες για την σύσταση και το αντικείμενο της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία η οποία αποτελεί ένα από τα διεθνή fora του ευρύτερου χρηματοπιστωτικού συστήματος το οποίο εκδίδει κανόνες οι οποίοι περιέχονται στις εκθέσεις που δεν έχουν νομικά εξαναγκαστό χαρακτήρα, έχουν ήδη δοθεί στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας έρευνας.

⁷⁷ Το κείμενο της έκθεσης βρίσκεται δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα <http://www.bis.org/publ/bcbs122.pdf>

⁷⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, September 1999.

- ✓ Αρχή 3η: Το Δ.Σ. πρέπει να ορίσει ξεκάθαρα τα όρια ευθυνών και υπευθυνότητας των υπαλλήλων της τράπεζας,
- ✓ Αρχή 4η: Το Δ.Σ. πρέπει να διασφαλίσει ότι ο βαθμός επίβλεψης των υφισταμένων από τους προϊσταμένους είναι τόσος όσος ορίζεται από την πολιτική της τράπεζας,
- ✓ Αρχή 5η: Το Δ.Σ. και τα διευθυντικά στελέχη θα πρέπει να κάνουν κατάλληλη χρήση και να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τα ευρήματα και το συνολικό έργο της διεύθυνσης εσωτερικού ελέγχου, των εξωτερικών ελεγκτών και του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου γενικότερα,
- ✓ Αρχή 6η: Το Δ.Σ. θα πρέπει να διασφαλίσει ότι τα σχέδια ανταμοιβών, μισθών κλπ είναι σε ευθυγράμμιση με την πολιτική της τράπεζας,
- ✓ Αρχή 7η: Η τράπεζα θα πρέπει να διοικείται σύμφωνα με τις αρχές της διαφάνειας,
- ✓ Αρχή 8η: Το Δ.Σ. και τα διευθυντικά στελέχη θα πρέπει να έχουν γνώση των συνολικών δραστηριοτήτων της τράπεζας και του ευρύτερου περιβάλλοντος λειτουργίας της.⁷⁹

Η βασικότερη αρχή η οποία αναφέρεται στον Εσωτερικό Έλεγχο είναι η πέμπτη Αρχή⁸⁰ όπου αναφέρεται ότι το Διοικητικό Συμβούλιο μιας τράπεζας και τα διευθυντικά στελέχη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι θα χρησιμοποιήσουν και θα αξιοποιήσουν το «έργο» το οποίο επιτελείται από τους εσωτερικούς ελεγκτές στα πλαίσια του εσωτερικού ελέγχου τον οποίο και διεξάγουν. Έτσι η πέμπτη Αρχή αναφέρει:

- ❖ Το Δ.Σ. θα πρέπει να αναγνωρίσει τον καθοριστικό ρόλο της διεύθυνσης εσωτερικού ελέγχου και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου αναφορικά με την εταιρική διακυβέρνηση μιας τράπεζας. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να χρησιμοποιεί τα πορίσματα τα οποία προέρχονται από τον εσωτερικό έλεγχο για να αξιολογεί τυχόν εκθέσεις και ερμηνείες σχετικά με την απόδοση της τράπεζας που ετοιμάζονται από τους διευθυντές των διαφόρων τμημάτων των τραπεζών⁸¹.
- ❖ Το Δ.Σ. και τα διευθυντικά στελέχη μπορούν να συμβάλουν στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας του Εσωτερικού Ελέγχου και του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου γενικότερα με το να πράξουν τα ακόλουθα:
 - Να αναγνωρίσουν την σημαντικότητα του εσωτερικού ελέγχου και να περάσουν το ίδιο μήνυμα σε όλα τα επίπεδα της τράπεζας,
 - Να κάνουν χρήση έγκαιρα και εμπρόθεσμα των ευρημάτων του εσωτερικού ελέγχου και να ενημερώνουν όλα τα τμήματα της τράπεζας έγκαιρα για αυτά,

⁷⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα III, σελ 6-18.

⁸⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα III, σελ 13. Στο κείμενο η αρχή αυτή αναφέρεται ως εξής: *The board and senior management should effectively utilise the work conducted by the internal audit function, external auditors, and internal control functions.*

⁸¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα III, σημείο 39, σελ.13.

- Να προωθήσουν και να ενισχύσουν την αντικειμενικότητα του εσωτερικού ελεγκτή με το να ορίσουν ότι η διεύθυνση εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να αναφέρεται απευθείας στο Δ.Σ. ή στην επιτροπή ελέγχου,
- Να αναθέτουν στους εσωτερικούς ελεγκτές την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των ασφαλιστικών δικλίδων⁸² που ήδη υπάρχουν⁸³.
- ❖ Η τράπεζα θα πρέπει να διαθέτει ένα έγκυρο Σύστημα Εσωτερικού ελέγχου στο οποίο να περιλαμβάνεται και η μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης⁸⁴
- ❖ Ενώ τέλος γίνεται αναφορά στην Επιτροπή Ελέγχου και στην δυνατότητα την οποία θα πρέπει να έχει η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου να αναφέρεται απευθείας στο Δ.Σ. μέσω αυτής. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η ενίσχυση της ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας των εσωτερικών ελεγκτών και δίνεται η δυνατότητα στο Δ.Σ. να αξιολογεί τα αποτελέσματα των διευθυντικών στελεχών σε σχέση πάντα με τα ευρήματα του εσωτερικού ελέγχου χωρίς αυτοί να τα γνωρίζουν εκ των προτέρων⁸⁵.

Τέλος γίνεται αναφορά στις εποπτικές αρχές του τραπεζικού τομέα τις οποίες και θεωρούν υπεύθυνες για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών⁸⁶.

Μία άλλη έκθεση η οποία έχει εκδοθεί αυτή τη φορά από το Joint Forum⁸⁷ με τίτλο *High-level principles for business continuity*⁸⁸, τον Δεκέμβριο του 2005⁸⁹, αναφέρεται σε έναν συγκεκριμένο επιχειρηματικό κίνδυνο με τον οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις και ειδικότερα στις μέρες μας. Είναι ο κίνδυνος ανταπόκρισης και αντιμετώπισης πιθανών κρίσεων⁹⁰ όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της τρομοκρατικής επίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου όπου πολλές επιχειρήσεις βρέθηκαν αντιμέτωπες με αυτόν τον κίνδυνο μια και την επόμενη ημέρα υπήρχε

⁸² Internal Controls.

⁸³ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα III, σημείο 40, σελ.13.

⁸⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα III, σημείο 42, σελ.14.

⁸⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα III, σημείο 43, σελ.14.

⁸⁶ Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing corporate governance for banking organisations*, February 2006, Ενότητα IV, σημείο 62, σελ.20.

⁸⁷ Το Joint Forum αποτελείται από τους εξής : Basel Committee on Banking Supervision, International Organisation of Securities Commissions, International association of Insurance Supervisors, C/O Bank for International Settlements.

⁸⁸ Το κείμενο της έκθεσης βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bis.org/publ/joint17.pdf>.

⁸⁹ Το joint forum προχώρησε στην έκδοση αυτής της έκθεσης μετά από αίτημα του Φόρουμ Χρηματοπιστωτική Σταθερότητας –Financial Stability Forum. Το FSF συστάθηκε το 1999 και αριθμεί 40 μέλη. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Στεφάνου Κωνσταντίνος, Γκόρτσος Χρήστος (2005) *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.220-222.

⁹⁰ Continuity Risk.

το τεράστιο θέμα του πως θα συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους και θα αντιμετωπίσουν το νέο περιβάλλον με το οποίο θα βρέθηκαν αντιμέτωποι. Ο κίνδυνος αυτός είναι και αυτός ένας από τους κινδύνους τους οποίους καλείται έμμεσα να διαχειριστεί ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου με το να προτείνει ασφαλιστικές δικλίδες καθώς και να αξιολογήσει τις ήδη υπάρχουσες ως προς την αποτελεσματικότητά τους σε περίπτωση ενός τέτοιου ενδεχομένου. Τον κίνδυνο αυτόν αναλύει με λεπτομέρεια αυτή η έκθεση και προτείνει επτά (7) αρχές για την καλύτερη αντιμετώπισή του μία από αυτές η πρώτη (1^η) αρχή ⁹¹ είναι οι ευθύνες του Διοικητικού Συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών άρα και κατά συνέπεια και του Εσωτερικού Ελέγχου μια και αυτός αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αποτελεσματικής άσκησης εποπτείας από την Διοίκηση. Ο Εσωτερικός Έλεγχος είναι το εργαλείο με το οποίο η Διοίκηση κρίνει και αξιολογεί την αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο με τη σειρά του θα πρέπει να έχει προβλέψει και για έναν ακόμα κίνδυνο τον κίνδυνο ανταπόκρισης και αντιμετώπισης πιθανών κρίσεων (continuity risk).

2.2.3. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η εταιρική διακυβέρνηση

Σε κοινοτικό επίπεδο έχουν εκδοθεί μια σειρά νομικών πράξεων αναφορικά με τα ζητήματα της εταιρικής διακυβέρνησης. Εδώ αναφέρονται τα σημαντικότερα έτσι:

α) Αναφορικά με το καθεστώς αποδοχών των διοικητικών στελεχών εκδόθηκε η Σύσταση της Επιτροπής 2004/913/EK για την προώθηση κατάλληλου καθεστώτος αποδοχών των διοικητικών στελεχών των εισηγμένων εταιρειών⁹². Ενώ στις 13.7.2007 έκδωσε έκθεση⁹³ σχετικά με τα αποτελέσματα εφαρμογής αυτής της σύστασης.

β) Αναφορικά με το ρόλο των μη εκτελεστικών και των εποπτικών διοικητικών στελεχών εκδόθηκε η Σύσταση της Επιτροπής 2005/162/EK σχετικά με το ρόλο των μη εκτελεστικών και των εποπτικών διοικητικών στελεχών των εισηγμένων εταιρειών καθώς και με τις επιτροπές του διοικητικού ή του εποπτικού συμβουλίου⁹⁴. Ενώ στις 13.7.2007 έκδωσε έκθεση⁹⁵ σχετικά με τα αποτελέσματα εφαρμογής αυτής της σύστασης. Οι διατάξεις της Σύστασης είναι σημαντικές ιδιαίτερα όσον αφορά τη σύσταση της Επιτροπής Ελέγχου στα πλαίσια του Εσωτερικού Ελέγχου η οποία θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα λόγω του ότι σε αυτήν «αναφέρεται» οργανικά ο εσωτερικός έλεγχος ενός οργανισμού.

γ) Στις 11/7/2007 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έκδωσε την οδηγία 2007/36/EK⁹⁶ σχετικά με την άσκηση δικαιωμάτων ψήφου των μετόχων.

⁹¹ The Joint Forum (Basel Committee on Banking Supervision, International Organisation of Securities Commissions, International association of Insurance Supervisors, C/O Bank for International Settlements): *High- level principles for business continuity*, December 2005, Principle 1: Board and Senior Management Responsibility, σελ 12.

⁹² E.E. L 385, 29.12.2004 , σελ. 55 επ.

⁹³ SEC (2007) 1022 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT - Report on the application by Member States of the EU of the Commission Recommendation on directors' remuneration.

⁹⁴ E.E. L 52, 25.2.2005, σελ. 51 επ.

⁹⁵ SEC (2007) 1021 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT-Report on the application by the Member States of the EU of the Commission Recommendation on the role of non-executive or supervisory directors of listed companies and on the committees of the (supervisory) board.

⁹⁶ E.E. L 184/17, 14.7.2007.

δ) Στις 14/6/2006 εκδόθηκε η Οδηγία 2006/46/EK⁹⁷ από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για την τροποποίηση της οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί των ετήσιων λογαριασμών εταιρειών ορισμένων μορφών, της οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τους ενοποιημένους λογαριασμούς, της οδηγίας 86/635/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ετήσιους και ενοποιημένους λογαριασμούς των τραπεζών και λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της οδηγίας 91/674/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ετήσιους και τους ενοποιημένους λογαριασμούς των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

2.3. Επιτροπή της Βασιλείας και ο εσωτερικός έλεγχος

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία μέσα από τις Εκθέσεις που έχει εκδώσει και τις οποίες θα δούμε αναλυτικά παρακάτω έχει αναγνωρίσει την σημασία και τον καθοριστικό ρόλο που παίζει ο Εσωτερικός Έλεγχος στην διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα αλλά και στη επίτευξη της καλύτερης απόδοσης και λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι πρώτες ενδείξεις οι οποίες υποδηλώνουν και τον σημαντικό ρόλο που κατέχει ο Εσωτερικός Έλεγχος στα πλαίσια της Επιτροπής της Βασιλείας διακρίνονται από την αναθεώρηση του ρυθμιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για τον υπολογισμό και την εκπλήρωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων των διεθνών τραπεζών. Ειδικότερα:

2.3.1. Το Νέο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel II)

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν οι τράπεζες είναι αυτό του υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας. Η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών αποτελεί έναν από τους κινδύνους με τον οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι τράπεζες στα πλαίσια της λειτουργίας τους μια και είναι ο κίνδυνος στην ουσία που διατρέχει μια τράπεζα στο να οδηγηθεί σε πτώχευση, για αυτό είναι και πολύ σημαντικός ο υπολογισμός του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας ή φερεγγυότητας. Ο κίνδυνος φερεγγυότητας και κεφαλαιακής επάρκειας είναι ένας κίνδυνος ο οποίος συνδέεται άμεσα με τους υπόλοιπους κινδύνους τους οποίους διατρέχει μία τράπεζα όπως για παράδειγμα τον πιστωτικό κίνδυνο, συνδέεται δε άμεσα με την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού μιας τράπεζας⁹⁸ καθώς και με τους συνολικούς κινδύνους μιας τράπεζας μια και οποιοσδήποτε από αυτούς τους κινδύνους τους

⁹⁷ ΕΕ L 224, 16.8.2006.

⁹⁸ Το ενεργητικό ενός τραπεζικού ιδρύματος μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις κατηγορίες: **Α. Ταμείο:** Διαθέσιμα, Διαθέσιμα στην κεντρική τράπεζα, Αξιόγραφα για επαναχρηματοδότηση από την κεντρική τράπεζα. Αναλυτικότερα η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κυρίως τα μετρητά στο ταμείο σε ευρώ και ξένα τραπεζογραμμάτια, τις υποχρεωτικές καταθέσεις της τράπεζας στην κεντρική τράπεζα, το υπόλοιπο του τρεχούμενου λογαριασμού σε ευρώ και τα υπόλοιπα των λογαριασμών όψεως που έχει η τράπεζα στην κεντρική τράπεζα κλπ., **Β. Απαιτήσεις:** Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις απαιτήσεις της τράπεζας κατά των πελατών της και κατά των λοιπών πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι συνολικές απαιτήσεις του τραπεζικού ιδρύματος χωρίζονται σε: απαιτήσεις λόγω πιστοδοτήσεων και απαιτήσεις από λοιπές τραπεζικές εργασίες, **Γ. Επενδυτικό Χαρτοφυλάκιο:** Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει χρεόγραφα πάσης φύσεως, τα οποία παρακρατούνται με διπλό σκοπό, αφενός την προσπόριση κερδών και αφετέρου την κάλυψη αναγκών ρευστότητας όταν αυτές προκύψουν και υπάρξει ανάγκη κάλυψής τους. Το επενδυτικό χαρτοφυλάκιο μιας τράπεζας περιλαμβάνει δε τις παρακάτω κατηγορίες: α) Ομολογίες και άλλους τίτλους σταθερής απόδοσης, και β) Συμμετοχές. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε : Μελάς Κώστας (2002) *Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική*, Τόμος Α', εκδ. Εξάντας, Αθήνα, σελ 34-37.

οποίους αντιμετωπίζει ένα πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να οδηγήσει μια τράπεζα σε πτώχευση κυρίως δε ο πιστωτικός κίνδυνος. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν έχει γίνει ξεχωριστή αναφορά σε αυτόν τον τύπο κινδύνου ανωτέρω κατά την περιγραφή των κινδύνων των τραπεζών.

Ο κίνδυνος φερεγγυότητας ή κίνδυνος κεφαλαίου⁹⁹ είναι ο κίνδυνος που συνδέεται με την πιθανότητα πτώχευσης του τραπεζικού ιδρύματος. Ως αρχή πτώχευσης θεωρείται η κατάσταση κατά την οποία η αγοραία αξία των στοιχείων του ενεργητικού «πέφτει» κάτω από την αγοραία αξία των στοιχείων του παθητικού. Αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση που η τράπεζα προχωρήσει σε ρευστοποίηση των στοιχείων του ενεργητικού δεν θα είναι σε θέση να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις της¹⁰⁰. Το ύψος της κεφαλαιακής απαίτησης και του κινδύνου αυτής μετράται με τον δείκτη φερεγγυότητας¹⁰¹ όπου έχει καθοριστεί στο επίπεδο του 8%¹⁰².

Το πρώτο σύμφωνο λοιπόν για την κεφαλαιακή επάρκεια εκδόθηκε το 1988¹⁰³ και περιελάμβανε τέσσερις ενότητες¹⁰⁴ οι οποίες αναλύουν την σύνθεση του κεφαλαίου δηλαδή από τι αποτελείται το κεφάλαιο μιας τράπεζας και ποια μέρη το συνθέτουν¹⁰⁵, τους συντελεστές στάθμισης κινδύνων¹⁰⁶, και το επίπεδο του δείκτη φερεγγυότητας καθώς και τρόπους και μεθόδους εφαρμογής των ανωτέρω. Καμία αναφορά δεν γίνεται ωστόσο στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ως μέσου αντιμετώπισης αυτού του κινδύνου και καμιά αναφορά δεν γίνεται στην ευθύνη των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου ως προς την εγκατάσταση ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου με τις κατάλληλες ασφαλιστικές δικλίδες για να αντιμετωπιστεί ο τόσο σοβαρός κίνδυνος φερεγγυότητας τον οποίο αντιμετωπίζουν οι τράπεζες και ο οποίος κατά την γνώμη μου είναι και ο πιο σοβαρός μια και

⁹⁹ Capital risk.

¹⁰⁰ Μελάς Κώστας (2002) *Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική*, Τόμος Α', εκδ. Εξάντας, Αθήνα, σελ 73.

¹⁰¹ Ο συντελεστής φερεγγυότητας ισούται με τον αριθμοδείκτη που έχει ως αριθμητή τα εποπτικά ίδια κεφάλαια και ως παρονομαστή την αξία ως προς την οποία υπάρχει έκθεση στον πιστωτικό κίνδυνο. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε: Στεφάνου Κωνσταντίνος, Γκόρτσος Χρήστος (2005) *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.297-299.

¹⁰² Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 1988, Ενότητα III, παρ.44, σελ. 14.

¹⁰³ Το κείμενο με τίτλο *International Convergence Of Capital Measurement And Capital Standards, 1988*, βρίσκεται στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>.

¹⁰⁴ Οι ενότητες αυτές όπως χαρακτηριστικά αναφέρονται στο κείμενο της Επιτροπής της Βασιλείας του 1988 είναι οι ακόλουθες: Part I The constituents of capital, Part II The risk weights, Part III A target standard ratio, Part IV Transitional and implementing arrangements.

¹⁰⁵ Το σύνολο του κεφαλαίου μιας τράπεζας αποτελείται: Ίδια κεφάλαια που αφορούν τις υποχρεώσεις προς τους μετόχους της εταιρείας και περιλαμβάνουν τα ακόλουθα μεγέθη:

α) μετοχικό κεφάλαιο το οποίο επιμερίζεται σε καταβεβλημένο και σε διαφορά από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο και β) διάφορα αποθεματικά, τα οποία επιμερίζονται σε τακτικό, έκτακτο, ειδικών διατάξεων νόμων και γ) αποτελέσματα εις νέον. Μελάς Κώστας (2002) *Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική*, Τόμος Α', εκδ. Εξάντας, Αθήνα, σελ 37-38.

¹⁰⁶ Το Σύμφωνο του 1988 καθιέρωσε μια τυποποιημένη μέθοδο (standardized approach) για τον προσδιορισμό της έκτασης ως προς την οποία μια τράπεζα είναι εκτεθειμένη στον πιστωτικό κίνδυνο. Σύμφωνα με αυτήν η αξία κάθε στοιχείου σταθμίζεται με έναν από τους τέσσερις συντελεστές στάθμισης κινδύνου (0%,20%,50% ή 100%), ώστε να προκύψει η κατά τον πιστωτικό κίνδυνο σταθμισμένη αξία. Basel Committee, ενότητα I, παρ. 28-42, και Παράρτημα 2.

συμπεριλαμβάνει όλους τους κινδύνους στο σύνολό τους που αντιμετωπίζει μια τράπεζα αλλά και είναι ο λόγος που μπορεί να οδηγήσει σε κρίση και αλυσιδωτές αντιδράσεις και να δημιουργήσει ένα χρηματοπιστωτικό περιβάλλον το οποίο χαρακτηρίζεται από έλλειψη σταθερότητας γενικότερα. Οι πτωχεύσεις των τραπεζών μπορούν να έχουν σοβαρές επιπτώσεις για την παγκόσμια οικονομία γενικότερα.

Ωστόσο οι διατάξεις του νέου Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (γνωστού ως Basel II) ¹⁰⁷ περιέχουν διεξοδικές ρυθμίσεις για την Κεφαλαιακή Επάρκεια και για τη διαχείριση κινδύνων, ενώ επίσης γίνεται αναφορά και στην υποχρέωση οργάνωσης από τα πιστωτικά ιδρύματα μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου. Το Σύμφωνο¹⁰⁸ χωρίζεται σε τρεις ενότητες ή τρεις πυλώνες όπως χαρακτηριστικά ονομάζονται και αυτοί είναι:

Ο Πρώτος Πυλώνας: Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις¹⁰⁹, ο Δεύτερος Πυλώνας: Διαδικασία Εποπτικής Εξέτασης ¹¹⁰, ο Τρίτος Πυλώνας: Πειθαρχία αγοράς¹¹¹. Μία από τις βασικές καινοτομίες του Νέου Συμφώνου είναι ο Δεύτερος Πυλώνας για την διαδικασία της εποπτικής εξέτασης (supervisory review process) ο οποίος αντανάκλα την μετατόπιση του ενδιαφέροντος των εποπτικών αρχών από το επίπεδο της μακροπροληπτικής εποπτείας σε εκείνο της μικροπροληπτικής παρέχοντας τη δυνατότητα εξατομικευμένης εποπτείας των τραπεζών, οι δραστηριότητες των οποίων ενδέχονται μεγαλύτερο συστημικό κίνδυνο¹¹². Στην ουσία έμμεσα μιλάμε για τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών τα οποία θα λειτουργήσουν σαν εργαλεία για τη Διοίκηση για την αξιολόγηση των ασφαλιστικών δικλίδων οι οποίες ήδη υπάρχουν σε μια τράπεζα για την προστασία τους από τους κινδύνους αλλά και για να προτείνουν την εγκατάσταση νέων ασφαλιστικών δικλίδων αν θεωρείται απαραίτητο. Επίσης τα Συστήματα αυτά Εσωτερικού Ελέγχου θα είναι σχεδιασμένα πάνω στις ανάγκες της κάθε τράπεζας και θα πρέπει να αξιολογούνται από τις εποπτικές αρχές.

Ο εν λόγω πυλώνας αρθρώνεται γύρω από τέσσερις βασικές αρχές¹¹³:

- Πρόβλεψη διαδικασιών από τις τράπεζες για την εσωτερική αξιολόγηση της κεφαλαιακής τους επάρκειας και τη διαμόρφωση στρατηγικής για τη διατήρηση του επιπέδου ιδίων κεφαλαίων,

¹⁰⁷ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version)

¹⁰⁸ Το κείμενο της Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version) βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf>.

¹⁰⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 2, παρ. 40-718, σελ. 12-161.

¹¹⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 3, παρ. 719-807, σελ. 162-183.

¹¹¹ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 4, παρ. 808-826, σελ. 184-200.

¹¹² Στεφάνου Κωνσταντίνος, Γκόρτσος Χρήστος (2005) *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ.306.

¹¹³ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), σελ. 163-170.

- Καθιέρωση της εξουσίας εποπτικού ελέγχου της αρτιότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων των τραπεζών,
- Δυνατότητα επιβολής από τις αρμόδιες αρχές σε συγκεκριμένες τράπεζες κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του πιστωτικού κινδύνου καθ'υπέρβαση του ελαχίστου ορίου (8%), και
- Καθιέρωση της εξουσίας έγκαιρης παρέμβασης των εποπτικών αρχών σε περίπτωση επιδείνωσης του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας μιας τράπεζας.

Τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου και ο Εσωτερικός Έλεγχος σαν διαδικασία γενικότερα συνδέεται άμεσα με την πρώτη αρχή η οποία αναφέρεται στην πρόβλεψη διαδικασιών για την εσωτερική αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών. Οι τράπεζες καλούνται να παρακολουθούν σε διαρκή βάση το δείκτη κεφαλαιακής τους επάρκειας και να λάβουν άμεσα τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση περιπτώσεων απόκλισης από το επιτρεπτό επίπεδο δείκτη φρεγγυότητας. Ο μόνος τρόπος για να το επιτύχουν αυτό όπως διαφαίνεται και έμμεσα μέσα από το Νέο Σύμφωνο είναι μέσα από την εγκαθίδρυση ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο να προβλέπει τις αναγκαίες διαδικασίες και internal controls για τον διαρκή έλεγχο της κεφαλαιακής επάρκειας. Πιο συγκεκριμένα το Νέο Σύμφωνο προβλέπει τα ακόλουθα για μια επιτυχή εσωτερική διαδικασία αξιολόγησης της κεφαλαιακής επάρκειας του τραπεζικού ιδρύματος:

α) Εποπτεία από το Διοικητικό Συμβούλιο και τα διευθυντικά στελέχη, τα διευθυντικά στελέχη και το Διοικητικό Συμβούλιο πρέπει να έχουν γνώση των κινδύνων τους οποίους αναλαμβάνει η τράπεζα και κατά πόσο τα ποσοστά κεφαλαιακής επάρκειας ανταποκρίνονται σε αυτούς. Οι μακροπρόθεσμοι επιχειρηματικοί στόχοι μιας τράπεζας πρέπει να βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με τα επίπεδα κεφαλαίων της και η κεφαλαιακή επάρκεια της πρέπει αν αντικατοπτρίζει τους επιχειρηματικούς στόχους και την αποστολή του οργανισμού¹¹⁴.

β) επιτυχής αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας η οποία επιτυγχάνεται από την δημιουργία και την εγκατάσταση σωστών διαδικασιών και πολιτικής η οποία αναγνωρίζει τους κινδύνους τους οποίους αναλαμβάνει μια τράπεζα και τους αξιολογεί¹¹⁵ εδώ στην ουσία μιλάμε για τη δημιουργία ενός αξιόπιστου Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

γ) Αξιολόγηση κινδύνων η οποία σημαίνει ότι μια τράπεζα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλους τους κινδύνους τους οποίους αντιμετωπίζει κατά την διαδικασία αξιολόγησης της κεφαλαιακής της επάρκειας¹¹⁶.

δ) Δημιουργία συστήματος παρακολούθησης και ενημέρωσης για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει μια τράπεζα¹¹⁷.

¹¹⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 3, παρ. 728-730, σελ. 163-164.

¹¹⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 4, παρ. 731, σελ. 164.

¹¹⁶ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 4, παρ. 732-742, σελ. 164-166.

¹¹⁷ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 4, παρ. 743, σελ. 166.

ε) Ανασκόπηση και Αξιολόγηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της τράπεζας (internal control review)¹¹⁸.

Όπως παρατηρούμε η πρώτη αρχή του Νέου Συμφώνου στην ουσία μιλάει έμμεσα για τη δημιουργία ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο θα εγκαθιδρύσει τις απαραίτητες εκείνες διαδικασίες και ασφαλιστικές δικλίδες ώστε να μπορεί η διοίκηση και τα διευθυντικά στελέχη να παρακολουθούν σε συνεχή βάση τα επίπεδα κεφαλαιακής επάρκειας του ιδρύματος. Κατά την γνώμη μου η καινοτομία αυτή του Νέου Συμφώνου για την Κεφαλαιακή Επάρκεια η οποία εισάγει την αναγκαιότητα της ύπαρξης Εσωτερικού Ελέγχου¹¹⁹ σε μια τράπεζα, δείχνει και στο μέγιστο βαθμό από όλες τις άλλες εκθέσεις της επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία οι οποίες έχουν εκδοθεί για τον εσωτερικό έλεγχο των τραπεζικών ιδρυμάτων, την σπουδαιότητα της ύπαρξης ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου του οποίου μία από τις δραστηριότητες θα είναι και η διαρκής παρακολούθηση της κεφαλαιακής επάρκειας ενός από τους σοβαρότερους κινδύνους των τραπεζών με πιθανές σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία γενικότερα.

2.3.2. Εκθέσεις της Επιτροπής της Βασιλείας σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο.

2.3.2.1. Η κανονιστική συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων

Εκτός από την παραπάνω καινοτομία η οποία εισήχθη με το Νέο Σύμφωνο για την Κεφαλαιακή Επάρκεια η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία έχει προχωρήσει και σε μία σειρά εκθέσεων αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου και τον Εσωτερικό Έλεγχο των τραπεζών γενικότερα. Το πρώτο κείμενο αρχών αναφορικά με την *κανονιστική συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων*¹²⁰ εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2005. Το κείμενο αυτό είναι ακόμη μια προσπάθεια ενδυνάμωσης των εσωτερικών συστημάτων ελέγχου των τραπεζών και της εγκαθίδρυσης διαδικασιών οι οποίες θα τις προστατέψουν από οποιονδήποτε από τους κινδύνους του γενικότερου περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν οι τράπεζες εσωτερικού ή εξωτερικού.

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία εισαγάγει την έννοια της Κανονιστικής Συμμόρφωσης των Τραπεζικών Ιδρυμάτων και αναφέρεται στη δημιουργία ενός Συστήματος Κανονιστικής Συμμόρφωσης και κατ'ακολουθία της μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης των τραπεζικών Ιδρυμάτων. Η Επιτροπή αναγνωρίζοντας το πολύπλοκο περιβάλλον λειτουργίας των τραπεζών το οποίο ρυθμίζεται σε μεγάλο βαθμό από νόμους, κανόνες, οδηγίες, διαταγές οι οποίες εκδίδονται από τις εποπτικές αρχές των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, θεωρεί ότι θα πρέπει να δοθεί έμφαση και προσοχή στην

¹¹⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005 (updated version), Μέρος 4, παρ. 744-745, σελ. 167.

¹¹⁹ Βλέπε σχετικά τα άρθρα 22 και 123 και το παράρτημα V της Οδηγίας 2006/48/ΕΚ, Ε.Ε. L 177/1, 30.6.2006, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον αναφορικά με τον εσωτερικό έλεγχο βλέπε επίσης το άρθρο 13 της Οδηγίας 2004/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, για την τροποποίηση των Οδηγιών 85/611/ΕΟΚ και 93/6/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου, Ε.Ε. L 145, 30.4.2004, σελ.1 επ.) το οποίο εφαρμόζεται και στα πιστωτικά ιδρύματα.

¹²⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Compliance and the Compliance function in banks*, April 2005. Το κείμενο βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf>.

κανονιστική συμμόρφωση των τραπεζών με την δημιουργία μονάδων Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η κανονιστική συμμόρφωση αποτελεί έναν από τους κινδύνους τον οποίο αντιμετωπίζουν οι τράπεζες, τον κίνδυνο κανονιστικής συμμόρφωσης¹²¹ ο οποίος όπως και οι λοιποί κίνδυνοι των τραπεζών θα πρέπει να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά.

Σε άλλες μορφές επιχειρήσεων οι οποίες είναι πέρα από τον τραπεζικό τομέα, όπου το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν δεν ρυθμίζεται σε μεγάλο βαθμό και δεν υπάρχει αυξημένη μορφή νομοθετική παρεμβατικότητας, ο κίνδυνος κανονιστικής συμμόρφωσης θα μπορούσε να αντιμετωπίζεται και να παρακολουθείται από τη Διεύθυνση Εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης χωρίς να είναι αναγκαία η ύπαρξη ξεχωριστής Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Ωστόσο στα τραπεζικά ιδρύματα εξαιτίας του αυξημένου ρυθμιστικού πλαισίου το οποίο καλούνται να εφαρμόσουν θεωρείται χρήσιμο να λειτουργήσει η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης, ως ένας αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης του κινδύνου αυτού. Το έργο της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης είναι το ότι θα πρέπει να θέσει τις ασφαλιστικές δικλίδες για την προστασία ενάντια του κινδύνου κανονιστικής συμμόρφωσης, και ο εσωτερικός έλεγχος με τη σειρά του να ελέγξει την επάρκεια τους και να εντοπίσει τυχόν προβλήματα. Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης ωστόσο θα ασχοληθεί με όλους αυτούς τους κινδύνους των τραπεζών οι οποίοι ρυθμίζονται με νόμους και κανόνες από εποπτικές αρχές άρα κάποιος αναρωτιέται τι παραπάνω θα έχει να προσφέρει η Δ/νση Εσωτερικού Ελέγχου σε αυτήν την περίπτωση εκτός από την παραδοσιακή μορφή εφαρμογής του ελέγχου που απέχει πολύ από τη νέα του συμβουλευτική μορφή.

Το κείμενο εισαγάγει δέκα συνολικά αρχές¹²² οι οποίες σχετίζονται με την εγκαθίδρυση Συστήματος Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Η πρώτη αρχή αναφέρεται στις ευθύνες του Διοικητικού Συμβουλίου αναφορικά με την κανονιστική συμμόρφωση. Οι αρχές 2-4 αναφέρονται στις ευθύνες των ανωτέρων στελεχών αναφορικά με την κανονιστική συμμόρφωση. Οι αρχές 5-8 αναφέρονται στις ευθύνες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης, ενώ τέλος οι αρχές 9-10 αναφέρονται σε λοιπά θέματα όπως αυτό της ανάθεσης της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης σε εξωτερικούς παροχείς υπηρεσιών¹²³. Η 8^η αρχή αναφέρεται¹²⁴ σε μία από τις ευθύνες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης και αυτή δεν είναι άλλη από την σχέση της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης με τον Εσωτερικό Έλεγχο¹²⁵.

Αναγνωρίζοντας για μια ακόμη φορά την αξία και τη σπουδαιότητα της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου στην αρχή αυτή καθορίζεται από την Επιτροπή ότι ο κίνδυνος κανονιστικής συμμόρφωσης θα πρέπει να αξιολογείται και να ελέγχεται από τη Δ/νση Εσωτερικού Ελέγχου όπως και οι υπόλοιποι κίνδυνοι. Ο Εσωτερικός Έλεγχος θα πρέπει να ετοιμάζει ένα πρόγραμμα ελέγχου του κινδύνου κανονιστικής συμμόρφωσης όπως κάνει και με τους λοιπούς κινδύνους και να ενημερώνει την Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης σε

¹²¹ Compliance Risk.

¹²² Basel Committee on Banking Supervision: *Compliance and the Compliance function in banks*, April 2005, παρ. 14-50, σελ.9-16.

¹²³ Το λεγόμενο outsourcing.

¹²⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Compliance and the Compliance function in banks*, April 2005, παρ.44-45, σελ. 15.

¹²⁵ Principle 8: Relationship with Internal Audit.

περίπτωση που εντοπίζει τυχόν αποκλίσεις από τα προβλεπόμενα. Ωστόσο θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο ότι οι δύο λειτουργίες Εσωτερικού Ελέγχου και Κανονιστικής Συμμόρφωσης λειτουργούν ανεξάρτητα η μία από την άλλη με στόχο την επίτευξη της αντικειμενικότητας κατά την επιτέλεση του έργου τους και της διασφάλισης της αντικειμενική διασταύρωσης πληροφοριών μεταξύ των τμημάτων.

2.3.2.2. Το πλαίσιο λειτουργίας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών

Περαιτέρω στο πλαίσιο της θεματικής του Εσωτερικού Ελέγχου η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία έχει επιληφθεί και του ζητήματος που αφορά στην επάρκεια των διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών. Στο πλαίσιο αυτό έχουν εκδοθεί δύο εκθέσεις, σε συνεργασία με το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) και τη Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC). Μια από αυτές τις εκθέσεις, με τίτλο «Framework for internal control systems in banking organizations, September 1998¹²⁶», περιέχει συστάσεις προς τις τράπεζες και τις εποπτικές τους αρχές αναφορικά με:

- τα συστατικά στοιχεία της διαδικασίας εσωτερικού ελέγχου που πρέπει να ακολουθούν οι τράπεζες.¹²⁷
- Τα κριτήρια βάσει των οποίων οι εποπτικές αρχές πρέπει να αξιολογούν την επάρκεια αυτών των συστημάτων¹²⁸, και
- Το ρόλο και τις υποχρεώσεις των εξωτερικών ελεγκτών¹²⁹.

Τέλος η έκθεση παρουσιάζει συνολικά 13 αρχές τις οποίες θα πρέπει να εφαρμόζουν τα τραπεζικά ιδρύματα αλλά και οι εποπτικές αρχές ως προς την σύσταση αλλά και την αξιολόγηση των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών. Συνοπτικά και ανά κατηγορία αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Αρχές 1-3¹³⁰: Έλεγχος και παρακολούθηση από τη Διοίκηση της Τράπεζας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και ανάπτυξη μιας κουλτούρας σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού προώθησης της έννοιας του Εσωτερικού Ελέγχου. Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι θα πρέπει να διασφαλίσει ότι στην τράπεζα υπάρχει ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο είναι αποτελεσματικό και καλύπτει όλες τις δραστηριότητες της τράπεζας. Τα διευθυντικά στελέχη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι η πολιτική της Διοίκησης εφαρμόζεται και να διασφαλίσουν ότι υπάρχουν οι κατάλληλες ασφαλιστικές δικλίδες με σκοπό να προστατέψουν την τράπεζα από πιθανόν κινδύνους. Τέλος είναι υπεύθυνοι για την αξιολόγηση και την παρακολούθηση των ασφαλιστικών δικλίδων και του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου γενικότερα.

¹²⁶ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998. Το κείμενο βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf>.

¹²⁷ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, Ενότητα III, παρ. 8-44, σελ 10-21.

¹²⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, Ενότητα IV, παρ.45-55, σελ 22-24.

¹²⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998. Ενότητα V, παρ. 56-59, σελ.25.

¹³⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998. Ενότητα Εισαγωγής, σελ.2-3.

- Αρχή 4¹³¹: Αξιολόγηση και Αναγνώριση των Κινδύνων. Ένα αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να εντοπίζει και να αξιολογεί όλους τους κινδύνους που αντιμετωπίζει μια τράπεζα.
- Αρχές 5-6¹³²: Διαδικασίες Ελέγχου και Κατανομή Δραστηριοτήτων. Διαδικασίες όπως έλεγχοι από ανώτατα στελέχη, συμφωνίες μεταξύ λογαριασμών, σύστημα εγκρίσεων κλπ, θα πρέπει να υπάρχουν σαν μέρος του ελέγχου ο οποίος εκτελείται στα πλαίσια της διαδικασίας Εσωτερικού Ελέγχου. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει κατανομή δραστηριοτήτων και ότι το προσωπικό δεν έχει αναλάβει την διεκπεραίωση αντικρουόμενων δραστηριοτήτων.
- Αρχές 7-9¹³³: Ενημέρωση και Επικοινωνία. Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι ηλεκτρονικές πληροφορίες αλλά και τα οικονομικά στοιχεία τα οποία χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αναφορών ως προς τις δραστηριότητες της τράπεζας είναι αξιόπιστες. Σε περίπτωση χρήσης στοιχείων που παράγονται από βάσεις δεδομένων και μέσα πληροφορικής θα πρέπει αυτά τα τελευταία να ελέγχονται ως προς το αν παράγουν αξιόπιστες πληροφορίες. Τέλος όλοι οι υπάλληλοι θα πρέπει να κατανοούν την πολιτική της τράπεζας και τους στόχους της και να την εφαρμόζουν.
- Αρχές 10-12¹³⁴. Παρακολούθηση δραστηριοτήτων και λήψη διορθωτικών μέτρων. Η αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να αξιολογείται σε διαρκή βάση, και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να παρακολουθείται και διορθωτικά μέτρα να λαμβάνονται άμεσα όποτε αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Αρχή 13¹³⁵: Αξιολόγηση των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών από τις εποπτικές αρχές. Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να απαιτούν από όλες τις τράπεζες ανεξαρτήτου μεγέθους να υιοθετούν ένα αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Σε περίπτωση που οι εποπτικές αρχές δεν είναι ικανοποιημένες από το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του τραπεζικού ιδρύματος μια και δεν θεωρούν ότι αυτό ανταποκρίνεται στο προφίλ κινδύνου της τράπεζας θα πρέπει να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα ως προς την συμμόρφωση της τράπεζας.

Από τις τρεις παραπάνω κατηγορίες θα σταθούμε και θα αναλύσουμε τη δεύτερη κατηγορία η οποία σχετίζεται με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών και τον Εσωτερικό Έλεγχο των τραπεζικών ιδρυμάτων γενικότερα. Η κατηγορία αυτή είναι εκείνη αυτή η οποία αναφέρεται στα συστατικά στοιχεία της διαδικασίας εσωτερικού ελέγχου¹³⁶ που πρέπει να

¹³¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγής, σελ.3.

¹³² Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγή, σελ.3-4.

¹³³ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγή, σελ.4.

¹³⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγή, σελ.4-5.

¹³⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγή, σελ.5.

¹³⁶ The Major Elements of an Internal Control Process, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Έκθεση της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία.

ακολουθούν οι τράπεζες. Σύμφωνα με την Έκθεση τα βασικά στοιχεία τα οποία συνθέτουν την διαδικασία Εσωτερικού Ελέγχου, μια διαδικασία η οποία μεταλλάσσεται από μια απλή διαδικασία εντοπισμού λαθών και μείωσης των γενικότερων πιθανών καταχρήσεων και χρηματοοικονομικών εγκλημάτων σε μια διαδικασία η οποία απευθύνεται και ερευνά όλους τους πιθανούς κινδύνους με τους οποίους έρχεται αντιμέτωπη μια τράπεζα, είναι τα ακόλουθα:

Ένα υγιές και καλά στημένο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου¹³⁷ είναι κρίσιμης σημασίας για την επίτευξη των στόχων μιας τράπεζας και την διατήρηση της οικονομικής της ευημερίας. Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου αποτελείται από πέντε στοιχεία τα οποία συνδέονται και συσχετίζονται το ένα με το άλλο. Αυτά είναι τα ακόλουθα:

1.Επίβλεψη και Εποπτεία από την Διοίκηση και η προώθηση της κουλτούρας του εσωτερικού ελέγχου. Εδώ στην ουσία συμπεριλαμβάνονται οι αρχές 1-3 τις οποίες έχουμε αναλύσει παραπάνω. Ο έλεγχος εκτελείται από το Διοικητικό Συμβούλιο και από τα Διευθυντικά Στελέχη της τράπεζας. Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι αυτό το οποίο θα πρέπει να προωθήσει την ανάπτυξη μιας κουλτούρας εσωτερικού ελέγχου σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού. Μερικές από τις δραστηριότητες τις οποίες θα πρέπει να εκτελεί το Διοικητικό Συμβούλιο στα πλαίσια της εποπτείας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου είναι συναντήσεις συχνές με τα διευθυντικά στελέχη και τους προϊσταμένους με στόχο την αξιολόγηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, μελέτη και αξιολόγηση των αναφορών οι οποίες ετοιμάζονται από τη διεύθυνση εσωτερικού ελέγχου και από τους εσωτερικούς ελεγκτές, προσπάθεια ως προς τον έλεγχο της εφαρμογής των νέων προτάσεων των εσωτερικών ελεγκτών από τους λοιπούς υπαλλήλους του οργανισμού, ανασκόπηση σε τακτά χρονικά διαστήματα του προφίλ κινδύνου της τράπεζας καθώς και των στρατηγικών της στόχων. Επίσης για πρώτη φορά εισάγεται η έννοια της ανεξάρτητης Επιτροπής Ελέγχου¹³⁸ ως το όργανο στο οποίο θα αναφέρεται η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου και σαν το όργανο το οποίο στην ουσία θα επιτελεί τα καθήκοντα του Διοικητικού Συμβουλίου αναφορικά με την εποπτεία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της τράπεζας¹³⁹.

Τα Διευθυντικά Στελέχη είναι υπεύθυνα για τον καταμερισμό εργασίας¹⁴⁰ στα διάφορα τμήματα της τράπεζας. Ο καταμερισμός εργασίας παίζει σημαντικό ρόλο στην δημιουργία ενός αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι δεν υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα σαν αποτέλεσμα της κατανομής εργασίας και ότι τα άτομα τα οποία έχουν επιλεγεί για τις διάφορες τραπεζικές εργασίες έχουν τα κατάλληλα προσόντα και εκπαίδευση για τις θέσεις τις οποίες και έχουν αναλάβει. Τέλος τόσο η Διοίκηση της τράπεζας όσο και τα διευθυντικά στελέχη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι ο εσωτερικός έλεγχος σαν έννοια είναι πλήρως κατανοητή από όλους τους υπαλλήλους σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού οι οποίοι θα πρέπει να κατανοούν τον σπουδαίο ρόλο του εσωτερικού ελέγχου ως προς την αποτελεσματική λειτουργία της τράπεζας. Ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αποτελεί κομμάτι της εργασίας του κάθε υπαλλήλου του οργανισμού¹⁴¹.

¹³⁷ Internal Control System, όπως αποκαλείται στα πλαίσια της Έκθεσης.

¹³⁸ Audit Committee.

¹³⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγή, σελ.10-11.

¹⁴⁰ Job delegation.

¹⁴¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998.Ενότητα Εισαγωγή, σελ.11-12.

2. Εντοπισμός και αξιολόγηση κινδύνων. Εδώ εφαρμόζεται η αρχή 4 την οποία και έχουμε δει αναλυτικά παραπάνω. Μια τράπεζα αναλαμβάνει κινδύνους σαν μέρος της συνολικής της λειτουργίας. Οι κίνδυνοι αυτοί θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό των στόχων της εταιρίας και το προφίλ κινδύνου της τράπεζας θα πρέπει να είναι πλήρως κατανοητό από τη Διοίκηση της τράπεζας. Είναι λοιπόν πολύ σημαντικό οι κίνδυνοι, τόσο αυτοί οι οποίοι προέρχονται από το εσωτερικό περιβάλλον της τράπεζας, όσο και αυτοί οι οποίοι προέρχονται από το εξωτερικό της περιβάλλον, να εντοπίζονται και να αξιολογούνται σε συνεχή βάση. Η διαδικασία αξιολόγησης των κινδύνων¹⁴² πρέπει να αποτελεί μία από τις βασικές λειτουργίες της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου ενώ ένα αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου θα συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στον εντοπισμό και στην αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων¹⁴³.

3. Διαδικασίες Ελέγχου και Κατανομή Ευθυνών: Εδώ εφαρμόζονται στην ουσία οι αρχές 5-6 ανάλυση των οποίων έχει επιχειρηθεί παραπάνω. Στα πλαίσια του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου υπάρχουν κάποιοι συγκεκριμένοι μέθοδοι ελέγχου των λειτουργιών μιας τράπεζας με απώτερο στόχο τον εντοπισμό και αξιολόγηση των επιχειρηματικών κινδύνων. Μερικοί από τους τρόπους εντοπισμού αυτών, οι οποίοι στην ουσία είναι μέθοδοι διεκπεραίωσης του ελέγχου, είναι οι ακόλουθοι:

- Έλεγχοι από τα ανώτερα επίπεδα διοίκησης.
- Παραγωγή αναφορών σχετικά με την απόδοση γενικότερα σε σχέση με τους στόχους, πληρωμές, πιστωτικές κάρτες κλπ.
- Φυσικοί Έλεγχοι: Εδώ στόχος είναι η προστασία των περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας. Οι φυσικές απογραφές και η καταμέτρηση των χρηματικών διαθεσίμων αποτελούν ορισμένες από τις βασικές δραστηριότητες σε αυτόν τον τομέα.
- Εγκρίσεις και προεγκρίσεις. Για πολλές συναλλαγές οι οποίες αφορούν ασυνήθιστα μεγάλα ποσά απαιτείται προέγκριση.
- Περιοδικές συμφωνίες. Συμφωνίες μεταξύ αποθεμάτων αποθήκης και αποθεμάτων βάσει λογιστικού αποτελέσματος κλπ.¹⁴⁴

Όσον αφορά την κατανομή δραστηριοτήτων πρέπει να διασφαλίζεται ότι κανένας υπάλληλος δεν είναι υπεύθυνος για δύο εργασίες οι οποίες αποτελούν αντικρουόμενες δραστηριότητες μια και υπάρχει ο κίνδυνος ο υπάλληλος αυτός μια και στην ουσία ελέγχει ο ίδιος τον εαυτό του να οδηγηθεί σε δόλια συμπεριφορά. Έτσι για παράδειγμα ο υπάλληλος ο οποίος είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο των δικαιολογητικών ως προς την έκδοση δανείου δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να είναι και αυτός ο οποίος είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση της πορείας του δανείου. Είναι προφανές ότι σε μια τέτοια περίπτωση δεν υπάρχει ασφαλιστική

¹⁴² Risk Assessment Process, όπως αποκαλείται στην έκθεση.

¹⁴³ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.14-15.

¹⁴⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.15-16.

δικλίδα και το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου έχει αποτύχει. Θα είναι πλέον ευθύνη της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου και του εσωτερικού ελεγκτή να εντοπίσει αυτό το σφάλμα και να το διορθώσει το συντομότερο δυνατόν, σε αυτήν την περίπτωση δε απαιτείται άμεση παρέμβαση¹⁴⁵.

4. Πληροφόρηση και Επικοινωνία: Εδώ εφαρμόζονται στην ουσία οι αρχές 7-9 ανάλυση των οποίων έχει επιχειρηθεί παραπάνω. Η πληροφόρηση είναι απαραίτητο στοιχείο τόσο για ένα Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου όσο και για το γενικότερο πλαίσιο λειτουργίας της τράπεζας. Αναφορές σχετικά με την οικονομική επίδοση των διαφόρων τμημάτων της τράπεζας, σχετικά με το εξωτερικό περιβάλλον λειτουργίας της τράπεζας, σχετικά με νέους νόμους και κανόνες και κατ'επέκταση σχετικά με την κανονιστική συμμόρφωση, θεωρούνται απαραίτητες μια και βάση των πληροφοριών τις οποίες θα αντλήσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως προϊστάμενοι για παράδειγμα, μπορούν να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για την διόρθωση σφαλμάτων, και μπορεί να μετρηθεί η επίτευξη των στόχων. Επίσης βάση αυτών των αναφορών τα διάφορα τμήματα μια τράπεζας μπορούν να θέσουν νέες ασφαλιστικές δικλίδες¹⁴⁶ προστασίας έναντι νέων κινδύνων οι οποίοι έχουν εντοπιστεί, μέσω αυτών των αναφορών¹⁴⁷.

Τα μέσα τα οποία χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αυτών εκθέσεων δηλαδή τα συστήματα πληροφορικής μέσω των οποίων παράγονται τα στοιχεία (οικονομικά για παράδειγμα) τα οποία χρησιμοποιούνται για την δημιουργία αυτών των αναφορών πρέπει να ελέγχονται και να αξιολογούνται σε διαρκή βάση για την αποτελεσματικότητά τους και την ορθότητα των στοιχείων των οποίων παράγουν. Διαφορετικά υπάρχει ο κίνδυνος οι αναφορές να βασίζονται σε λάθος στοιχεία και να οδηγούνται σε λάθος συμπεράσματα οι υπάλληλοι της τράπεζας οι οποίοι θα κάνουν χρήση αυτών των αναφορών. Ένα αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου θα διασφαλίσει την αξιοπιστία των συστημάτων πληροφορικής της τράπεζας¹⁴⁸.

Τέλος ένα αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο λειτουργεί σε ένα περιβάλλον στο οποίο δεν υπάρχει επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων επιπέδων του οργανισμού, δεν έχει καμία αξία για τον οργανισμό. Η επικοινωνία είναι απαραίτητη και τα κανάλια επικοινωνίας πρέπει να λειτουργήσουν με τέτοιο τρόπο ώστε όλοι οι υπάλληλοι του οργανισμού να είναι ενημερωμένοι για την γενική πολιτική της τράπεζας αλλά και για την πολιτική της σχετικά με την εφαρμογή του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και των ασφαλιστικών δικλίδων των λειτουργιών της τράπεζας. Ο Εσωτερικός Έλεγχος δεν είναι αρμοδιότητα μονάχα της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου της τράπεζας, αποτελεί ευθύνη όλων των υπάλληλων οι οποίοι καλούνται να εφαρμόσουν την πολιτική της εταιρίας σχετικά με τα Internal Controls. Ούτως ή άλλως είναι στο τέλος αυτοί οι υπάλληλοι οι οποίοι θα πρέπει

¹⁴⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.17.

¹⁴⁶ Internal Controls.

¹⁴⁷ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.17-18.

¹⁴⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.18-19.

να διασφαλίσουν την εφαρμογή αυτών των internal controls, στην καθημερινή διεκπεραίωση των τραπεζικών και εργασιακών τους καθηκόντων¹⁴⁹.

5. Παρακολούθηση Δραστηριοτήτων και Λήψη διορθωτικών μέτρων: Εδώ εφαρμόζονται στην ουσία οι αρχές 10-12 ανάλυση των οποίων έχει επιχειρηθεί παραπάνω. Η παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου πραγματοποιείται τόσο από τις ίδιες τις υπηρεσίες των τμημάτων¹⁵⁰ και ονομάζονται προληπτικοί έλεγχοι, όσο και από τους εσωτερικούς ελεγκτές εκ των υστέρων και είναι οι λεγόμενοι κατασταλτικοί έλεγχοι¹⁵¹.

Θα πρέπει να υπάρχει μια καλά οργανωμένη μονάδα εσωτερικού ελέγχου η οποία να είναι εξοπλισμένη με το κατάλληλο προσωπικό το οποίο να έχει τις κατάλληλες προδιαγραφές και τα απαραίτητα προσόντα. Η μονάδα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να αναφέρεται απευθείας στο Διοικητικό Συμβούλιο ή στην Επιτροπή Ελέγχου¹⁵² έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία της.

Τέλος οποιαδήποτε απόκλιση και σφάλμα στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να αναφέρεται άμεσα έτσι ώστε να λαμβάνονται τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα. Το Διοικητικό συμβούλιο της τράπεζας θα πρέπει να λαμβάνει αναφορές πολύ συχνά σχετικά με την αξιολόγηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και να είναι ενήμερο για τυχόν σφάλματα τα οποία έχουν εντοπιστεί στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Με αυτόν τον τρόπο τυχόν διορθωτικά μέτρα θα ληφθούν και θα εφαρμοστούν άμεσα μια και θα προωθηθούν από την ανώτερη Διοίκηση του οργανισμού¹⁵³.

2.3.2.3. Ο εσωτερικός έλεγχος στις τράπεζες και η σχέση των εποπτικών αρχών με τους ελεγκτές¹⁵⁴

Ενώ η πρώτη έκθεση που έκδωσε η επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο των τραπεζών της οποίας ανάλυση επιχειρήθηκε παραπάνω, θέτει τις βασικές αρχές και τα απαραίτητα συστατικά στοιχεία ενός Συστήματος Εσωτερικού

¹⁴⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.19.

¹⁵⁰ Πρόκειται για το γνωστό «Control», που την τελική έγκριση έχει ο προϊστάμενος του τμήματος, πριν λάβει χώρα ένα γεγονός-συναλλαγή.

¹⁵¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.19-20.

¹⁵² Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.20-21.

¹⁵³ Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for internal control systems in banking organizations*, September 1998, σελ.21.

¹⁵⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001.

Ελέγχου, η δεύτερη έκθεση¹⁵⁵ η οποία εκδόθηκε το 2001 έρχεται να ορίσει την έννοια του Εσωτερικού Ελέγχου¹⁵⁶, τις αρχές του Εσωτερικού Ελέγχου καθώς και την σχέση του Εσωτερικού Ελέγχου με τρίτους καθοριστικούς παράγοντες του εποπτικού και ελεγκτικού κλάδου. Με την έκθεση αυτή καθιερώθηκαν συγκεκριμένες κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να διέπουν τις σχέσεις των τραπεζικών εποπτικών αρχών τόσο με τους εξωτερικούς όσο και με τους εσωτερικούς ελεγκτές των τραπεζών. Αναλυτικότερα:

Η έκθεση αποτελείται από τις εξής βασικές ενότητες:

- Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου
- Βασικές Αρχές Εσωτερικού Ελέγχου
- Λειτουργία Εσωτερικού Ελέγχου
- Η σχέση των εποπτικών αρχών με το τμήμα εσωτερικού ελέγχου και με τους εξωτερικούς ελεγκτές
- Η Επιτροπή Ελέγχου
- Ανάθεση της λειτουργίας του Εσωτερικού Ελέγχου σε εξωτερικούς παροχείς υπηρεσιών με μεγάλη εξειδίκευση, κύρος και εμπειρία¹⁵⁷.

2.3.2.3.1. Ορισμός Εσωτερικού Ελέγχου. Η έκθεση υιοθετεί τον ορισμό του Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών όπως αυτός εγκρίθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ινστιτούτου τον Ιούνιο του 1999¹⁵⁸. Ο Εσωτερικός Έλεγχος σύμφωνα με το ινστιτούτο εσωτερικών ελεγκτών, όπως έχουμε αναλύσει και στο πρώτο κεφάλαιο της έρευνας, είναι μια ανεξάρτητη, αντικειμενική διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, καλά σχεδιασμένη και οργανωμένη, που μέσω των τεχνικών και επιστημονικών προσεγγίσεων, αξιολογεί την επάρκεια λειτουργίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (λειτουργίες-εφαρμογή διαδικασιών).

2.3.2.3.2. Βασικές Αρχές Εσωτερικού Ελέγχου. Οι βασικές αρχές Εσωτερικού Ελέγχου σύμφωνα με την έκθεση είναι οι ακόλουθες:

- Αρχή 4η¹⁵⁹: Κάθε τράπεζα θα πρέπει να έχει μια μόνιμη μονάδα/λειτουργία Εσωτερικού Ελέγχου η οποία θα πρέπει να είναι ανάλογη του μεγέθους και της φύσης των εργασιών της τράπεζας: Οι μεγάλες τράπεζες και αυτές με πολύπλοκες και σύνθετες δραστηριότητες θα πρέπει να διατηρούν μια Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου η οποία να αποτελείται από υπαλλήλους οι οποίοι έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση και προσόντα. Μικρότερες τράπεζες μπορούν να προχωρήσουν στην ανάθεση του

¹⁵⁵ Το κείμενο της Έκθεσης *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, βρίσκεται στην ιστοσελίδα : <http://www.bis.org/publ/bcbs84.pdf>. Επίσης έχει εκδοθεί μια έρευνα σχετική με τίτλο *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors: A survey*, August 2002, το κείμενο της οποίας βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.bis.org/publ/bcbs92.pdf>.

¹⁵⁶ Στο πρώτο κεφάλαιο της ερευνητικής εργασίας έχει διευκρινιστεί η διαφορά μεταξύ ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και Εσωτερικού Ελέγχου.

¹⁵⁷ Το λεγόμενο outsourcing, όπως αυτό αποκαλείται στην Έκθεση.

¹⁵⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ.8, σελ 2.

¹⁵⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ.15-17, σελ.4.

Εσωτερικού Ελέγχου τους σε εξωτερικούς παροχείς υπηρεσιών, το λεγόμενο outsourcing.

- Αρχή 5η¹⁶⁰: Ανεξαρτησία Εσωτερικού Ελέγχου: Η λειτουργία του Εσωτερικού Ελέγχου και ο Εσωτερικός Έλεγχος μιας τράπεζας γενικότερα θα πρέπει να είναι ανεξάρτητος από τις δραστηριότητες τις οποίες ελέγχει και από τις διαδικασίες που αποτελούν μέρος του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Θα πρέπει να διεκπεραιώνει τα καθήκοντά του με αντικειμενικότητα και αμεροληψία. Η Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να μπορεί με δική του πρωτοβουλία να ελέγχει όλα τα τμήματα και λειτουργίες της τράπεζας καθώς και να αναφέρει τα ευρήματά του ελεύθερα στη Διοίκηση. Για να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να αναφέρεται απευθείας στη Διοίκηση της τράπεζας ή στην Επιτροπή Ελέγχου αυτής. Ο επικεφαλής της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να επικοινωνεί άμεσα και απευθείας με το Διοικητικό Συμβούλιο του οργανισμού και με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Τέλος οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν θα πρέπει να έχουν καμιάς μορφής αντικρουόμενα συμφέροντα με την τράπεζα και να αμείβονται σύμφωνα με την πολιτική του τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Τέλος η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να ελέγχεται περιοδικά από τρίτους όπως του εξωτερικούς ελεγκτές για παράδειγμα.
- Αρχή 6η¹⁶¹: Κάθε τράπεζα θα πρέπει να διατηρεί έναν Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας¹⁶² της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου: Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τους στόχους και το που αποσκοπεί ο Εσωτερικός Έλεγχος, τη θέση της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου στο οργανόγραμμα της τράπεζας, τις ευθύνες του επικεφαλής της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου. Ο Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας θα πρέπει να γνωστοποιείται σε όλα τα επίπεδα του οργανισμού.
- Αρχή 7η¹⁶³: Αμεροληψία: Ο Εσωτερικός έλεγχος πρέπει να διακρίνεται από την αντικειμενικότητά του και την αμεροληψία του, πράγμα που σημαίνει ότι θα πρέπει να σε θέση να εκτελεί τα καθήκοντά του αβίαστα και χωρίς καμία παρέμβαση. Αυτό σημαίνει ότι ο Εσωτερικός Έλεγχος δεν μπορεί να παρεμβαίνει και να συμμετάσχει στις καθημερινές λειτουργίες μιας τράπεζας ή στο να επιλέγει και να εφαρμόζει μέτρα εσωτερικού ελέγχου τα λεγόμενα internal controls ή ασφαλιστικές δικλίδες. Μπορεί βέβαια να δώσει τη γνώμη του για κάτι αν αυτό του ζητηθεί από τον προϊστάμενο κάποιου τμήματος όμως η τελική ευθύνη της επιλογής του internal control παραμένει με τον προϊστάμενο.
- Αρχή 8η¹⁶⁴: Επαγγελματική Ικανότητα/ Προσόντα. Τα προσόντα του εσωτερικού ελεγκτή και η επαγγελματική του κατάρτιση και συνεχή εκπαίδευση αποτελούν

¹⁶⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 18-20, σελ. 4-5.

¹⁶¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 21-25, σελ.5.

¹⁶² Στην Έκθεση αναφέρεται ως Audit Charter.

¹⁶³ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 26-28, σελ. 6.

¹⁶⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 29-32, σελ. 6-7.

σημαντικό παράγοντα για ένα επιτυχές τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Σημαντικό επίσης είναι να υπάρχει εναλλαγή καθηκόντων μεταξύ των εσωτερικών ελεγκτών και να μην κάνει κάποιος ελεγκτής την ίδια εργασία για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι εσωτερικοί ελεγκτές πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τις νέες ελεγκτικές διαδικασίες καθώς και για τυχόν αλλαγές στη φύση των δραστηριοτήτων της τράπεζας και του χρηματοπιστωτικού κλάδου γενικότερα.

- Αρχή 9η¹⁶⁵: Σκοπός λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου. Όλες οι δραστηριότητες και λειτουργίες των τμημάτων μιας τράπεζας θα πρέπει να ελέγχονται από τη Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου της τράπεζας. Ο Εσωτερικός Έλεγχος θα πρέπει να εξετάζει και να αξιολογεί το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου ως προς την αποτελεσματικότητά του και ως προς την καταλληλότητά του. Η Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να αξιολογεί την συμμόρφωση της τράπεζας με πολιτικές και το κατά πόσο αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τους κινδύνους¹⁶⁶. Επιπλέον να αξιολογεί την αξιοπιστία των οικονομικών στοιχείων¹⁶⁷ και των διοικητικών αναφορών¹⁶⁸, την αποτελεσματικότητα των συστημάτων πληροφορικής και την λειτουργία των τμημάτων προσωπικού. Είναι σημαντικό ότι ενώ ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να ενημερώνεται ως προς την συμμόρφωση των τραπεζών με νέους κανόνες και νομοθεσίες δεν μπορεί να αντικαταστήσει το ρόλο την Διεύθυνσης Κανονιστική Συμμόρφωσης. Σε περίπτωση που η τράπεζα διαθέτει υποκαταστήματα στο εξωτερικό η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου θα πρέπει να εγκαταστήσει μονάδα εσωτερικού ελέγχου εκεί ώστε να αξιολογεί την λειτουργία του υποκαταστήματος.
- Αρχή 10η¹⁶⁹: Η εσωτερική διαδικασία αξιολόγησης κεφαλαιακής επάρκειας της τράπεζας. Μέσα στα πλαίσια της αξιολόγησης και υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας τράπεζας από τον ίδιο τον οργανισμό δηλαδή από το εσωτερικό της περιβάλλον, ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αξιολογεί και να επιθεωρεί σε τακτική βάση το σύστημα διαχείρισης κινδύνου το οποίο έχει αναπτυχθεί από την τράπεζα έτσι ώστε να αντιστοιχίσει και να συνδέσει το συνολικό προφίλ κινδύνου της με τα επίπεδα κεφαλαίου της, κεφαλαιακή επάρκειά της. Επιπλέον ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αξιολογεί σε συχνή βάση την μέθοδο την οποία έχει αναπτύξει η τράπεζα για να διασφαλίσει τη συμμόρφωση της με τους εσωτερικούς κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, οι οποίοι έχουν αναπτυχθεί από την ίδια την τράπεζα.

2.3.2.3.3. Λειτουργία Εσωτερικού Ελέγχου. Στην ενότητα αυτή η έκθεση και κατ'επέκταση η Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία αναφέρει τα ακόλουθα:

¹⁶⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 33-41, σελ. 7-8.

¹⁶⁶ Risk Controls.

¹⁶⁷ Financial Information.

¹⁶⁸ Management Information.

¹⁶⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 42-44, σελ. 8.

- Αρχή 11η¹⁷⁰: Εδώ αναφέρονται οι κατηγορίες / μορφές ελέγχου και οι ελεγκτικές μέθοδοι, το πρόγραμμα ελέγχου και ο έλεγχος ο οποίος βασίζεται στην αξιολόγηση κινδύνου, και τέλος οι διάφορες διαδικασίες που ακολουθούνται στα πλαίσια του ελέγχου. Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες ελέγχου όπως ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων¹⁷¹ ο οποίος αποσκοπεί στην αξιολόγηση των λογιστικών συστημάτων και των συστημάτων μηχανογράφησης ως προς την αξιοπιστία τους για την παραγωγή ορθών οικονομικών αναφορών, ο έλεγχος κανονιστικής συμμόρφωσης¹⁷² με στόχο την αξιολόγηση του συστήματος βάσει του οποίου διασφαλίζεται η συμμόρφωση της τράπεζας με την νομοθεσία και του κανόνες των εποπτικών αρχών, ο λειτουργικός έλεγχος¹⁷³ οποίος αποσκοπεί στον έλεγχο των λοιπών δραστηριοτήτων της τράπεζας στα πλαίσια της ύπαρξης Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, και τέλος ο διοικητικός έλεγχος¹⁷⁴ ο οποίος αποσκοπεί στην την ποιότητα με την οποία η διοίκηση της τράπεζας προσεγγίζει τους κινδύνους και τα internal controls σε σχέση με τους στρατηγικούς στόχους της τράπεζας. Επιπλέον το πρόγραμμα ελέγχου περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες της τράπεζας οι οποίες θα ελεγχθούν και ετοιμάζεται βάσει των κινδύνων¹⁷⁵ της τράπεζας. Αυτό σημαίνει ότι ο έλεγχος επικεντρώνεται στις περιοχές εκείνες οι οποίες ενέχουν κινδύνους για την τράπεζα. Το πρόγραμμα ελέγχου βασίζεται στο προφίλ κινδύνου της τράπεζας και αναθεωρείται μέσα σε λογικά χρονικά πλαίσια όπως για παράδειγμα κάθε 3 χρόνια. Τέλος για κάθε ελεγκτική δραστηριότητα ετοιμάζεται ένα πρόγραμμα ελέγχου το οποίο ακολουθείται από τον εσωτερικό ελεγκτή κατά την διεκπεραίωση των καθηκόντων του.
- Αρχή 12η¹⁷⁶: Διοίκηση του τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Ο επικεφαλής της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου είναι υπεύθυνος στο να διασφαλίσει ότι το η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου συμμορφώνεται με τις αρχές εσωτερικού ελέγχου. Γενικότερα θα πρέπει να υφίσταται συμμόρφωση με τα Πρότυπα Επαγγελματικής Εφαρμογής του Εσωτερικού Ελέγχου¹⁷⁷ και τέλος ο επικεφαλής θα πρέπει να είναι σε άμεση επικοινωνία με τη Διοίκηση της τράπεζας ή την Επιτροπή Ελέγχου (αν υπάρχει) και να την ενημερώνει για την αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

2.3.2.3.4. Η σχέση των εποπτικών αρχών με το τμήμα εσωτερικού ελέγχου και με τους εξωτερικούς ελεγκτές Στην ενότητα αυτή η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία μέσω αυτής της έκθεσης έρχεται να ρυθμίσει τις σχέσεις μεταξύ των εποπτικών αρχών και των εσωτερικών αλλά και εξωτερικών ελεγκτών. Έτσι ορίζει τις ακόλουθες αρχές:

¹⁷⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 45-56, σελ. 9-10.

¹⁷¹ Financial Audit.

¹⁷² Compliance Audit.

¹⁷³ Operational Audit.

¹⁷⁴ Management Audit.

¹⁷⁵ Risk based approach, risk based audit.

¹⁷⁶ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 57-58, σελ. 10-11.

¹⁷⁷ Institute of Internal Auditors' *Standards for the Professional Practice of Internal Auditing*.

Αναφορικά με τη σχέση των εποπτικών αρχών και του τμήματος εσωτερικού ελέγχου ορίζει τα ακόλουθα μέσω τριών αρχών:

- Αρχή 13^η¹⁷⁸: Οι τραπεζικές εποπτικές αρχές θα πρέπει να αξιολογούν το αποτέλεσμα της εργασίας του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και αν είναι ικανοποιημένοι από αυτό, μπορούν να βασιστούν πάνω σε αυτό ώστε να αναγνωρίσουν πιθανές περιοχές κινδύνου για την τράπεζα τις οποίες οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν έχουν πρόσφατα επιθεωρήσει και αξιολογήσει.
- Αρχή 14^η¹⁷⁹: Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να έχουν περιοδικές διαβουλεύσεις με τους εσωτερικούς ελεγκτές της τράπεζας για να συζητήσουν τις περιοχές κινδύνους οι οποίες έχουν εντοπιστεί και καταγραφεί και τα μέτρα τα οποία έχουν ληφθεί για την αντιμετώπισή τους. Επιπλέον ο βαθμός συνεργασίας μεταξύ των εσωτερικών ελεγκτών και των εξωτερικών ελεγκτών θα πρέπει να αποτελέσει μέρος της θεματικής αυτών των συζητήσεων. Οι εσωτερικοί ελεγκτές δεν είναι αυτοί οι οποίοι ορίζουν την πολιτική της τράπεζας ωστόσο αν κάποια από τα μέτρα τα οποία έχουν λάβει προϊστάμενοι διευθύνσεων της τράπεζας στα πλαίσια της πολιτικής του τμήματός τους έρχονται σε αντίθεση με νόμους στους οποίους οφείλει η τράπεζα να υπακούει, αποτελεί καθήκον των εσωτερικών ελεγκτών να αναφέρουν κάτι τέτοιο στη Διοίκηση ή στην Επιτροπή ελέγχου αν υπάρχει. Σε περίπτωση όπου ο επικεφαλής της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου μιας τράπεζας απαλλαγεί από τα καθήκοντά του οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να επιδιώξουν κάποια συνάντηση μαζί του.
- Αρχή 15^η¹⁸⁰: Τέλος οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να επιδιώκουν συχνές συναντήσεις με τους επικεφαλής των τμημάτων εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών τις οποίες εποπτεύουν με στόχο να συζητηθούν μαζί τους θέματα πολιτικής¹⁸¹ των τραπεζών.

Αναφορικά με τη σχέση των εσωτερικών ελεγκτών με τους εξωτερικούς ελεγκτές ορίζονται τα ακόλουθα:

- Αρχή 16^η¹⁸²: Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να παροτρύνουν τις διαβουλεύσεις μεταξύ των εσωτερικών και των εξωτερικών ελεγκτών μιας τράπεζας με στόχο να πετύχουν τον μέγιστο βαθμό αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας στα πλαίσια της συνεργασίας τους. Την τελική ευθύνη για την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων τη φέρουν οι εξωτερικοί ελεγκτές οι οποίοι εκδίδουν και το αντίστοιχο πιστοποιητικό. Για αυτό το λόγο οι εσωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να ενημερώνουν τους εξωτερικούς ελεγκτές για τυχόν θέματα που μπορούν να τους επηρεάσουν ως προς αυτό. Οι εξωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στα αρχεία των εσωτερικών ελεγκτών ενώ ο επικεφαλής της Διεύθυνσης Εσωτερικού ελέγχου της τράπεζας θα

¹⁷⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 59-60, σελ. 11.

¹⁷⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 61-62, σελ. 11-12.

¹⁸⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 63, σελ. 12.

¹⁸¹ Policy issues.

¹⁸² Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 64-66, σελ. 12.

πρέπει να διασφαλίσει ότι δεν εκτελείται η ίδια ελεγκτική εργασία τόσο από τους εσωτερικούς όσο και από τους εξωτερικούς ελεγκτές¹⁸³.

Αναφορικά με τη σχέση των εποπτικών αρχών με τους εξωτερικούς ελεγκτές ορίζονται τα ακόλουθα:

- Αρχή 17η¹⁸⁴: Σε περίπτωση ανάθεσης έργου από τις εποπτικές αρχές στους εξωτερικούς ελεγκτές η ανάθεση αυτή θα πρέπει να βασίζεται σε κάποια νομική βάση ή σε κάποια σύμβαση. Οποιαδήποτε καθήκοντα τα οποία εκτελούν οι εξωτερικοί ελεγκτές για λογαριασμό των Εποπτικών Αρχών είναι επιπρόσθετα των συνηθισμένων ελεγκτικών τους εργασιών και πρέπει να έχουν την ικανότητα για να τα διεκπεραιώνουν. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάθεση έργου στους εξωτερικούς ελεγκτές από τις εποπτικές αρχές είναι η ύπαρξη κάποιας συμβατικής σχέσης ή νομική βάση¹⁸⁵ για αυτό. Θέματα όπως πληροφορίες οι οποίες υποδεικνύουν ότι η τράπεζα δεν τηρεί μια από τις προϋποθέσεις για την χορήγηση άδειας λειτουργίας, η απομάκρυνση του ελεγκτή, σημαντικές διακυμάνσεις στο προφίλ κινδύνου της τράπεζας το οποίο σχετίζεται άμεσα με τις δραστηριότητες της και την πιθανή ανάληψη νέων δραστηριοτήτων τα οποία μπορεί να πέσουν στην αντίληψη του ελεγκτή ενδιαφέρουν άμεσα τις εποπτικές αρχές¹⁸⁶.

Αναφορικά με την συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών, των εσωτερικών ελεγκτών και των εξωτερικών ελεγκτών ορίζονται τα ακόλουθα:

- Αρχή 18η¹⁸⁷: Η συνεργασία μεταξύ των τριών μερών στοχεύει στη διευκόλυνση του εκτελεστικού έργου και των τριών μερών και στην βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας τους στα πλαίσια της διεκπεραίωσης των καθηκόντων τους. Η συνεργασία μπορεί να βασίζεται σε περιοδικές συναντήσεις μεταξύ των μερών.

2.3.2.3.5. Επιτροπή Ελέγχου. Η Επιτροπή Ελέγχου σύμφωνα με την έκθεση συνήθως θεωρείται ως την Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας, η οποία αποτελείται από μη-εκτελεστικά μέλη τα οποία είναι ανεξάρτητα από τη διοίκηση (management). Τα κύρια χαρακτηριστικά ωστόσο της Επιτροπής Ελέγχου μπορούν να διαφέρουν από χώρα σε χώρα¹⁸⁸. Αναλυτικότερα:

¹⁸³ Duplicate of work.

¹⁸⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 67-75, σελ.13-15.

¹⁸⁵ Αυτό ορίζεται στο International Auditing Practice Statement 1004. Βλέπε Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 72, σελ.14.

¹⁸⁶ Άλλα θέματα τα οποία μπορεί να ενδιαφέρουν τις εποπτικές αρχές και να υποπέσουν στην αντίληψη των εξωτερικών ελεγκτών ορίζονται αναλυτικά στο ISA 260 "Communications of Audit Matters with those Charged with Corporate Governance. Βλέπε Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 70, σελ.13.

¹⁸⁷ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 76-78, σελ.15.

¹⁸⁸ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 79, σελ.15.

- Αρχή 19¹⁸⁹: Η δημιουργία μιας μόνιμης Επιτροπής Ελέγχου λύνει το πρόβλημα της διαρκούς παρακολούθησης της λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου από το Διοικητικό Συμβούλιο μια και το καθήκον αυτό θα εκτελείται από την Επιτροπή Ελέγχου για λογαριασμό του Διοικητικού Συμβουλίου της τράπεζας. Σε περίπτωση που οι τράπεζες εμπλέκονται σε πολύπλοκες δραστηριότητες θα πρέπει να επιδιώξουν σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την δημιουργία μιας Επιτροπής Ελέγχου. Επίσης σε περίπτωση θυγατρικών τραπεζών θα πρέπει και αυτές να δημιουργήσουν Επιτροπή Ελέγχου. Το διοικητικό Συμβούλιο θα πρέπει να προχωρήσει στη δημιουργία ενός Κανονισμού Λειτουργίας Επιτροπής Ελέγχου κατά τη δημιουργία της η οποία να συμπεριλαμβάνει πληροφορίες όπως τη σύνθεσή της, τις υποχρεώσεις της. Ο Κανονισμός Λειτουργίας θα πρέπει να εγκριθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο και να ενημερωθεί η τράπεζα για αυτό σε όλα τα επίπεδα. Μια επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τρία (3) μέλη από το Διοικητικό Συμβούλιο τα οποία όμως δεν είναι μέλη των διευθυντικών στελεχών ή δεν υπήρξαν παλαιότερα. Τα λεγόμενα μη εκτελεστικά μέλη. Σε περίπτωση όπου σε κάποιες χώρες επιτρέπεται κάποια από τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου να είναι διευθυντικά στελέχη¹⁹⁰ αυτά δεν πρέπει να αποτελούν πλειοψηφία. Τα μέλη θα πρέπει να έχουν τέτοια προσόντα τα οποία να συσχετίζονται με τα καθήκοντα της επιτροπής ενώ τουλάχιστον ένα από τα μέλη θα πρέπει να έχει προϋπηρεσία σε λογιστικά, ελεγκτικά και οικονομικά καθήκοντα. Για λόγους αποτελεσματικότητας ένα από τα διευθυντικά στελέχη, ο επικεφαλής του εσωτερικού ελέγχου και ο εξωτερικός ελεγκτής μπορεί να είναι παρόν σε συχνή βάση στις συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή ελέγχου. Η Επιτροπή Ελέγχου μπορεί να ζητήσει να έχει πρόσβαση σε αρχεία και να διατάξει σε περίπτωση που θεωρεί απαραίτητο την εκτέλεση έρευνας. Τέλος αναφέρεται συχνά στο Διοικητικό Συμβούλιο.

Τέλος η Επιτροπή Ελέγχου πρέπει να ενθαρρύνει την επικοινωνία μεταξύ του Διοικητικού Συμβουλίου, των εσωτερικών ελεγκτών και των εξωτερικών ελεγκτών και των εποπτικών αρχών. Συζητάει θέματα τα οποία αφορούν τον εσωτερικό έλεγχο ενώ ο εξωτερικός ελεγκτής παρουσιάζει το πρόγραμμα ελέγχου του στην Επιτροπή. Ο επικεφαλής της Επιτροπής Ελέγχου συναντάται σε πολλές περιπτώσεις με τις εποπτικές αρχές για θέματα εταιρικής διακυβέρνησης.

2.3.2.3.6. Ανάθεση της λειτουργίας του Εσωτερικού Ελέγχου σε εξωτερικούς παροχείς υπηρεσιών με μεγάλη εξειδίκευση, κύρος και εμπειρία-Outsourcing.

Σε πολλές περιπτώσεις τα τραπεζικά ιδρύματα μπορεί να επιλέξουν την ανάθεση της μικρής ή μεγάλου τμήματος της λειτουργίας του Εσωτερικού Ελέγχου σε παροχείς υπηρεσιών με μεγάλη εξειδίκευση, κύρος και εμπειρία. Η σχέση αυτή είναι μια συμβατική σχέση όπου το outsourcing ορίζεται ως μια σύμβαση μεταξύ του τραπεζικού ιδρύματος και του παροχέα υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου¹⁹¹. Αναλυτικότερα:

¹⁸⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 80-88, σελ.15-17.

¹⁹⁰ Senior Management.

¹⁹¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 89-90, σελ.17.

- Αρχή 20^η¹⁹²: Σύμφωνα με την αρχή αυτή ανεξάρτητα από το αν χρησιμοποιείται outsourcing για την διεκπεραίωση του εσωτερικού ελέγχου το Διοικητικό Συμβούλιο και η διοίκηση παραμένουν υπεύθυνοι για την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Ο πάροχος υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου πρέπει να είναι μια εταιρία με καλή φήμη, οικονομική ευημερία, και εξειδίκευση. Η συμφωνία μεταξύ της τράπεζας και του παρόχου θα πρέπει να είναι γραπτή και να είναι στην ουσία μια σύμβαση. Το συμβόλαιο θα πρέπει να αναφέρει αναλυτικά τα καθήκοντα και τις ευθύνες του παρόχου. Τέλος είναι πολύ σημαντικό το ότι όταν μια τράπεζα συνάπτει σύμβαση σχετική με outsourcing αυξάνει τους λειτουργικούς της κινδύνους. Οι εποπτικές αρχές αναμένουν μια ανάλυση του κατά πόσο θα επηρεάσει το outsourcing το συνολικό προφίλ κινδύνου της τράπεζας. Επίσης είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα σχέδιο¹⁹³ για να ανταπεξέλθει η τράπεζα στις υποχρεώσεις της ως προς την ύπαρξη εσωτερικού ελέγχου σε περίπτωση απρόβλεπτης διακοπής της συνεργασίας με τον πάροχο υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου.

Τέλος σε περίπτωση που μια τράπεζα είναι μικρή σε μέγεθος και δεν δικαιολογείται η ύπαρξη μιας Διεύθυνσης Εσωτερικού ελέγχου όλες οι δραστηριότητες του εσωτερικού ελέγχου μπορούν να παρέχονται από τρίτους.

2.3.2.4. Βασικές Αρχές για την άσκηση προληπτικής εποπτείας, Η 17^η αρχή αναφορικά με τον Εσωτερικό Έλεγχο

Μία έκθεση που αφορά τη ρυθμιστική παρέμβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και την εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η έκθεση με τίτλο «**Core Principles for effective banking supervision**» η οποία εκδόθηκε αρχικά το 1997¹⁹⁴ από την Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία και αργότερα τον Οκτώβριο του 2006 εκδόθηκε η αναθεωρημένη έκθεση¹⁹⁵ με τον ίδιο τίτλο και ο λόγος ο οποίος οδήγησε στην αναθεώρηση ήταν οι σημαντικές αλλαγές που έχουν προκύψει στον τραπεζικό κλάδο από το 1997. Η νέα έκθεση¹⁹⁶ λοιπόν έχει προσαρμόσει τις βασικές αρχές για την άσκηση προληπτικής εποπτείας στο νέο περιβάλλον λειτουργίας των τραπεζών στο οποίο ενσωματώνονται όλες οι αλλαγές από το 1997. Τέτοιες αλλαγές είναι για παράδειγμα πολλές αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο των τραπεζών και θέματα κανονιστικής συμμόρφωσης αλλά και αύξηση της πολυπλοκότητας των τραπεζικών δραστηριοτήτων. Τώρα έχουμε εμπορική τραπεζική, επενδυτική τραπεζική κλπ.

Η αποτελεσματική εποπτεία των τραπεζών είναι απαραίτητη για την ύπαρξη ενός υγιούς οικονομικού περιβάλλοντος δεδομένου ότι το τραπεζικό σύστημα διαδραματίζει έναν κεντρικό ρόλο στην κινητοποίηση και διανομή των αποταμιεύσεων και στην πραγματοποίηση

¹⁹² Basel Committee on Banking Supervision: *Internal audit in banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001, παρ. 91-101, σελ.17-19.

¹⁹³ Contingency plan.

¹⁹⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, September 1997.

¹⁹⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006.

¹⁹⁶ Το κείμενο της έκθεσης Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.bis.org/publ/bcbs129.pdf>. Επιπλέον το κείμενο της Έκθεσης Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, September 1997, βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <http://www.bis.org/publ/bcbs30a.htm>.

πληρωμών και επενδύσεων. Οι τράπεζες αποδέχονται καταθέσεις των αποταμιευτών και επενδύουν τα χρήματα σε δανειοδοτήσεις των επιχειρήσεων ή σε διαπραγματεύσιμους τίτλους αποσκοπώντας στο κέρδος. Το έργο της τράπεζας είναι η διαχείριση των κινδύνων που προκύπτουν από αυτές τις δραστηριότητες. Οι τράπεζες ωστόσο επιλέγουν εκείνους τους συνδυασμούς απόδοσης-κινδύνου που αριστοποιούν το ιδιωτικό κέρδος χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το κοινωνικό κόστος που μπορεί να προκύψει από τις συστημικές επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης κατάρρευσής τους.¹⁹⁷

Από την ανάγνωση και μόνο των εν λόγω Αρχών, εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι στην πλειοψηφία τους αυτές εφαρμόζονται ήδη στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Συνεπώς οι αρχές αυτές δεν απευθύνονται στις εποπτικές αρχές που συμμετέχουν στη σύνθεση της Επιτροπής, αλλά στις τραπεζικές εποπτικές αρχές τρίτων χωρών και ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων. Δεν είναι εξάλλου συμπτωματικό ότι το θέμα της κατάλληλης προληπτικής εποπτείας των τραπεζών στις αναπτυσσόμενες κυρίως οικονομίες έχει αρχίσει να αποτελεί κύριο αντικείμενο απασχόλησης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)¹⁹⁸ στο πλαίσιο της εποπτείας (surveillance) της οικονομικής πολιτικής των κρατών - μελών του.

Οι (25) βασικές αρχές αποτελούν τις ελάχιστες αναγκαίες προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται ώστε να είναι αποτελεσματικό ένα σύστημα τραπεζικής εποπτείας. Οι Αρχές μπορούν να κατανεμηθούν και αφορούν σε επτά θεματικές ενότητες οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Θεσμικές και Μακροοικονομικές Προϋποθέσεις για Αποτελεσματική Τραπεζική Εποπτεία (Αρχή 1)¹⁹⁹
- Άδεια Λειτουργίας και Ιδιοκτησιακό Καθεστώς (Αρχή 2-5)²⁰⁰
- Θεσμικό Πλαίσιο για την Προληπτική Εποπτεία (Αρχές 6-16)²⁰¹
 - ο Προσδιορισμός των διαφόρων κατηγοριών κινδύνων μια τράπεζας
 - ο Ανάπτυξη και Εφαρμογή Ρυθμίσεων
- Μέθοδοι Προληπτικής Τραπεζικής Εποπτείας (Αρχή 17-21)²⁰²
- Απαιτήσεις Παροχής Πληροφοριών (Αρχή 22)²⁰³
- Επίσημες Εξουσίες των Εποπτικών Αρχών (Αρχή 23)²⁰⁴

¹⁹⁷ Το κοινωνικό κόστος από την κατάρρευση μιας τράπεζας είναι μεγάλο επειδή η κατάρρευση προκαλεί συστημική κρίση η οποία εξαρτάται βέβαια από το μέγεθος του τραπεζικού ιδρύματος αλλά διευρύνεται σε όλο το τραπεζικό σύστημα λόγω της σύνδεσης των τραπεζών μέσω της διατραπεζικής αγοράς.

¹⁹⁸ Το ΔΝΤ είναι ο κύριος διεθνής νομισματικός οργανισμός. Για μια αναλυτική παρουσίαση της δομής και λειτουργίας του, βλέπε από τη βιβλιογραφία Στεφάνου και Γκόρτσος (2006), κεφάλαιο 12^ο.

¹⁹⁹ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.6-10.

²⁰⁰ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.10-13.

²⁰¹ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.13-27.

²⁰² Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.27-35.

²⁰³ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.35-37.

²⁰⁴ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.37-38.

• Διασυνοριακή Τραπεζική Εποπτεία (Αρχή 24-25)²⁰⁵

Οι Βασικές Αρχές παρέχουν ένα πρότυπο καλής πρακτικής για τις εποπτικές αρχές και τις τράπεζες ανά την υφήλιο και ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τονίζουν τη σημασία ενός σταθερού χρηματοπιστωτικού συστήματος για τις αναδυόμενες οικονομίες και την ανάγκη για αποτελεσματική εποπτεία. Η χρηματοδοτική ενίσχυση από το ΔΝΤ χορηγείται υπό τον όρο ότι το αιτούμενο κράτος έχει υιοθετήσει το σύστημα τραπεζικής εποπτείας που εναρμονίζεται με τα διεθνή πρότυπα. Οι Βασικές Αρχές σκιαγραφούν αυτά τα πρότυπα, παρέχοντας έναν αντικειμενικό στόχο που πρέπει να επιτευχθεί από την ενδιαφερόμενη χώρα. Οι εποπτικές αρχές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις Αρχές τόσο σαν βάση για αυτό-αξιολόγηση, και όταν αξιολογούν τα εποπτικά πρότυπα των άλλων χωρών.

Τα τοπικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο αυτά τα πρότυπα θα εφαρμοστούν. Αυτά τα πρότυπα είναι απαραίτητα αλλά μπορεί να μην είναι επαρκή από μόνα τους, σε όλες τις καταστάσεις. Τα εποπτικά συστήματα πρέπει να λάβουν υπόψη τους τη φύση των κινδύνων που εμφανίζονται στην τοπική τραπεζική αγορά και γενικότερα στην τοπική υποδομή. Κάθε χώρα πρέπει επομένως να εξετάσει μέχρι ποιο σημείο θα πρέπει να συμπληρώσει αυτά τα πρότυπα με πρόσθετες απαιτήσεις για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων κινδύνων και γενικότερων συνθηκών που επικρατούν στην εγχώρια αγορά. Επιπλέον, η τραπεζική εποπτεία είναι μια δυναμική λειτουργία που πρέπει να ανταποκρίνεται στις αλλαγές της αγοράς. Συνεπώς οι επόπτες πρέπει να είναι έτοιμοι να επαναξιολογούν περιοδικά τις εποπτικές πολιτικές και πρακτικές τους υπό το φως νέων τάσεων ή εξελίξεων. Ένα αρκετά ευέλικτο νομοθετικό πλαίσιο είναι απαραίτητο για να τους επιτρέψει να δρουν με αυτόν τον τρόπο.

Η ανάγκη για τη ενίσχυση της εποπτείας έγινε ιδιαίτερα αισθητή όταν οι αδυναμίες του τραπεζικού συστήματος σε μερικές χώρες οδήγησαν σε σοβαρές χρηματοπιστωτικές κρίσεις σε όλες τις χώρες, ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες. Με στόχο την ελαχιστοποίηση του κινδύνου μετάδοσης των κρίσεων, η Επιτροπή Βασιλείας ενθάρρυνε τις εποπτικές αρχές να αποδεχθούν τις Βασικές Αρχές μέχρι τον Οκτώβριο του 1998. Τα μέλη της Επιτροπής και τα 16 κράτη που συμμετείχαν στην προετοιμασία του κειμένου αποδέχθηκαν το περιεχόμενο και την εφαρμογή των Αρχών. Η αποδοχή αυτή προϋποθέτει μια αξιολόγηση του υφιστάμενου ρυθμιστικού εποπτικού πλαισίου, τον εντοπισμό των αδυναμιών του και την προσπάθεια προσαρμογής του σύμφωνα με τις Αρχές για την αντιμετώπιση σημαντικών ελλείψεων το ταχύτερο δυνατό. Η Διεθνής Διάσκεψη των Τραπεζικών Εποπτών στο Σίδνεϊ τον Οκτώβριο του 1998 δεσμεύτηκε για την εφαρμογή των Αρχών και ζήτησε την καθοδήγηση της Επιτροπής Βασιλείας.

Η αξιολόγηση της εφαρμογής των Αρχών δεν διενεργείται από την Επιτροπή Βασιλείας, αλλά μέλη της Επιτροπής συμμετέχουν σε προγράμματα αξιολόγησης που διενεργούνται από το ΔΝΤ, τη Παγκόσμια Τράπεζα, από περιφερειακές αναπτυξιακές τράπεζες και εθνικές εποπτικές αρχές ή και ιδιωτικές συμβουλευτικές εταιρείες. Προκειμένου να υπάρχει αντικειμενική αξιολόγηση και όσο το δυνατόν ομοιόμορφη ερμηνεία της εφαρμογής των

²⁰⁵ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.38-42.

Βασικών Αρχών, η Επιτροπή Βασιλείας δημοσίευσε το 2006 την Μεθοδολογία των Βασικών Αρχών²⁰⁶ που καθορίζει τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία θα προσδιορίζεται η συμμόρφωση των κρατών με τις Βασιικές Αρχές.

Η σπουδαιότητα του Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζικών ιδρυμάτων διακρίνεται για μια ακόμη φορά και μέσα από την Έκθεση αυτή των βασικών αρχών για την άσκηση προληπτικής εποπτείας, όπου μία από τις αρχές για την άσκηση προληπτικής εποπτείας αναφέρεται στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και στον Έλεγχο γενικότερα και αυτή είναι η αρχή 17²⁰⁷. Αναλυτικότερα η αρχή 17 με τίτλο Internal Control and audit, περιλαμβάνει τα ακόλουθα αναφορικά με τον Εσωτερικό Έλεγχο των τραπεζικών ιδρυμάτων και τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου:

Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να είναι ικανοποιημένες με την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών και ότι αυτά είναι ανάλογα του μεγέθους τους και των δραστηριοτήτων τους.

1. Οι αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης θα πρέπει να πλαισιώνει τις ευθύνες τόσο του Διοικητικού Συμβουλίου όσο και της διοίκησης γενικότερα.
2. Οι εποπτικές αρχές είναι αυτές που αποφασίζουν σχετικά με το εάν οι τράπεζες διατηρούν αποτελεσματικά συστήματα εσωτερικού ελέγχου (internal controls) τα οποία να είναι ανάλογα του μεγέθους τους και των δραστηριοτήτων τους. Αυτά τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου (internal controls) έχουν να κάνουν με την κατανομή δραστηριοτήτων, λογιστική νομοθεσία και διαδικασίες λογιστικής παρακολούθησης, διαδικασίες ελέγχου όπως αυτή των διπλών εγκρίσεων, φυσικές απογραφές κλπ.
3. Η νομοθεσία, οι κανονισμοί και οι εποπτικές αρχές ορίζουν υπεύθυνους για την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου το Διοικητικό Συμβούλιο και τα ανώτατα στελέχη της τράπεζας οι οποίοι θα πρέπει να κατανοούν πλήρως το προφίλ κινδύνου του τραπεζικού ιδρύματος.
4. Οι εποπτικές αρχές έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν αλλαγή στη σύνθεση του Διοικητικού Συμβουλίου και της ανώτατης διοίκησης με στόχο την εκπλήρωση του προαναφερθέντος στόχου.
5. Οι εποπτικές αρχές αποφασίζει για το αν υπάρχει μια ισορροπία σχετικά με τα προσόντα και τα εργαλεία που έχουν στη διάθεση τους οι υπάλληλοι όλων των επιπέδων ανάλογα με το αντικείμενο το οποίο έχουν αναλάβει.
6. Οι εποπτικές αρχές κρίνουν αν οι τράπεζες διατηρούν μια Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης η οποία βοηθάει τα ανώτατα στελέχη να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους συμμόρφωσης τους οποίους αντιμετωπίζει μια τράπεζα. Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη από τις υπόλοιπες δραστηριότητες της τράπεζας. Οι εποπτικές αρχές κρίνουν αν είναι αποτελεσματική η επίβλεψη που ασκεί το Διοικητικό Συμβούλιο στην Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης.

²⁰⁶ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles Methodology*, October 2006.

²⁰⁷ Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for effective banking supervision*, October 2006, σελ.27-29.

7. Οι εποπτικές αρχές κρίνουν αν οι τράπεζες διαθέτουν μια ανεξάρτητη, αποτελεσματική και μόνιμη Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου²⁰⁸ η οποία είναι υπεύθυνη για :
- Να διασφαλίσουν ότι οι διάφορες πολιτικές της τράπεζας και οι διαδικασίες εσωτερικής λειτουργίας της εφαρμόζονται και είναι κατανοητές από όλα τα επίπεδα του οργανισμού.
 - Να ελέγξουν το αν οι υπάρχοντες πολιτικές, διαδικασίες λειτουργίας και συστήματα εσωτερικού ελέγχου παραμένουν αρκετά και είναι τα σωστά για τις δραστηριότητες τις οποίες έχει αναλάβει μια τράπεζα.

Τέλος αναφέρεται ότι ο όρος Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου δεν σημαίνει απαραίτητα και την ύπαρξη ενός τμήματος ή μιας Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου μέσα στην τράπεζα. Ορισμένες χώρες επιτρέπουν σε μικρές τράπεζες να χρησιμοποιήσουν παρόχους υπηρεσιών εσωτερικού ελέγχου²⁰⁹ για αυτό τον σκοπό.

8. Οι εποπτικές αρχές κρίνουν ότι ο εσωτερικός έλεγχος:
- Έχει τα κατάλληλα μέσα και εργαλεία, το κατάλληλο προσωπικό το οποίο έχει τα απαραίτητα προσόντα και το οποίο είναι εκπαιδευμένο και έχει την απαραίτητη εμπειρία για να κατανοεί τη φύση των δραστηριοτήτων του οργανισμού τον οποίο και ελέγχει
 - Διακρίνεται από ανεξαρτησία και αναφέρεται απευθείας στο Διοικητικό Συμβούλιο και κατέχει τέτοια θέση και ρόλο ώστε η τα ανώτατα στελέχη να εφαρμόζουν άμεσα τυχόν προτάσεις του
 - Έχει άμεση και πλήρη πρόσβαση τόσο αρχεία αλλά και πλήρη επικοινωνία με κάθε εργαζόμενο μέλος του οργανισμού αν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την εκτέλεση των καθηκόντων του
 - Χρησιμοποιεί μια τέτοια μέθοδο αναγνώρισης όλων των σημαντικών κινδύνων τους οποίους αντιμετωπίζει μια τράπεζα
 - Ετοιμάζει το πρόγραμμα ελέγχου σύμφωνα με την αξιολόγηση κινδύνων που έχει κάνει το ίδιο το τμήμα εσωτερικού ελέγχου και κατανέμει τους εσωτερικούς ελεγκτές και ότι άλλο μέσο έχει στην διάθεση του για την διεξαγωγή των ελέγχων ανάλογα
 - Έχει το δικαίωμα να αξιολογήσει οποιαδήποτε διαδικασία αναφορικά με την λειτουργία των τμημάτων της τράπεζας η οποία ελέγχεται από εξωτερικού συνεργάτες βάσει outsourcing.
 - Στις χώρες όπου ισχύει το μονιστικό σύστημα²¹⁰ όσον αφορά τη δομή του Διοικητικού Συμβουλίου, οι εποπτικές αρχές απαιτούν από τη Διοίκηση να περιλαμβάνει και έναν αριθμό από έμπειρα μη-εκτελεστικά μέλη.

²⁰⁸ Internal Audit Function.

²⁰⁹ Outsourcing.

²¹⁰ Το δυαδικό και το μονιστικό σύστημα αποτελούν δύο διαφορετικά συστήματα για τη διοίκηση μιας εταιρίας. Στο δυαδικό σύστημα (όπως το γερμανικό) προβλέπεται ένα όργανο διεύθυνσης, δηλαδή Διοικητικό Συμβούλιο και ένα όργανο εποπτείας, δηλαδή Εποπτικό Συμβούλιο. Το εποπτικό όργανο ελέγχει τη διοίκηση που ασκεί το διευθυντικό όργανο. Στο Εποπτικό Συμβούλιο συμμετέχουν εκπρόσωποι των μετόχων και εκπρόσωποι των εργαζομένων. Αντίθετα, στο μονιστικό σύστημα (όπως το αγγλοσαξονικό) προβλέπεται μόνον ένα όργανο διοίκησης, στο οποίο εναπόκειται τόσο η διεύθυνση όσο και η εποπτεία. Το όργανο διοίκησης δηλαδή το Διοικητικό Συμβούλιο, εκλέγεται φυσικά από τους μετόχους. Οι εταιρείες έχουν την

- Οι εποπτικές αρχές απαιτούν ο εσωτερικός έλεγχος να αναφέρεται απευθείας στην Επιτροπή ελέγχου ή σε κάτι αντίστοιχο
- Στις χώρες όπου ισχύει το μονιστικό σύστημα όσον αφορά τη δομή του Διοικητικού Συμβουλίου, οι εποπτικές αρχές απαιτούν από την Επιτροπή Ελέγχου να περιλαμβάνει έμπειρα μη-εκτελεστικά μέλη.
- Η νομοθεσία και οι κανονισμοί ή οι εποπτικές αρχές απαιτούν από τις τράπεζες να τις ενημερώνουν μόλις υποπέσει στην αντίληψή τους οποιαδήποτε σημαντική πληροφορία που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την καταλληλότητα ενός μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου ή ενός μέλους από την ανώτατη διοίκηση.

2.4. Ρύθμιση του εσωτερικού ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Αμερική - Sarbanes Oxley Act of 2002

2.4.1. Το Νέο Κανονιστικό Πλαίσιο

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Ηνωμένων Πολιτειών (SEC²¹¹) ιδρύθηκε τη δεκαετία του 1930, μετά από το κραχ του 1929 και τη βαθιά οικονομική κρίση που ακολούθησε. Η κρίση οδήγησε στην αποδυνάμωση της εμπιστοσύνης των επενδυτών στις κεφαλαιαγορές και στην ανάγκη δημιουργίας ενός κανονιστικού πλαισίου και μιας επιτροπής που θα εξασφάλιζε την εφαρμογή των νέων διατάξεων που θα ψηφίζονταν.

Η κύρια αποστολή της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. είναι η προστασία των επενδυτών και η εξασφάλιση της διαφάνειας των συναλλαγών στην κεφαλαιαγορά. Οι νόμοι και οι κανόνες της κεφαλαιαγοράς στις Ηνωμένες Πολιτείες βασίζονται την απλή αρχή ότι κάθε συναλλασσόμενος, είτε είναι φυσικό είτε νομικό πρόσωπο, θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε κάποιες βασικές πληροφορίες σχετικά με την επένδυση την οποία σχεδιάζει να πραγματοποιήσει.

Το SEC επίσης επιβλέπει και ελέγχει τους σημαντικούς παράγοντες της αγοράς τίτλων όπως: χρηματιστηριακές αγορές, χρηματιστές (broker-dealers), σύμβουλοι επενδύσεων, αμοιβαία κεφάλαια κτλ. Εκτός των άλλων στοχεύει στη γνωστοποίηση σημαντικών πληροφοριών, στη θέσπιση νόμων για τίτλους και στην προστασία των επενδυτών οι οποίοι συναλλάσσονται με τα άτομα ή τους οργανισμούς αυτούς.

Οι κύριοι νόμοι που ρύθμιζαν την κεφαλαιαγορά των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν ο «Νόμος περί Τίτλων του 1933» (Securities Act of 1933) και ο «Νόμος περί Κεφαλαιαγοράς του 1934» (Securities Exchange Act of 1934). Οι πρόσφατες εξελίξεις στο λογιστικό και ελεγκτικό κλάδο των Ηνωμένων Πολιτειών, κλόνισαν την εμπιστοσύνη των επενδυτών στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων και την αξιοπιστία των ελεγκτικών εταιρειών, με αποτέλεσμα την ψήφιση του Νόμου "Sarbanes - Oxley"²¹² (ο Νόμος), τον Ιούλιο του 2002. Ο Νόμος, μεταξύ άλλων, επιβάλλει στους Διευθύνοντες Συμβούλους ή Γενικούς Δ/ντες και στους Οικονομικούς Δ/ντες των εισηγμένων -σε χρηματιστήρια των ΗΠΑ- εταιρειών να

δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ αυτών των δύο συστημάτων.

²¹¹ Securities Exchange Committee.

²¹² Το όνομά του το έχει πάρει από τον γερουσιαστή των ΗΠΑ Paul Sarbanes.

πιστοποιούν εγγράφως -εκτός ορισμένων περιπτώσεων- ότι: α) οι γνωστοποιήσεις σε ορισμένα από τα υποβαλλόμενα προς το SEC δελτία δεν περιέχουν σημαντικά λάθη ή παραλείψεις, β) έχουν εφαρμοσθεί οι σχετικές διαδικασίες ελέγχου κατά τη συλλογή και παροχή των πληροφοριών που αφορούν τα δελτία αυτά και γ) έχουν πρόσφατα (εντός 90 ημερών προ της ημερομηνίας υποβολής των δελτίων) αξιολογηθεί οι διαδικασίες και οι έλεγχοι διαφάνειας²¹³.

2.4.2. Ο Νόμος "Sarbanes - Oxley"

Ο Νόμος "Sarbanes - Oxley"²¹⁴ επικυρώθηκε στις 30 Ιουλίου του 2002. Ο Νόμος αποτελεί τη σημαντικότερη αλλαγή στην νομοθεσία περί τίτλων των ΗΠΑ από τη δεκαετία του 1930. Ασχολείται κυρίως με ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης και πληροφόρησης, τα οποία με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο λογιστικό και ελεγκτικό κλάδο των Ηνωμένων Πολιτειών, απέκτησαν αυξημένη σημασία. Επιπλέον, ο Νόμος επιβάλλει σημαντικά βαρύτερες ποινές από αυτές που ίσχυαν προηγουμένως για μέλη του Δ.Σ., ανώτερα στελέχη, ορκωτούς ελεγκτές, αναλυτές και δικηγόρους στην περίπτωση μη-συμμόρφωσής τους με την κείμενη νομοθεσία.

Τα βασικά σημεία στα οποία εστιάζει ο Νόμος είναι τα ακόλουθα:

- Οι Επιτροπές Ελέγχου (Audit Committees), που πλέον θα πρέπει να αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη του Δ.Σ., υπόκεινται σε νέες διατάξεις σχετικά με το διορισμό ελεγκτών, τις απολαβές και την επίβλεψη τους.
- Οι Γενικοί Δ/ντες και οι Οικονομικοί Δ/ντες των εταιρειών θα πρέπει να πιστοποιούν εγγράφως σε κάθε Δελτίο το οποίο περιλαμβάνει οικονομικές καταστάσεις και υποβάλλεται στο SEC (εκτός ορισμένων περιπτώσεων) την ακρίβεια των οικονομικών πληροφοριών που περιέχονται στο Δελτίο και την επάρκεια των σχετικών διαδικασιών και ελέγχων διαφάνειας της μονάδας τους.
- Στην περίπτωση ψευδούς πιστοποίησης, τα στελέχη θα υπόκεινται σε ποινές έως \$1 εκατομμύριο ή / και 10 χρόνια κάθειρξη εάν η απάτη ήταν απλά εκούσια και έως \$5 εκατομμύρια ή / και 20 χρόνια κάθειρξη αν η απάτη ήταν εσκεμμένη.
- Εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, οι εισηγμένες εταιρείες δεν επιτρέπεται να χορηγούν κανένα δάνειο στα στελέχη τους ή στα μέλη του Δ.Σ. Επίσης, υφιστάμενα δάνεια προς μέλη του Δ.Σ. δεν επιτρέπεται να αυξηθούν, να τροποποιηθούν ή να ανανεωθούν.

²¹³Ιστοσελίδα Εθνικής Τράπεζας Ελλάδος <http://www.nbg.gr>, Ενότητα Η τράπεζα και ο όμιλος, Sarbanes-Oxley Act.

²¹⁴ H.R. 3763, One Hundred Seventh Congress of the United States of America, An Act

To protect investors by improving the accuracy and reliability of corporate disclosures made pursuant to the securities laws, and for other purposes. Be it enacted by the Senate and House of Representatives of the United States of America in Congress assembled, SHORT TITLE.—This Act may be cited as the “Sarbanes-Oxley Act of 2002”. It consists of TITLE I—PUBLIC COMPANY ACCOUNTING OVERSIGHT BOARD Sec. 101-109, TITLE II—AUDITOR INDEPENDENCE Sec. 201-109, TITLE III—CORPORATE RESPONSIBILITY Sec. 301-308, TITLE IV—ENHANCED FINANCIAL DISCLOSURES Sec. 401-409, TITLE V—ANALYST CONFLICTS OF INTEREST Sec. 501, TITLE VI—COMMISSION RESOURCES AND AUTHORITY Sec. 601-604, TITLE VII—STUDIES AND REPORTS Sec. 701-705, TITLE VIII—CORPORATE AND CRIMINAL FRAUD ACCOUNTABILITY Sec. 801-807, TITLE IX—WHITE-COLLAR CRIME PENALTY ENHANCEMENTS Sec. 901-906, TITLE X—CORPORATE TAX RETURNS Sec. 1001, TITLE XI—CORPORATE FRAUD AND ACCOUNTABILITY Sec. 1101-1107. Ολόκληρο το κείμενο του Νόμου βρίσκεται στην ιστοσελίδα : <http://www.nbg.gr>.

- Οι εργαζόμενοι, τα ανώτερα στελέχη και όλοι όσοι διαθέτουν πληροφορίες σχετικές με την πορεία της επιχείρησης θα πρέπει να γνωστοποιούν τυχόν συναλλαγές σε μετοχές των εταιρειών τους εντός δύο ημερών μετά την ημερομηνία εκτέλεσης της συναλλαγής.
- Οι Εταιρείες θα πρέπει να γνωστοποιούν σε «άμεση και συνεχή βάση» επιπλέον πληροφορίες για την περιουσιακή διάρθρωση και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της εταιρείας, εφόσον το SEC θεωρεί ότι τέτοια επιπλέον πληροφόρηση είναι απαραίτητη για το κοινό συμφέρον ή για τους επενδυτές.
- Κάθε Ετήσιο Δελτίο που υποβάλλεται στο SEC και περιλαμβάνει οικονομικά αποτελέσματα θα πρέπει να εμπεριέχει γνωστοποιήσεις για όλες τις σημαντικές διορθώσεις που πραγματοποιούνται από τους ορκωτούς ελεγκτές.
- Πολλές πράξεις ορίζονται πλέον ως κακουργήματα, όπως: παραποίηση ή καταστροφή αρχείων με πρόθεση την παρεμπόδιση της ορθής διενέργειας ελέγχων ή διαδικασιών πτώχευσης, ηθελημένη μη διατήρηση όλων των αρχείων ελέγχου από Ορκωτό Ελεγκτή για πέντε χρόνια, γνώση εκτέλεσης σχεδίου για την παραπλάνηση επενδυτών²¹⁵.

Η μεγάλη καινοτομία αναφορικά με τα πλαίσια εσωτερικού ελέγχου είναι το ότι οι εταιρείες και στην περίπτωση η οποία εξετάζουμε οι τράπεζες, θα πρέπει να γνωστοποιούν σε άμεση και συνεχή βάση επιπλέον πληροφορίες για την περιουσιακή διάρθρωση και τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης της εταιρείας. Αυτό αποτελεί και την ονομαζόμενη ενότητα 404²¹⁶, της Πράξης Sarbanes Oxley. Οι τράπεζες εστιάζουν πλέον στο Σύστημα Εταιρικής Διακυβέρνησης και στο σημαντικό ρόλο του εσωτερικού ελέγχου σε αυτό. Οι επιχειρήσεις υιοθετούν νέες πρακτικές αποτελεσματικής διακυβέρνησης, σύμφωνα με τις αλλαγές που επέφεραν οι νομοθετικές διατάξεις. Συγκεκριμένα η ενότητα 404 της Πράξης Sarbanes Oxley λειτουργεί τώρα ως καταλυτικός παράγοντας για την ενίσχυση και τον εμπλουτισμό του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς προσδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην αξιολόγηση των κινδύνων και των ελεγκτικών μηχανισμών σε συνεχή βάση και σε όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η εμπειρία στην αναγνώριση των κινδύνων και στην αξιολόγηση των ελεγκτικών μηχανισμών από τις κύριες ικανότητες του εσωτερικού ελέγχου- αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του νόμου. Ειδικότερα η ενότητα 404²¹⁷ απαιτεί από τον οργανισμό να αναπτύξει, να αποτυπώσει εγγράφως και αν συνεχεί να αξιολογήσει την

²¹⁵ Allen & Overy (2002) *SARBANES-OXLEY ACT OF 2002: The Most Significant Corporate Governance And Securities Law Reform Enacted In The Us In Years*, Bulletin σελ. 1-10. <http://www.allenoverly.com>.

²¹⁶ Section 404 of the Sarbanes Oxley Act of 2002.

²¹⁷ Στο κείμενο του Νόμου ορίζονται τα ακόλουθα: SEC. 404. MANAGEMENT ASSESSMENT OF INTERNAL CONTROLS.(a) RULES REQUIRED.—The Commission shall prescribe rules requiring each annual report required by section 13(a) or 15(d) of the Securities Exchange Act of 1934 (15 U.S.C. 78m or 78o(d)) to contain an internal control report, which shall—(1) state the responsibility of management for establishing and maintaining an adequate internal control structure and procedures for financial reporting; and (2) contain an assessment, as of the end of the most recent fiscal year of the issuer, of the effectiveness of the internal control structure and procedures of the issuer for financial reporting. (b) INTERNAL CONTROL EVALUATION AND REPORTING.—With respect to the internal control assessment required by subsection (a), each registered public accounting firm that prepares or issues the audit report for the issuer shall attest to, and report on, the assessment made by the management of the issuer. An attestation made under this subsection shall be made in accordance with standards for attestation engagements issued or adopted by the Board. Any such attestation shall not be the subject of a separate engagement.

αποτελεσματικότητα των μηχανισμών ελέγχου και των διαδικασιών για την παροχή οικονομικής πληροφόρησης και τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών αναφορών²¹⁸.

Στην διαδικασία αυτή, μια υψηλής ποιότητας και απόδοσης λειτουργία εσωτερικού ελέγχου παίζει σημαντικό ρόλο στην εγκαθίδρυση ενός επαρκούς αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου και υποδομής αξιολόγησης των επιχειρηματικών κινδύνων. Ο εσωτερικός έλεγχος συμμετέχει ενεργά με διάφορους τρόπους: από τη διενέργεια της αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών και μηχανισμών ελέγχων που εφαρμόζονται μέχρι και τη διαχείριση και εποπτεία όλου του έργου. Ως ελάχιστο, ο εσωτερικός έλεγχος παρέχει εξειδικευμένα στελέχη που συμμετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης του κινδύνου.

Οι απόψεις σχετικά με την αποτελεσματικότητα του Νόμου Sarbanes-Oxley Act αλλά και για την επίδρασή του στις καθημερινές λειτουργίες των τραπεζών αλλά και των επιχειρήσεων γενικότερα διίστανται. Η πρώτη αντίδραση των εργαζομένων στα πλαίσια του Νόμου είναι τα τον καταπολεμήσουν με αποτέλεσμα να μην έχουν κανένα αποτέλεσμα. Οι τράπεζες θα πρέπει να επικεντρωθούν περισσότερο στα οφέλη του άρθρου 404 του Νόμου και λιγότερο στο κόστος που απαιτείται για την εφαρμογή του. Είναι αλήθεια ότι το κόστος των τραπεζών για την εφαρμογή του Νόμου αυξάνεται μια και απαιτούνται περισσότερες ώρες εργασίας από το προσωπικό εσωτερικού ελέγχου καθώς και σε πολλές περιπτώσεις οι τράπεζες έχουν προχωρήσει στην πρόληψη περισσότερων εσωτερικών ελεγκτών. Για πολλούς τραπεζίτες ο Νόμος αυτός αποτελεί ένα τεράστιο ασήκωτο βάρος. Αν και ο Νόμος επικεντρώνεται περισσότερο στις ευθύνες και τις υποχρεώσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και της Επιτροπής Ελέγχου είναι το άρθρο 404 το οποίο αναφέρεται στην διαδικασία αξιολόγησης αυτό το οποίο έχει προκαλέσει τη μεγαλύτερη δυσχέρεια και δυσκολία στις τράπεζες. Οι εταιρίες οι οποίες είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο θα πρέπει να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου (internal controls) και να συμπεριλάβουν τα ευρήματά τους στις ετήσιες οικονομικές τους καταστάσεις. Ακόμα και οι εξωτερικοί ελεγκτές έχουν την ευθύνη ελέγχου αυτής της διαδικασίας αξιολόγησης. Αυτό που δημιουργεί μεγάλο πρόβλημα για τις τράπεζες είναι ότι πρέπει να ελέγξουν και να καταγράψουν κάθε τύπου οικονομική ασφαλιστική δικλίδα (financial control) σε ολόκληρο τον τραπεζικό οργανισμό. Για κάποιες τράπεζες αυτές οι ασφαλιστικές δικλίδες μπορεί να φτάσουν αισίως τις δεκάδες χιλιάδες. Η πιο χρονοβόρα διαδικασία είναι αυτή του ελέγχου και της καταγραφής των internal controls μια και τα πάντα πρέπει να καταγράφονται έτσι ώστε στη συνέχεια να ελεγχθούν από τις εποπτικές αρχές και από τους εξωτερικούς ελεγκτές. Η καταγραφή είναι πολύ δύσκολη ειδικά την πρώτη φορά και πολλές τράπεζες έχουν οδηγηθεί στην πρόκληση νέων ατόμων, εσωτερικών ελεγκτών, για αυτή τη διαδικασία. Πολλοί δε αναρωτιούνται ποιο θα είναι το όφελος για τον τελικό καταναλωτή. Είναι αλήθεια ότι αν και ο Νόμος έχει πολλά θετικά στοιχεία τα οποία ίσως να φανούν μακροπρόθεσμα η αλήθεια είναι ότι οι τράπεζες έχουν επιβαρυνθεί με εργασίες που απαιτεί περισσότερες εργατώρες και έτσι αυξήθηκε συνολικά το κόστος τους μέσω της αύξησης προσωπικού. Όμως μια και δεν προβλέπεται να αντικατασταθεί σύντομα, οι τράπεζες θα πρέπει να μάθουν να ζουν με αυτόν να ενσωματωθεί στις καθημερινές τους λειτουργίες και με τον καιρό θα αποκομίσουν και τα οφέλη τα οποία παράσχει αυτός ο νόμος όπου δεν είναι άλλα από τη διασφάλιση της σταθερότητας των τραπεζικών ιδρυμάτων και την ενίσχυση αυτής²¹⁹.

²¹⁸ Ψαθός Α., Χριστοδούλου Π. (2005) «Ανταποκρίνεται στις προκλήσεις ο Εσωτερικός Έλεγχος», Η Καθημερινή, Από αρχείο Πέμπτη 6 Ιανουαρίου 2005. <http://www.kathimerini.gr>.

²¹⁹ Milligan Jack (2005) «Tough Love for Sarbanes- Oxley», Community Banker 14 no9 S 2005, σελ 46-48.

Επίσης για ένα άλλο θέμα για το οποίο έχει κατηγορηθεί ο Νόμος Sarbanes-Oxley είναι ότι αν και είχαν γίνει κάποια βήματα πρόσφατα ως προς την μετάβαση του εσωτερικού ελέγχου από τον παραδοσιακό τρόπο λειτουργίας του που ήταν μια απλή καταγραφή σημείων των διαδικασιών και η συμπλήρωση μιας φόρμας (checklist), στην πιο μοντέρνα εκδοχή του αυτή με την οποία αποκτά συμβουλευτικό ρόλο στην τράπεζα τώρα πλέον με τις διαδικασίες τις οποίες εισάγει ο Νόμος όπου απαιτείται καταγραφή και έλεγχος όλων των internal controls αλλά και συνεχή παρακολούθησή τους, ο εσωτερικός ελεγκτής και γενικότερα η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου επιστρέφει στην παραδοσιακή μεθοδολογία της και προφίλ της αυτό του απλού καταγραφέα, ο ρόλος του συμβούλου μέσα σε αυτόν τον τεράστιο όγκο καταγραφής χάνεται²²⁰. Τέλος μια άλλη γνώμη είναι ότι ο Νόμος κινδυνεύει στην εφαρμογή του από το πολύ χαμηλά κίνητρα και διάθεση που έχουν οι υπάλληλοι στο να εφαρμόσουν τον νόμο ο οποίος απαιτεί πολλές ώρες εργασίας και απλής καταγραφής, κινδυνεύει να γίνει για τους υπαλλήλους μια διαδικασία ρουτίνας χωρίς κανένα άλλο κίνητρο αποδοτικότητας για αυτούς²²¹.

Τέλος θέλοντας να κλείσουμε με τα λόγια του ίδιου του γερουσιαστή των ΗΠΑ και Σαρμπάνη παραθέτουμε παρακάτω απόσπασμα από την συνέντευξη που έδωσε στα πλαίσια επίσκεψής του στην Αθήνα στις 28 Ιουνίου του 2007. «Μια κρίση δεν πρέπει να μένει ανεκμετάλλευτη. Με το σκάνδαλο Enron, αλλά και στη συνέχεια πολλές άλλες περιπτώσεις, αποδείχτηκε ότι εταιρείες ακολουθούσαν πρακτικές εξαπάτησης για να διογκώνουν τα αποτελέσματά τους στις λογιστικές καταστάσεις. Η Enron ήταν η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην αμερικανική ιστορία, αλλά μόλις έξι μήνες αργότερα η υπόθεση WorldCom την έκανε να φαίνεται μικρή. Στην αρμόδια επιτροπή της Γερουσίας, της οποίας ήμουν πρόεδρος, εξετάσαμε τι πήγε στραβά και πώς μπορούμε να διορθώσουμε την κατάσταση. Διαπιστώσαμε ότι συχνά εταιρείες δημοσίευαν αποτελέσματα και ισολογισμούς, που ήταν εντελώς ανακριβείς. Μέχρι τότε δεν υπήρχε δημόσια αρχή αρμόδια να εποπτεύει τους ορκωτούς ελεγκτές. Το πρόβλημα ήταν ότι οι ορκωτοί ελεγκτές αναλάμβαναν για τους ίδιους πελάτες και εργασίες για συμβουλευτικές υπηρεσίες, που ήταν περισσότερο προσοδοφόρες. Για να πάρουν αυτές τις δουλειές ήταν χαλαροί στους λογιστικούς ελέγχους. Αλλά τα προβλήματα ήταν πολύ περισσότερα. Δεν υπήρχε υποχρέωση ανακοίνωσης των συναλλαγών στις μετοχές που έκαναν οι μάντζερ των εταιρειών. Έτσι ο Κεν Λέι, ο διευθύνων σύμβουλος της Enron, μπορούσε να λέει στους εργαζόμενους ότι η μετοχή της εταιρείας ήταν εξαιρετική συνιστώντας να την αγοράσουν και ταυτόχρονα ο ίδιος να την πουλάει. Επιπλέον, αποκαλύφθηκε ότι χρηματιστηριακοί αναλυτές έγραφαν εκθέσεις που συνιστούσαν την αγορά μιας μετοχής, ενώ την ίδια ώρα αντάλλασσαν ηλεκτρονικά μηνύματα με τα οποία την χαρακτηρίζαν σκουπίδι. Τέλος, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) δεν είχε επαρκή χρηματοδότηση».

Οι μεγαλύτερες αλλαγές που έφερε η νομοθεσία Sarbanes-Oxley ήταν οι παρακάτω, όπως τις συνοψίζει ο ίδιος ο κ. Σαρμπάνης. Κατ' αρχήν δημιουργήθηκε η Αρχή Λογιστικής Εποπτείας Εισηγμένων Εταιρειών (PCAOB), που ελέγχει τους ορκωτούς ελεγκτές, και παράλληλα αυξήθηκε η χρηματοδότηση της SEC. Επιπλέον απαγορεύτηκε η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών από τους ορκωτούς ελεγκτές ενώ η επιλογή της ελεγκτικής εταιρείας γίνεται πλέον από την Επιτροπή Ελέγχου της κάθε εισηγμένης εταιρείας, που απαρτίζεται από ανεξάρτητα μέλη, και όχι από τη διοίκηση της εταιρείας. Συνεχίζοντας ο κ. Σαρμπάνης αναφέρει: «Συνεπώς, η διοίκηση δεν μπορεί πλέον να απολύσει την ελεγκτική εταιρεία που δεν είναι της αρεσκείας

²²⁰ Mulcair Kevin (2006) «A Directional Shift», Internal Auditor ,63, no2, σελ. 108.

²²¹ Feig Nancy (2005) « Low Employee Morale Threatens Sarbanes-Oxley Compliance», Continuity Banker, 14, no9,S2005, σελ.68.

της. Περιορίσαμε τη δυνατότητα να γίνονται συναλλαγές που δεν αποτυπώνονται στον ισολογισμό της εταιρείας, ώστε να είναι οι λογιστικές καταστάσεις όσο το δυνατόν ακριβέστερες, οι διοικήσεις των εταιρειών υπογράφουν πλέον για την ακρίβεια των λογιστικών καταστάσεων και είναι προσωπικά υπεύθυνοι γι' αυτό. Δεν δικαιούνται πλέον να επικαλεστούν άγνοια της κατάστασης. Με την τωρινή νομοθεσία τα στελέχη είναι υποχρεωμένα να ενημερώσουν το επενδυτικό κοινό εντός 48 ωρών για τις χρηματιστηριακές συναλλαγές που κάνουν επί μετοχών της εταιρείας τους».

«Είναι λιγότερο πιθανόν πλέον ότι θα έχουμε καταχρηστικές συμπεριφορές. Δεν μπορούμε να εγγυηθούμε ότι δεν θα υπάρξουν καθόλου, αλλά τουλάχιστον θα αποκαλυφθούν πιο έγκαιρα και θα τιμωρηθούν αυστηρότερα οι υπεύθυνοι». Βεβαίως, οι αυστηρές ποινές λειτουργούν αποτρεπτικά, σημειώνει, αλλά, τονίζει, η ουσία είναι να προληφθεί η ζημιά²²².

2.5. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Ο ρόλος του Εσωτερικού Ελέγχου των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων έχει αναδειχθεί σε έναν από τους σημαντικότερους στα πλαίσια λειτουργίας αυτών. Η ενίσχυσή του και η σπουδαιότητά του διακρίνονται μέσα από τη σειρά εκθέσεων και αναφορών που γίνονται σε αυτόν από τις εποπτικές αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα αλλά και στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης γενικότερα. Σε παγκόσμιο επίπεδο διακρίνεται η επιτακτική ανάγκη της ύπαρξης ενός αποτελεσματικού και υγιούς Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζικών ιδρυμάτων με στόχο την χρήση του ως προστατευτικού μέσου έναντι των κινδύνων που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες στα πλαίσια του νέου ανταγωνιστικού περιβάλλοντος λειτουργίας τους. Μένει να δούμε κατά πόσον τα πιστωτικά ιδρύματα θα μπορέσουν να εγκαταστήσουν Συστήματα Εσωτερικού ελέγχου που να ανταποκρίνονται στις οδηγίες των εποπτικών αρχών αλλά και στο προφίλ κινδύνου των οργανισμών. Θα πρέπει πάντα βέβαια η δημιουργία των νέων εσωτερικών μονάδων ελέγχου να γίνεται μέσα σε λογικά πλαίσια λειτουργικού κόστους (cost benefit analysis) και αν και αυτό σίγουρα αναμένεται αυξημένο θα αποσβεστεί μέσω της προστιθέμενης αξίας που θα προσφέρει στην ομαλή και επιτυχή λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος.

²²² Συνέντευξη του Paul Sarbanes (2007), «Το σκάνδαλο Epson και η Νομοθεσία Sarbanes», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ:

Το ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο

3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Οι κινητοποιήσεις και οι αλλαγές οι οποίες έλαβαν χώρα στα πλαίσια της ρυθμιστικής παρέμβασης αναφορικά με τον Εσωτερικό Έλεγχο και τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου στον τραπεζικό τομέα τα οποία αναλύσαμε στο 2^ο κεφάλαιο τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, είχαν αντίκτυπο και στον ελλαδικό χώρο. Η Τράπεζα της Ελλάδος όπου είναι και η εποπτεύουσα αρχή των ελληνικών εμπορικών τραπεζών, είχε εκδώσει το 1998 την Πράξη Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2438/6.8.1998 για την αξιολόγηση των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων²²³ η οποία υπήρξε πρωτοποριακή ως προς τον τρόπο με τον οποίο όριζε τις βασικές αρχές λειτουργίας των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου και τα κριτήρια βάσει των οποίων αξιολογούνται αυτά. Όμως η ΠΔ/ΤΕ 2438/6.8.1998 κρίθηκε απαραίτητο να τροποποιηθεί μια και δεν κάλυπτε τις μεγάλες αλλαγές που έλαβαν χώρα στον τραπεζικό κλάδο από το 1998. Οι αλλαγές αυτές έγκειται τόσο στο αυξημένο βαθμό ρυθμιστικής παρέμβασης σε ευρωπαϊκό επίπεδο στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης αλλά και στην ανάληψη από τις τράπεζες νέων πολύπλοκων δραστηριοτήτων άρα και στην ανάληψη κινδύνων από αυτές οι οποίες και κρίνεται απαραίτητο να ελεγχθούν και να αντιμετωπιστούν. Οι νέοι κίνδυνοι μπορούν να οδηγήσουν σε αποδυνάμωση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού κλάδου σε περίπτωση που δεν αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο, το οποίο διέπει τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο και έγκεινται στην ανάγκη που υφίσταται για:

- Τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος
- Τη διασφάλιση της φήμης του τραπεζικού συστήματος
- Τη διασφάλιση της προστασίας του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών
- Τη διασφάλιση της προστασίας της εύρυθμης λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού πληρωμών και χρεογράφων
- Τη διασφάλιση της προστασίας της εύρυθμης λειτουργίας των κεφαλαιαγορών και
- Την πρόληψη της χρήσεως του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την τέλεση οικονομικών εγκλημάτων²²⁴.

Στα πλαίσια της παραπάνω δυναμικής και της σπουδαιότητας της διατήρησης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος έρχεται η νέα Πράξη Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2577/9.3.22006 (εφεξής Πράξη) να τροποποιήσει και να ακυρώσει

²²³ ΠΔ/ΤΕ 2438/6.8.1998, όπως τροποποιήθηκε με τις αποφάσεις ΕΤΠΘ 154/9/18.7.2003 και 193/1/11.3.2005.

²²⁴ Μανωλάκενας Γεράσιμος (2006) «Η λειτουργία της κανονιστικής συμμορφώσεως στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η εμπειρία της *Alpha Bank*», Δελτίο Τύπου Ε.Ε.Τ. Α' Τριμηνία 2006, σελ. 40.

την ΠΔ/ΤΕ 2438/6.8.1998 μια και δεν ανταποκρινόταν πλέον στα σύγχρονα δεδομένα λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο ομίλων, ενώ δεν ελάμβανε υπόψη τις σημαντικές τροποποιήσεις που επήλθαν στο ρυθμιστικό πλαίσιο των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά το διάστημα που μεσολάβησε από την έκδοσή της το 1998.

Σε γενικά πλαίσια η νέα Πράξη Διοικητή 2577/9.3.2006 της Τράπεζας της Ελλάδος τροποποιεί και συμπληρώνει το υφιστάμενο πλαίσιο που αφορά: τις αρχές λειτουργίας και τα κριτήρια αξιολόγησης της οργάνωσης και των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, καθώς και τις σχετικές αρμοδιότητες των διοικητικών τους οργάνων.

Για την έκδοση αυτής της Πράξης προηγήθηκε εκτεταμένος διάλογος με τις τράπεζες ενώ οι βασικές της κατευθύνσεις αντανακλούν την ανάγκη α) προσαρμογής του εποπτικού πλαισίου στις ταχύτερες εξελίξεις που έχουν μεσολαβήσει από το 1998 και αφορούν τόσο κανονιστικού χαρακτήρα ρυθμίσεις όσο και τη σημαντική διεύρυνση των παραδοσιακών ή την ανάληψη από το τραπεζικό σύστημα νέων κατηγοριών κινδύνων, β) Αναβάθμισης των λειτουργιών: (i) Διαχείρισης Κινδύνων, όπως απαιτεί η νέα Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων και το αντίστοιχο πλαίσιο της Βασιλείας II, (ii) Κανονιστικής Συμμόρφωσης και (iii) Εσωτερικής Επιθεώρησης, σε επίπεδο μεμονωμένου πιστωτικού ιδρύματος και σε επίπεδο ομίλου.

Τα τραπεζικά ιδρύματα καλούνται να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις που εισάγονται σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων στα πλαίσια της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων καθώς και να παρακολουθούν συστηματικά το ρυθμιστικό πλαίσιο προκειμένου να διασφαλίσουν την συμμόρφωσή τους ως προς αυτό. Αυτά τα δύο ζητήματα στα οποία καλούνται να ανταποκριθούν τα πιστωτικά ιδρύματα είναι και δύο από τους σημαντικότερους άξονες της Πράξης.

Η Πράξη χωρίζεται σε εννέα κεφάλαια και περιέχει τρία παραρτήματα ενώ αποτελείται από δύο θεματικές ενότητες:

- Τις βασικές αρχές και τα κριτήρια αξιολόγησης του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου σε επίπεδο πιστωτικού ιδρύματος αλλά και σε επίπεδο ομίλου²²⁵
- Καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των οργάνων διοικητικής διαχείρισης και των υπηρεσιακών μονάδων του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου²²⁶.

Στην ουσία στο πρώτο μέρος της Πράξης ορίζονται οι βασικές αρχές οι οποίες θα πρέπει να διέπουν ένα αποτελεσματικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών καθώς και τα κριτήρια με τα οποία θα αξιολογηθούν τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου ενώ στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται οι υπεύθυνοι για την υλοποίηση των παραπάνω, δηλαδή τα όργανα διοικητικής διαχείρισης και οι υπηρεσιακές μονάδες οι οποίες είναι υπεύθυνες για την διατήρηση ενός αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο θα πρέπει να εντοπίζει, να ελέγχει και να αξιολογεί όλες τις διαδικασίες και λειτουργίες του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου του τραπεζικού ιδρύματος με στόχο την εξάλειψη των κινδύνων.

²²⁵ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, κεφάλαια II και III.

²²⁶ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, κεφάλαια IV και V.

3.2. Η πράξη ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006

3.2.1. Γενικά

Στην πράξη καθορίζονται οι βασικές γενικές αρχές και κριτήρια, τα οποία θα πρέπει να πληρούνται από κάθε πιστωτικό ίδρυμα και από χρηματοδοτικά ιδρύματα, που εποπτεύονται από τη Τράπεζα της Ελλάδος, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι διαθέτουν σε ατομικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο ομίλου, αποτελεσματική οργανωτική δομή και επαρκές Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Οι υπηρεσιακές μονάδες οι οποίες θα πρέπει να υπάρχουν στα πιστωτικά ιδρύματα είναι αυτές της Εσωτερικής Επιθεώρησης, Διαχείρισης Κινδύνων και Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Είναι σημαντικό το ότι η μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης έχει την μεγαλύτερη ευθύνη ως προς την διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου μια και τόσο η μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων όσο και η μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης υπόκειται στον έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης ως προς την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων και των διαδικασιών της κανονιστικής συμμόρφωσης αντίστοιχα.

3.2.2. Ορισμός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με την Πράξη ως «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου» ορίζεται το σύνολο των ελεγκτικών μηχανισμών και διαδικασιών που καλύπτει σε συνεχή βάση κάθε δραστηριότητα του πιστωτικού ιδρύματος και συντελεί στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία του²²⁷.

3.2.3. Πεδίο εφαρμογής

Στο πεδίο εφαρμογής της πράξης υπάγονται όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν έδρα στην Ελλάδα καθώς και τα υποκαταστήματά τους τα οποία βρίσκονται στο εξωτερικό. Επίσης στο πεδίο εφαρμογής της Πράξης υπάγονται και όλα τα χρηματοδοτικά ιδρύματα που λαμβάνουν άδεια λειτουργίας και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος σε ατομική βάση²²⁸. Ειδική αναφορά γίνεται για τα υποκαταστήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα σε χώρα μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου²²⁹ τα οποία δεν υπόκεινται στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας Πράξης όπως και αυτά τα οποία είναι εγγραφισμένα εκτός Ε.Ο.Χ. , εφόσον υπόκεινται σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος σε ισοδύναμο καθεστώς εποπτείας. Ωστόσο για αυτά τα υποκαταστήματα εφαρμόζονται οι διατάξεις της Πράξης που αφορούν:

- την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας,
- τη διαφάνεια των συναλλαγών για την επαρκή ενημέρωση των συναλλασσομένων

²²⁷ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο Ι, Ενότητα Β, παρ. 1.

²²⁸ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, κεφάλαιο Ι, ενότητα Α παρ. 1.1 και 1.2.

²²⁹ Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος: Η μεγαλύτερη ολοκληρωμένη αγορά σε παγκόσμιο επίπεδο, χωρίς να είναι μια πλήρως ολοκληρωμένη τελωνειακή ένωση, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Την 1.1.1993 τέθηκε σε ισχύ η συμφωνία για τη δημιουργία του ΕΟΧ, που περιλάμβανε τότε τα 12 κράτη μέλη της ΕΕ και τα επτά κράτη ΕΖΕΣ, με στόχο την ανάπτυξη στενότερων δεσμών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των υποψηφίων προς προσχώρηση στην ΕΕ κρατών ΕΖΕΣ. Πηγή : «Ευρωπαϊκά Κείμενα : Η Ευρώπη σε εξέλιξη», Επίσημη Περιοδική Έκδοση της Ε.Ε.Κ.

- τις υποχρεώσεις όπου με βάση την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία, επιφυλάσσονται στις αρμοδιότητες της χώρας υποδοχής²³⁰.

3.2.4. Αρχές και κριτήρια αξιολόγησης του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου

3.2.4.1. Σε επίπεδο πιστωτικού ιδρύματος

Οι βασικές αρχές και τα κριτήρια αξιολόγησης της οργανωτικής δομής του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου σε επίπεδο πιστωτικού ιδρύματος παρουσιάζονται στο δεύτερο κεφάλαιο της Πράξης, το οποίο χωρίζεται σε δέκα επιμέρους ενότητες.

(α) Κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να διαθέτει *επιχειρησιακή στρατηγική* η οποία θα πρέπει να είναι καταγεγραμμένη, τεκμηριωμένη και εγκεκριμένη από το Δ.Σ με χρονικό ορίζοντα τουλάχιστον ενός έτους

Σε αυτήν την ενότητα καταγράφονται επίσης οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληροί κάθε Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, ώστε να είναι αποτελεσματικό. Το Σ.Ε.Ε. θα πρέπει να είναι κατάλληλα προσαρμοσμένο προς το προφίλ λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος όπως για παράδειγμα το εύρος και την πολυπλοκότητα των εργασιών του ιδρύματος αλλά και του ομίλου στον οποίο ανήκει το ίδρυμα. Τέλος το Σ.Ε.Ε. θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένο ακόμα και προς τις ιδιαιτερότητες των χωρών στις οποίες δραστηριοποιείται το ίδρυμα. Επιπλέον το Σ.Ε.Ε. θα πρέπει να καλύπτει πλήρως όλες τις δραστηριότητες και τις συναλλαγές του πιστωτικού ιδρύματος, ενώ οι εργασίες των οποίων η διεκπεραίωση ανατίθεται σε άλλες επιχειρήσεις (outsourcing) θα πρέπει να ελέγχονται από το Σ.Ε.Ε.²³¹

(β) Η δεύτερη ενότητα αναφέρεται στα απαραίτητα βήματα στα οποία θα πρέπει να προβούν τα τραπεζικά ιδρύματα αναφορικά με την οργανωτική δομή και τις διαδικασίες λειτουργίας των τραπεζών έτσι ώστε να καθιερωθούν οι κατάλληλοι μηχανισμοί ελέγχου. Έτσι απαιτείται η αναλυτική καταγραφή των διαδικασιών διεξαγωγής κάθε εργασίας. Θα πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή «four eyes»²³² καθώς και η συμβουλευτική τουλάχιστον συμμετοχή των Μονάδων Εσωτερικής Επιθεώρησης, Διαχείρισης Κινδύνων και Κανονιστικής Συμμόρφωσης στο σχεδιασμό νέων προϊόντων και διαδικασιών καθώς και σε θέματα που αφορούν τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων με σκοπό να εγκατασταθούν οι κατάλληλοι ελεγκτικοί μηχανισμοί και να αντιμετωπιστούν οι κίνδυνοι²³³.

(γ) Η τρίτη ενότητα αναφέρεται σε θέματα προσωπικού, διαχωρισμού καθηκόντων και σύγκρουσης συμφερόντων. Έμφαση δίνεται στη διαρκή εκπαίδευση του ανθρωπίνου δυναμικού με στόχο τα κατάλληλα άτομα με τα κατάλληλα προσόντα να είναι στις κατάλληλες θέσεις. Καθορίζεται η έννοια του διαχωρισμού των καθηκόντων έτσι ώστε να αποφεύγονται περιπτώσεις ασυμβίβαστων ρόλων αλλά και σύγκρουσης συμφερόντων. Διασφαλίζεται η ανεξαρτησία των οργάνων ελέγχου από τις ελεγχόμενες δραστηριότητες,

²³⁰ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο Ι, ενότητα Α, παρ. 3.1-3.3.

²³¹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο ΙΙ, παρ. 1-3.

²³² Η Αρχή «four eyes»: η πρόβλεψη για άμεση ή έμμεση εμπλοκή δύο τουλάχιστον λειτουργιών του πιστωτικού ιδρύματος σε κάθε δραστηριότητα ή ελεγκτική λειτουργία.

²³³ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο ΙΙ, παρ. 4.

καθώς και των οργάνων διαχείρισης κινδύνων από τις δραστηριότητες ανάληψης κινδύνων και τους λειτουργούς τους ενώ τέλος διασφαλίζεται η δυνατότητα πραγματοποίησης ανώνυμων αναφορών καθώς και η προστασία των υπαλλήλων οι οποίοι ενημερώνουν για τυχόν παρατυπίες, παραλείψεις ή αξιόποινες πράξεις το Δ.Σ. ή την Επιτροπή Ελέγχου²³⁴.

(δ) Η τέταρτη ενότητα καθορίζει τις αρχές που πρέπει να διέπουν τις συναλλαγές με πρόσωπα που έχουν ειδική σχέση με το πιστωτικό ίδρυμα. Το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να καταγράφει λεπτομερέστατα τους όρους και τις διαδικασίες του πιστωτικού ιδρύματος για τις κάθε μορφής πιστοδοτήσεις ή συμμετοχές προς τα πρόσωπα που έχουν ειδική σχέση με το πιστωτικό ίδρυμα. Στα πλαίσια της σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων τα πρόσωπα αυτά θα πρέπει να γνωστοποιούν στο Διοικητικό Συμβούλιο το σύνολο του υπολοίπου των πιστοδοτήσεων τους²³⁵. Τέλος το Δ.Σ. μπορεί να θέτει όρια για αυτές τις μορφές πιστοδοτήσεων²³⁶.

(ε) Σε αυτήν την ενότητα καθορίζονται οι υποχρεώσεις προκειμένου να διασφαλίζεται η παροχή κατάλληλων υπηρεσιών προς τους πελάτες. Θα πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες διαδικασίες για την εξέταση των καταγγελιών ή παραπόνων των πελατών ενώ θα πρέπει να προστατεύονται από αλλότρια χρήση τα προσωπικά δεδομένα των πελατών. Τέλος απαιτείται τακτικός έλεγχος των διαδικασιών που σχετίζονται με τη διαπίστωση της ακριβούς ταυτότητας²³⁷ των συναλλασσομένων²³⁸.

(στ) Μεγάλη έμφαση δίνεται επίσης στις υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων αναφορικά με την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες περιλαμβανομένης της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή κριτηρίων αποδοχής της συμβατικής σχέσης με τον πελάτη, καθώς και η ταξινόμηση των πελατών κατά βαθμίδα κινδύνου και στη συνέχεια η παρακολούθηση της σχέσης αυτής. Επιπλέον για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της πολιτικής θα πρέπει η σχετική μεθοδολογία να αξιολογείται ετησίως και οι εξουσιοδοτημένοι υπάλληλοι θα πρέπει να εκπαιδεύονται αναλόγως²³⁹.

(ζ) Η ενότητα αυτή αναφέρεται στην Διαχείριση κινδύνων όπου στην Πράξη απαιτείται το κάθε πιστωτικό ίδρυμα να διαθέτει καταγεγραμμένες πολιτική και διαδικασίες σχετικά με την ανάληψη την ανάληψη, παρακολούθηση και διαχείριση των κινδύνων. Οι κίνδυνοι θα πρέπει να επαναξιολογούνται ετησίως ενώ κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να διαθέτει μια εξειδικευμένη και ανεξάρτητη λειτουργία διαχείρισης των κινδύνων. Επιπλέον κατά τη λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων για την ανάληψη σημαντικών κινδύνων θα πρέπει να διασφαλίζεται η συμμετοχή της καθ' ύλην υπηρεσιακής μονάδας και της Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων²⁴⁰.

²³⁴ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 5-10.

²³⁵ Τα λεγόμενα ποσά από συνδεδεμένες επιχειρήσεις.

²³⁶ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 11-12.

²³⁷ Η αρχή Know Your Customer.

²³⁸ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 13.

²³⁹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 14.

²⁴⁰ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 15-20.

(η) Τα Συστήματα Λογιστικής παρακολούθησης των εργασιών θα πρέπει να παράγουν αξιόπιστα στοιχεία ή πληροφορίες γενικότερα. Το λογιστικό σύστημα που εφαρμόζει το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να παρουσιάζει την πραγματική εικόνα της οικονομικής κατάστασης του πιστωτικού ιδρύματος. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η κατάρτιση αξιόπιστων ετήσιων ή περιοδικών χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Κρίνεται σκόπιμη η εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, και απαιτείται οι ανοικτές θέσεις από συναλλαγές που ενέχουν κινδύνους αγοράς να συμφωνούνται τουλάχιστον κάθε μήνα (reconciliation). Τα αρχεία θα πρέπει να διατηρούνται σε ασφαλή μέρη και για τουλάχιστον το προβλεπόμενο από το θεσμικό πλαίσιο χρονικό διάστημα ενώ τέλος θα πρέπει να υφίστανται τα απαραίτητα εφεδρικά αρχεία δεδομένων²⁴¹.

(θ) Η αυξημένη ανάγκη χρήσης συστημάτων πληροφορικής από τα πιστωτικά ιδρύματα ενισχύει τον λειτουργικό κίνδυνο των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο έγκαιρος εντοπισμός και η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων που συνδέονται με τα συστήματα πληροφορικής είναι χρήζουν ιδιαίτερης σημασίας²⁴².

(ι) Ιδιαίτερα σημαντική είναι επίσης η νέα ενότητα που εισάγεται για την πολιτική κανονιστικής συμμόρφωσης κάθε πιστωτικού ιδρύματος. Η εν λόγω πολιτική αποσκοπεί σύμφωνα με την Πράξη:

- στην αντιμετώπιση των πάσης φύσεως επιπτώσεων από τυχόν αδυναμία συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος και των εταιρειών του ομίλου του προς το ισχύον νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο και τους κώδικες δεοντολογίας, και
- στη διαχείριση περιπτώσεων σύγκρουσης συμφερόντων.

Η πολιτική σχετικά με την κανονιστική συμμόρφωση και την αποτελεσματικότητα του συστήματος εφαρμογής της αξιολογούνται από το Δ.Σ. σε ετήσια βάση. Για την υλοποίηση της ως άνω πολιτικής θεσπίζεται Λειτουργία ή Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης²⁴³.

3.2.4.2. Σε επίπεδο ομίλου

Στα πλαίσια της Πράξης για πρώτη φορά καθορίζονται τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα για την αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής τους σε θέματα οργάνωσης και ΣΕΕ σε επίπεδο ομίλου επιχειρήσεων στον χρηματοπιστωτικό τομέα., περιλαμβανομένων και των ασφαλιστικών επιχειρήσεων επί των οποίων διατηρούν έλεγχο. Η καθιέρωση των διατάξεων αυτών κρίθηκε αναγκαία στο μέτρο που η δραστηριοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε επίπεδο ομίλου είναι ολοένα και πιο έντονη με αποτέλεσμα την ανάγκη συντονισμού και την οργάνωση ενός ΣΕΕ που διασφαλίζει την αντιμετώπιση των κινδύνων και την εύρυθμη λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος στο σύνολο των δραστηριοτήτων και λειτουργιών του. Τα συστήματα καθώς και οι διαδικασίες που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις του ομίλου θα πρέπει να είναι συμβατά μεταξύ τους ενώ οι σημαντικοί κίνδυνοι στους οποίους εκτίθενται θα πρέπει να παρακολουθούνται και να ελέγχονται σε επίπεδο ομίλου. Τέλος σε περίπτωση όπου οι επιχειρήσεις του ομίλου είναι

²⁴¹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 21.

²⁴² ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 22.

²⁴³ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο II, παρ. 23.

εγκατεστημένες εκτός Ελλάδας, τυχόν σημαντική ασυμβατότητα σε επίπεδο ομίλου, που προκύπτει από την αντίστοιχη εφαρμογή των εθνικών διατάξεων της χώρας υποδοχής δεν θα αντιμετωπίζεται ως παραβίαση των διατάξεων της Πράξης. Ωστόσο η Τράπεζα της Ελλάδος θα ενημερώνεται από το άμεσα εποπτευόμενο από αυτήν μητρικό πιστωτικό ίδρυμα για τα μέτρα που λαμβάνει για την αντιμετώπιση των προαναφερθέντων θεμάτων²⁴⁴.

3.2.5. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των οργάνων διοικητικής διαχείρισης του ΣΕΕ

3.2.5.1. Εισαγωγή

Το κεφάλαιο IV της Πράξης περιλαμβάνει τις ρυθμίσεις σχετικά με το Διοικητικό Συμβούλιο και τη Διοίκηση των πιστωτικών ιδρυμάτων όπου και παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές σε σχέση με την ΠΔ/ΤΕ 2438/6.8.1998. Στο κεφάλαιο αυτό καθορίζονται οι αρμοδιότητες τους και οι ευθύνες τους και εισάγεται η έννοια της υποχρεωτικής συγκρότησης σε επίπεδο Δ.Σ. της Επιτροπής Ελέγχου και της Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων.

3.2.5.2. Αρμοδιότητες του Διοικητικού Συμβουλίου και της Διοίκησης

Οι αρμοδιότητες τόσο του Διοικητικού Συμβουλίου όσο και της Διοίκησης όπως αυτές ορίζονται από την Πράξη, αντικατοπτρίζουν τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης όπως αυτές διατυπώνονται στο Νόμο υπ'αριθ.3016/2002²⁴⁵. Τα πιστωτικά ιδρύματα για την αποφυγή των περιπτώσεων σύγκρουσης καθηκόντων των μελών του Δ.Σ. θα πρέπει να υιοθετούν τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης που αφορούν το διαχωρισμό των εκτελεστικών και εποπτικών αρμοδιοτήτων των μελών του Δ.Σ. Έτσι σύμφωνα με την Πράξη το Δ.Σ.:

- οφείλει να έχει γνώση και εμπειρία σχετικά με τις σημαντικότερες τουλάχιστον από τις δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος,
- έχει την ευθύνη για την εφαρμογή των διατάξεων της Πράξης και μεταξύ άλλων,
- της υιοθέτησης κατάλληλων πολιτικών που αποσκοπούν στη διασφάλιση επαρκούς και αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου,
- της ύπαρξης πολιτικής σχετικά με την ανάληψη κινδύνων αλλά και σχετικά με την κανονιστική συμμόρφωση,
- της διαμόρφωση ενός εσωτερικού περιβάλλοντος προώθησης και κατανόησης της φύσης των κινδύνων από τους υπαλλήλους και
- έχει την ευθύνη για την εφαρμογή του Κώδικα Ηθικής Συμπεριφοράς,
- της ακρίβειας κάθε μορφής δημοσιευμένων στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος,
- της ύπαρξης καταγεγραμμένων διαδικασιών που θα διασφαλίζουν την αντιμετώπιση εκτάκτων καταστάσεων καθώς και την αποκατάσταση και συνέχιση της επιχειρησιακής λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος²⁴⁶.

²⁴⁴ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο III, παρ.1-4.

²⁴⁵ Νόμος 3016/2002, «Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις».

²⁴⁶ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Α, παρ.1-2.

Η Διοίκηση ²⁴⁷του πιστωτικού ιδρύματος από την άλλη μεριά έχει μεταξύ άλλων τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- της συνεπούς υλοποίησης της επιχειρησιακής στρατηγικής του πιστωτικού ιδρύματος
- της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης των μηχανισμών και διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου, που προσιδιάζουν στο εύρος, το μέγεθος και τη φύση των εργασιών του πιστωτικού ιδρύματος καθώς και της περιοδικής αξιολόγησης της αποτελεσματικής εφαρμογής του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου²⁴⁸.

3.2.5.3. Επιτροπή Ελέγχου του Δ.Σ.

Το Δ.Σ. υποβοηθείται στο έργο του από Επιτροπές στις οποίες μπορεί να αναθέτει αρμοδιότητες σχετικά με το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου. Η σύσταση αυτών των επιτροπών εξαρτάται από το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των εργασιών του πιστωτικού ιδρύματος. Η Επιτροπή Ελέγχου η σύσταση της οποία προβλεπόταν και στην ΠΔ/ΤΕ 2438/6.8.1998 είναι μία από αυτές τις επιτροπές και σύμφωνα με την Πράξη ορίζεται ότι συγκροτείται υποχρεωτικά εφόσον το ίδρυμα:

- έχει εισαγάγει τις μετοχές του σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά, ή
- διατηρεί θυγατρικές εταιρείες ή υποκαταστήματα στο εξωτερικό, ή
- το ενεργητικό του υπερβαίνει το ποσό των 100 εκατ. Ευρώ²⁴⁹.

Απαρτίζεται υποχρεωτικά από τουλάχιστον τρία μη εκτελεστικά μέλη. Από τα εν λόγω μέλη, το ένα τουλάχιστον είναι ανεξάρτητο, κατά την έννοια του Ν.3016/2002²⁵⁰, με επαρκείς γνώσεις και εμπειρία θέματα λογιστικής και ελεγκτικής²⁵¹. Τα μέλη της Επιτροπής δεν πρέπει να κατέχουν παράλληλες θέσεις ή αρμοδιότητες οι οποίες να είναι ασυμβίβαστες με το έργο της Επιτροπής²⁵². Οι αρμοδιότητές της διευρύνονται ώστε μεταξύ των άλλων, να παρακολουθεί και να αξιολογεί ετησίως την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου όχι μόνο σε ατομική βάση αλλά και σε επίπεδο ομίλου²⁵³. Τέλος είναι αρμόδια για την αξιολόγηση του έργου της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης αναφορικά με την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας της²⁵⁴.

3.2.5.4. Επιτροπή Διαχείρισης Κινδύνων του Δ.Σ.

Στα πλαίσια της ανάληψης των ενισχυμένων ευθυνών των μελών του Δ.Σ., σύμφωνα με το νέο πλαίσιο εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων το οποίο προϋποθέτει την ενεργή συμμετοχή τους για την επιτυχή εφαρμογή των κανόνων αυτών τους

²⁴⁷ Για τους σκοπούς εφαρμογής της παρούσας Πράξης η Διοίκηση νοείται ως το ανώτατο διοικητικό όργανο με εκτελεστικές αρμοδιότητες.

²⁴⁸ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Α, παρ.3.

²⁴⁹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 1 παρ. 2.1.

²⁵⁰ Ν. 3016/2002 *Ειδικά θέματα διοίκησης και λειτουργίας ανωνύμων εταιριών που έχουν εισηγμένες μετοχές ή άλλες ακίνητες αξίες τους σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά που λειτουργεί στην Ελλάδα*, Άρθρο 4, παρ.1.

²⁵¹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2α, παρ.1.1.

²⁵² ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2α, παρ.2.1.

²⁵³ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2α, παρ.2.3.1.

²⁵⁴ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2α, παρ.2.3.8.

οποίους θέτει κριτήριο αναγκασία για την υποβοήθηση του έργου του Δ.Σ. η σύσταση Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων. Η σύσταση της Επιτροπής αυτής κρίνεται υποχρεωτική, εφόσον το πιστωτικό ίδρυμα:

- έχει εισαγάγει τις μετοχές του σε οργανωμένη αγορά και το εντός και εκτός ισολογισμού ενεργητικό του υπερβαίνει το ποσό των 10 δις. Ευρώ ή
- διατηρεί θυγατρικές εταιρείες ή υποκαταστήματα στο εξωτερικό και το εντός και εκτός ισολογισμού ενεργητικό του υπερβαίνει το ποσό των 10 δις. ευρώ.

Η σύσταση της επιτροπής αυτής δεν κρίνεται αναγκασία σε περίπτωση που:

- το πιστωτικό ίδρυμα αναθέσει τις αρμοδιότητές της τουλάχιστον σε ένα εκτελεστικό και μη εκτελεστικό μέλος του Δ.Σ. με επαρκείς γνώσεις και εμπειρία στα θέματα διαχείρισης κινδύνων, γνωστοποιώντας στην Τράπεζα της Ελλάδος τους λόγους που επιβάλλουν της δυνατότητας αυτής ή
- τα σχετικά καθήκοντα ασκούνται σε επίπεδο ομίλου από αντίστοιχη επιτροπή και καλύπτουν και το πιστωτικό ίδρυμα²⁵⁵.

Οι κύριες δραστηριότητες της Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων είναι :

- η διαμόρφωση της στρατηγικής ανάληψης πάσης μορφής κινδύνων και διαχείρισης κεφαλαίων²⁵⁶
- να μεριμνά για την ανάπτυξη εσωτερικού συστήματος διαχείρισης κινδύνων²⁵⁷
- να καθορίζει τις αρχές που πρέπει να διέπουν τη διαχείριση κινδύνων²⁵⁸
- να ενημερώνει το Δ.Σ. σχετικά με τους σημαντικότερους κινδύνους που έχει αναλάβει το πιστωτικό ίδρυμα²⁵⁹.

Τέλος θα πρέπει να αξιολογεί σε ετήσια βάση την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα της πολιτικής διαχείρισης κινδύνων του πιστωτικού ιδρύματος αλλά και του ομίλου και την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων σε σχέση με το ύψος και τη μορφή των αναλαμβανομένων κινδύνων²⁶⁰.

3.2.6. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των υπηρεσιακών μονάδων

3.2.6.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο V της Πράξης γίνεται αναφορά στις υπηρεσιακές μονάδες τις οποίες έχουν υποχρέωση να διαθέτουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Έτσι με την Πράξη αυτή προβλέπεται η υποχρεωτική λειτουργία της *Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης* και της *Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων*, και η υπό προϋποθέσεις υποχρεωτική λειτουργία της *Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης*.

²⁵⁵ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 1, παρ.2.2.

²⁵⁶ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2β, παρ.2.1.1.

²⁵⁷ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2β, παρ.2.1.2.

²⁵⁸ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2β, παρ.2.1.3.

²⁵⁹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2β, παρ.2.1.4.

²⁶⁰ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο IV, Ενότητα Β, Υποενότητα 2β, παρ.2.2.

Οι μονάδες είναι διοικητικά ανεξάρτητες από μονάδες με εκτελεστικές αρμοδιότητες και από τις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την πραγματοποίηση ή λογιστικοποίηση συναλλαγών. Η Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης και η Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων αναφέρονται στο Δ.Σ. μέσω της Επιτροπής Ελέγχου και της Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων αντίστοιχα και στη Διοίκηση. Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης υπάγεται στη Διοίκηση και υποβάλει αναφορές τουλάχιστον ετησίως για θέματα αρμοδιότητάς της και στο Δ.Σ.

3.2.6.2. Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης

Στις αρμοδιότητες της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης εντάσσονται, μεταξύ άλλων:

- η διενέργεια ελέγχων προκειμένου να διαμορφωθεί άποψη για την επάρκεια και αποτελεσματικότητα του ΣΕΕ, τόσο σε επίπεδο πιστωτικού ιδρύματος όσο και σε επίπεδο ομίλου²⁶¹,
- η αξιολόγηση του βαθμού εφαρμογής και της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων²⁶²,
- η αξιολόγηση των διαδικασιών που έχουν θεσπιστεί για την κανονιστική συμμόρφωση²⁶³,
- η παρακολούθηση της εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των διορθωτικών μέτρων²⁶⁴,
- η διαβεβαίωση του Δ.Σ. και της διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος σχετικά με την επίτευξη των στόχων του ΣΕΕ²⁶⁵

Τέλος για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων της η Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης, έχει πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες και μονάδες και διαθέτει καθώς και έμπειρο και αριθμητικά επαρκές προσωπικό²⁶⁶ ενώ ο επικεφαλής της διεύθυνσης διορίζεται από το Δ.Σ.²⁶⁷

3.2.6.3. Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων

Η Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων έχει την ευθύνη για το σχεδιασμό, εξειδίκευση και υλοποίηση της πολιτικής σε θέματα διαχείρισης κινδύνων και κεφαλαιακής επάρκειας σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Δ.Σ. και με βάση τις ειδικότερες διατάξεις που περιέχονται στην Πράξη. Σημαντικό είναι επίσης ότι η Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων υπόκειται στον έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης ως προς την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων. Αναλυτικότερα και μεταξύ άλλων είναι αρμόδια για τα ακόλουθα :

- χρησιμοποιεί τις κατάλληλες μεθόδους για τη διαχείριση των κινδύνων του πιστωτικού ιδρύματος²⁶⁸,
- καθορίζει κριτήρια έγκαιρου εντοπισμού κινδύνων²⁶⁹,

²⁶¹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.2.1.

²⁶² ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.2.3.

²⁶³ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.2.9.

²⁶⁴ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.2.12.

²⁶⁵ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.2.13.

²⁶⁶ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.3.

²⁶⁷ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα α, παρ.4.

²⁶⁸ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.3.1.

²⁶⁹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.3.3.

- αξιολογεί περιοδικά την επάρκεια των μεθόδων και συστημάτων αναγνώρισης, μέτρησης και παρακολούθησης κινδύνων²⁷⁰,
- διενεργεί ετησίως δοκιμές προσομοίωσης καταστάσεων κρίσης²⁷¹
- προσδιορίζει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις και την εν γένει ανάπτυξη μεθοδολογιών εκτίμησής τους για την κάλυψη όλων των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται το πιστωτικό ίδρυμα²⁷²

Τέλος για την αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων της η Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης, έχει πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες και μονάδες και διαθέτει καθώς και έμπειρο και αριθμητικά επαρκές προσωπικό²⁷³ ενώ ο επικεφαλής της διεύθυνσης διορίζεται από το Δ.Σ.²⁷⁴.

3.2.6.4. Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Υποχρέωση σύστασης της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης καθιερώνεται εφόσον το πιστωτικό ίδρυμα έχει εισαγάγει τις μετοχές του σε οργανωμένη αγορά ή το εντός και εκτός ισολογισμού ενεργητικό του υπερβαίνει το ποσό των 10 δις. ευρώ ή διατηρεί θυγατρικές εταιρείες ή υποκαταστήματα στο εξωτερικό. Εναλλακτικά οι αρμοδιότητες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης μπορούν να ανατίθενται σε εξουσιοδοτημένους προς τούτο υπαλλήλους, μετά από έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος²⁷⁵. Σημαντικό επίσης είναι το ότι η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης (ή τα εξουσιοδοτημένα, κατά τα ανωτέρω πρόσωπα) υπόκειται/νται στον έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης ως προς την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών της κανονιστικής συμμόρφωσης²⁷⁶.

Ως έργο της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης ορίζεται στην Πράξη ότι είναι η θέσπιση και η εφαρμογή κατάλληλων διαδικασιών και η εκπόνηση σχετικού ετήσιου προγράμματος με στόχο την επίτευξη της πλήρους και διαρκούς συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος ως προς το εκάστοτε ρυθμιστικό πλαίσιο και τους εσωτερικούς κανονισμούς του πιστωτικού ιδρύματος²⁷⁷.

Η μονάδα αυτή συντονίζει επίσης το έργο των υπευθύνων κανονιστικής συμμόρφωσης των καταστημάτων εξωτερικού του πιστωτικού ιδρύματος και των θυγατρικών εταιρειών εσωτερικού και εξωτερικού, ώστε όλες οι μονάδες να συμμορφώνονται πλήρως με τις ισχύουσες διατάξεις²⁷⁸. Η λειτουργία της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης αποσκοπεί συνεπώς:

- στην ταυτοποίηση, αξιολόγηση και παρακολούθηση του κινδύνου του πιστωτικού ιδρύματος και του Ομίλου από τη μη συμμόρφωση προς το εκάστοτε κανονιστικό πλαίσιο,

²⁷⁰ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.3.5.

²⁷¹ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.3.6..

²⁷² ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.3.8.

²⁷³ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.4.

²⁷⁴ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα β, παρ.5.

²⁷⁵ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα γ, παρ.1.1

²⁷⁶ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα γ, παρ.4.

²⁷⁷ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα γ, παρ.5.2.

²⁷⁸ ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006, Κεφάλαιο V, Ενότητα Β, Υποενότητα γ, παρ.5.5.

- στη διασφάλιση της συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος και των Εταιρειών του Ομίλου στο εκάστοτε ισχύον κανονιστικό πλαίσιο,
- στην έγκαιρη ενημέρωση της Διοίκησης για περιπτώσεις σημαντικής (ουσιώδους) παράβασης του κανονιστικού πλαισίου, και
- στην έγκαιρη ενημέρωση της Διοίκησης αναφορικά με τις επικείμενες εξελίξεις στο κανονιστικό πλαίσιο με στόχο την αξιολόγηση των επιπτώσεων των επερχόμενων μεταβολών στη λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος και του Ομίλου²⁷⁹.

3.2.7. Λοιπές διατάξεις και παραρτήματα

Τα κεφάλαια VI-IX της Πράξης αναφέρονται στις υποχρεώσεις γνωστοποίησης στοιχείων, τις εξουσιοδοτήσεις που παρέχονται στη Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος της Τράπεζας της Ελλάδος ειδικότερα για τις διατάξεις σε σχέση με την εφαρμογή της Πράξης και την προσαρμογή της προς τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές και τις συστάσεις της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας καθώς και μεταβατικές διατάξεις. Η έναρξη ισχύος της Πράξης είναι η 31^η Μαΐου 2006 ενώ για τις διατάξεις που αφορούν την υποχρέωση σύστασης Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων, της λειτουργίας της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης και τις βασικές αρχές και κριτήρια σε επίπεδο ομίλου ορίζεται η 30^η Σεπτεμβρίου 2006.

Σε ότι αφορά τις κυρώσεις ορίζεται ότι σε περίπτωση τυχόν παραβίασης διατάξεων της Πράξης επιβάλλονται κυρώσεις σύμφωνα με το άρθρο 55^A του καταστατικού της Τράπεζας της Ελλάδος και του άρθρου 22 του Ν. 2076/1992.

Σημαντικές είναι τέλος οι διατάξεις που καθιερώνονται με τα Παραρτήματα της Πράξης, εκ των οποίων:

- το πρώτο καθορίζει τις δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος που μπορούν να ανατεθούν σε τρίτους και την πολιτική που πρέπει να ακολουθείται σχετικά,
- το δεύτερο αναφέρεται στις αρχές ασφαλούς και αποτελεσματικής λειτουργίας των συστημάτων πληροφορικής στα πλαίσια της διαχείρισης του λειτουργικού κινδύνου από τα πιστωτικά ιδρύματα
- το τρίτο αναφέρεται στο περιεχόμενο αξιολόγησης του ΣΕΕ από ανεξάρτητους ελεγκτές.

3.3. Ο Νόμος 3016/2002 για την εταιρική διακυβέρνηση

3.3.1. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο νόμος που έχει ενσωματώσει στην Ελληνική Νομοθεσία τις εκθέσεις και όλες τις πρωτοβουλίες που έχουν λάβει χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης και τα οποία αναλύσαμε στο δεύτερο κεφάλαιο είναι ο 3016/2002. Κρίνεται

²⁷⁹ Γκόρτσος Χρήστος (2006) «Το νέο πλαίσιο αρχών λειτουργίας και κριτηρίων αξιολόγησης της οργάνωσης και των συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου πιστωτικών χρηματοδοτικών ιδρυμάτων: μια συστηματική επισκόπηση», Δελτίο Τύπου Ε.Ε.Τ. Α' Τριμηνία 2006, σελ. 30.

σημαντικό να αναφερθεί μια και ο εσωτερικός έλεγχος των τραπεζών αλλά και των επιχειρήσεων γενικότερα κρίθηκε σημαντικό να ενδυναμωθεί στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης.

3.3.2. Πεδίο εφαρμογής

Οι διατάξεις του Νόμου εφαρμόζονται στις ανώνυμες εταιρείες που εισάγουν ή έχουν εισάγει μετοχές ή άλλες ακίνητες αξίες τους σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά.

3.3.3.Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Νόμου το διοικητικό συμβούλιο αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη. Εκτελεστικά μέλη θεωρούνται αυτά που ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης της εταιρίας, ενώ μη εκτελεστικά τα επιφορτισμένα με την προαγωγή όλων των εταιρικών ζητημάτων. Ο αριθμός των μη εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου δεν πρέπει να είναι μικρότερος του 1/3 του συνολικού αριθμού των μελών. Μεταξύ των μη εκτελεστικών μελών πρέπει να υπάρχουν δύο τουλάχιστον ανεξάρτητα μέλη. Η ύπαρξη των ανεξάρτητων μελών παίζει καθοριστικό ρόλο μια και διασφαλίζεται με αυτόν τον τρόπο η αντικειμενικότητα του Διοικητικού Συμβουλίου πράγμα πολύ σημαντικό ειδικότερα στα πλαίσια της εποπτείας του εσωτερικού ελέγχου από τη Διοίκηση. Η αντικειμενικότητα των μελών του Δ.Σ. διασφαλίζει την προώθηση από μέρους του ενός αποτελεσματικού και επαρκούς συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Τέλος όπως ορίζεται στο άρθρο 4 του Νόμου Τα ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου πρέπει κατά τη διάρκεια της θητείας τους να μην κατέχουν μετοχές σε ποσοστό μεγαλύτερο του 0,5% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας και να μην έχουν σχέση εξάρτησης με την εταιρία ή με συνδεδεμένα με αυτή πρόσωπα.

3.3.4. Οργάνωση Εσωτερικού Ελέγχου

Στο άρθρο 7 του Νόμου γίνεται αναφορά στην Οργάνωση του Εσωτερικού Ελέγχου όπου και ορίζεται ότι μία από τις προϋποθέσεις για την εισαγωγή μετοχών στο χρηματιστήριο αποτελεί η οργάνωση και λειτουργία εσωτερικού ελέγχου ενώ η διενέργεια εσωτερικού ελέγχου πραγματοποιείται από ειδική υπηρεσία της εταιρίας.

Επιπλέον οι εσωτερικοί ελεγκτές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους είναι ανεξάρτητοι, δεν υπάγονται ιεραρχικά σε καμία άλλη υπηρεσιακή μονάδα της εταιρίας και εποπτεύονται από ένα έως τρία μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Οι εσωτερικοί ελεγκτές ορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας και είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης.

Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους οι εσωτερικοί ελεγκτές δικαιούνται να λάβουν γνώση οποιουδήποτε βιβλίου, εγγράφου, αρχείου, τραπεζικού λογαριασμού και χαρτοφυλακίου της εταιρίας και να έχουν πρόσβαση σε οποιαδήποτε υπηρεσία της εταιρίας. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου οφείλουν να συνεργάζονται και να παρέχουν πληροφορίες στους

εσωτερικούς ελεγκτές και γενικά να διευκολύνουν με κάθε τρόπο το έργο τους. Η διοίκηση της εταιρίας οφείλει να παρέχει στους εσωτερικούς ελεγκτές όλα τα απαραίτητα μέσα για τη διευκόλυνση του έργου τους.

3.3.5. Αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου

Στο άρθρο 8 του Νόμου ορίζονται οι αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Εσωτερικού Ελέγχου και αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Παρακολουθεί την εφαρμογή και τη συνεχή τήρηση του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας²⁸⁰ και του καταστατικού της εταιρίας, καθώς και της εν γένει νομοθεσίας που αφορά την εταιρία και ιδιαίτερα της νομοθεσίας των ανωνύμων εταιριών και της χρηματιστηριακής,
- Αναφέρει στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρίας περιπτώσεις σύγκρουσης των ιδιωτικών συμφερόντων των μελών του διοικητικού συμβουλίου ή των διευθυντικών στελεχών της εταιρίας με τα συμφέροντα της εταιρίας, τις οποίες διαπιστώνει κατά την άσκηση των καθηκόντων του,
- Οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να ενημερώνουν εγγράφως μια φορά τουλάχιστον το τρίμηνο το διοικητικό συμβούλιο για το διενεργούμενο από αυτούς έλεγχο και να παρίστανται κατά τις γενικές συνελεύσεις των μετόχων.
- Οι εσωτερικοί ελεγκτές παρέχουν, μετά από έγκριση του Δ.Σ. της εταιρίας, οποιαδήποτε πληροφορία ζητηθεί εγγράφως από Εποπτικές Αρχές, συνεργάζονται με αυτές και διευκολύνουν με κάθε δυνατό τρόπο το έργο παρακολούθησης, ελέγχου και εποπτείας που αυτές ασκούν.

3.4. Η Απόφαση 5/204/14-11-2000 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς

Το Δ.Σ. της Επιτροπής κεφαλαιαγοράς στις 14-11-2000 έκδωσε την απόφαση 5/204/2000 με θέμα τους «Κανόνες συμπεριφοράς των εταιριών που έχουν εισαγάγει τις μετοχές τους στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και των συνδεδεμένων με αυτές προσώπων». Ένα από τα άρθρα αυτά το άρθρο 12 αναφέρεται στο Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου των εταιριών που έχουν εισαγάγει τις μετοχές τους στο Χρηματιστήριο και ορίζει τα ακόλουθα:

1. Κάθε Εταιρία οφείλει να διαθέτει τμήμα εσωτερικού ελέγχου το οποίο θα αποσκοπεί στη συνεχή παρακολούθηση της λειτουργίας της Εταιρίας και θα έχει την ευθύνη να ενημερώνει εγγράφως, σε τακτά χρονικά διαστήματα, το διοικητικό συμβούλιο για την εφαρμογή του κανονισμού εσωτερικής λειτουργίας της Εταιρίας.
2. Ο επικεφαλής του τμήματος εσωτερικού ελέγχου διορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο της Εταιρίας, αναφέρεται σε αυτό και είναι πρόσωπο με επαρκή προσόντα και εμπειρία.
3. Στις αρμοδιότητες του τμήματος εσωτερικού ελέγχου συμπεριλαμβάνονται επιπροσθέτως και οι εξής:
 - α) Ο έλεγχος τήρησης των υποχρεώσεων που προβλέπονται στην παρούσα

²⁸⁰ Το περιεχόμενο του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας ορίζεται στο άρθρο 6 του Νόμου 3016/2002.

β) Ο έλεγχος της τήρησης των δεσμεύσεων που περιέχονται στα ενημερωτικά δελτία και τα επιχειρηματικά σχέδια της Εταιρίας σχετικά με τη χρήση των κεφαλαίων που αντλήθηκαν από το χρηματιστήριο.

γ) Ο έλεγχος της νομιμότητας των αμοιβών και πάσης φύσεως παροχών προς τα μέλη της διοικήσεως αναφορικά με τις αποφάσεις των αρμοδίων οργάνων της Εταιρίας.

δ) Ο έλεγχος των σχέσεων και συναλλαγών της Εταιρίας με τις συνδεδεμένες με αυτήν εταιρίες, κατά την έννοια του άρθρου 42ε παράγραφος 5 του κ.ν. 2190/1920, καθώς και των σχέσεων της Εταιρίας με τις εταιρίες στο κεφάλαιο των οποίων συμμετέχουν σε ποσοστό τουλάχιστον 10% μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρίας ή μέτοχοί της με ποσοστό τουλάχιστον 10%.

4. Το διοικητικό συμβούλιο της Εταιρίας οφείλει να παρέχει στα μέλη του Τμήματος όλα τα απαραίτητα μέσα που θα διευκολύνουν την άσκηση κατάλληλου και αποδοτικού εσωτερικού ελέγχου.

5. Στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας της Εταιρίας πρέπει να περιγράφονται με ακρίβεια οι αρμοδιότητες, η σύνθεση, ο τρόπος επικοινωνίας με τα λοιπά τμήματα της Εταιρίας και οι όροι λειτουργίας του τμήματος εσωτερικού ελέγχου.

3.5. Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

Η μεγάλη καινοτομία αναφορικά με τον εσωτερικό έλεγχο στα τραπεζικά ιδρύματα στον ελληνικό χώρο είναι η δημιουργία της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών, ένας θεσμός που εισάγεται με την ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006. Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης και η λειτουργία της έχει σαν επίπτωση την ανάγκη για ουσιαστική ενίσχυση του ρόλου της Μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου-Επιθεώρησης (ΜΕΕΕ) των τραπεζικών ιδρυμάτων. Έτσι απαιτείται η επανεξέταση της προσέγγισης που μέχρι σήμερα ακολουθείται από τη ΜΕΕΕ για την εκπλήρωση της αποστολής της. Μια πιθανή προσέγγιση ίσως να είναι η διαμόρφωση άποψης για την ποιότητα του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, με συνθετικό χαρακτήρα σε επίπεδο δραστηριοτήτων που διατρέχουν τον Όμιλο, σε αντίθεση με την αποσυνθετική δομή, σε τμήματα/μονάδες/εταιρίες αλλά και σχετικά καθήκοντα και αρμοδιότητες, που επιβάλλει το σύγχρονο οργανωτικό και λειτουργικό σχήμα των χρηματοπιστωτικών ομίλων²⁸¹. Όπως και να έχει η ΜΕΕΕ απαιτείται να αλλάξει προσέγγιση και να ξεφύγει από τον ρόλο του box ticking διαφορετικά δεν θα έχει να προσφέρει κάτι ουσιαστικό στον οργανισμό πέραν αυτόν της εφαρμογής διαδικασιών ρουτίνας.

²⁸¹ Πάσχας Γεώργιος (2006) «Κατευθύνσεις και προοπτικές που τίθενται για τις Μονάδες Εσωτερικής Επιθεώρησης των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο της ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006 », Δελτίο Τύπου Ε.Ε.Τ. Α' Τριμηνία 2006, σελ. 37.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ύπαρξη ενός αξιόπιστου και αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου και μιας λειτουργίας Εσωτερικού Ελέγχου δεν αποτελεί πλέον μια πρόκληση αλλά μια ανάγκη για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Βελτιωμένες πρακτικές και υψηλής ποιότητας διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου αναπτύσσονται με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό με σκοπό να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις όλων των φορέων²⁸² της επιχείρησης. Σε πολλές επιχειρήσεις οι διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου θα κληθούν επιτακτικά να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες προσδοκίες. Καλούνται να προωθήσουν μια βελτιωμένη προσέγγιση έναντι του επιχειρηματικού κινδύνου, η οποία εμπλέκει όλα τα επίπεδα της διοίκησης και του προσωπικού. Η πραγματική πρόκλησή τους είναι να καθοδηγήσουν την ατζέντα των επιχειρηματικών κινδύνων στο Διοικητικό Συμβούλιο και να παρακολουθούν την εφαρμογή των αποφάσεών του σε όλα τα επίπεδα, ώστε η επιχείρηση να επικεντρωθεί στους πραγματικούς κινδύνους που αυτή αντιμετωπίζει.

Ο εσωτερικός έλεγχος καλείται να απομακρυνθεί πλέον από μια προσέγγιση η οποία τον ήθελε ένα απλό παρατηρητή κατέχοντας το ρόλο του λεγόμενο box ticking. Ο εσωτερικός έλεγχος στις μέρες μας εγκαθίσταται μέσα στον οργανισμό με στόχο να παράσχει συμβουλές και προτάσεις για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Ιδιαίτερα όσον αφορά τον τραπεζικό τομέα λαμβανομένου υπόψη του έντονα ρυθμιστικού παρεμβατισμού του κλάδου, κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία δύο επιπλέον μονάδων αυτής της Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων και αυτήν της Κανονιστικής Συμμόρφωσης έτσι ώστε να διασφαλιστεί η εγκατάσταση ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου που να καλύπτει όλες τις μορφές κινδύνων που αντιμετωπίζουν τα τραπεζικά ιδρύματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι και οι δυο μονάδες υπόκεινται στον έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης ως προς την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών τις οποίες και εφαρμόζουν. Επιπλέον σαφής είναι η θέση του εσωτερικού ελέγχου στο σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης. Στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης η Επιτροπή Ελέγχου αναγνωρίζεται ως ο κύριος συναλλασσόμενος με τον Εσωτερικό Έλεγχο, ο οποίος εναρμονίζει ανάλογα το προφίλ των υπηρεσιών του με άξονα την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών διακυβέρνησης και των ελεγκτικών μηχανισμών, ιδιαίτερα εκείνων των μηχανισμών που έχουν αντίκτυπο χρηματοοικονομικά στοιχεία.

Στην παρούσα μελέτη ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στο διεθνές και ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο με το οποίο προτείνεται η ενίσχυση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης καθώς και στο ελληνικό ρυθμιστικό πλαίσιο ο οποίο ενσωματώνει στις διατάξεις τους τις αλλαγές που εισήχθησαν σε διεθνές επίπεδο.

Ωστόσο πολλά είναι τα ερωτήματα που παραμένουν αναπάντητα μετά από την εντατική θεσμική πλαισίωση του εσωτερικού ελέγχου στα πιστωτικά ιδρύματα:

²⁸² Stakeholders.

- ✓ Το τελικό όφελος για τα πιστωτικά ιδρύματα μετά την ενίσχυση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου είναι αρκετό ώστε να υπερκαλύψει το άμεσα αυξανόμενο διοικητικό και λειτουργικό κόστος το οποίο είναι αποτέλεσμα των νέων προσλήψεων που απαιτούνται από εξειδικευμένα στελέχη για την κάλυψη των νέων αναγκών του εσωτερικού ελέγχου²⁸³;
- ✓ Με την δημιουργία των δύο νέων μονάδων της κανονιστικής συμμόρφωσης και διαχείρισης κινδύνων, ποιος είναι ο πραγματικός ρόλος της μονάδας εσωτερικής επιθεώρησης; Μήπως στην ουσία μετατρέπεται και πάλι σε μια μονάδα απλού επιθεωρητή χωρίς καμιά συμβουλευτική αρμοδιότητα;
- ✓ Πόσο αντικειμενική και αποτελεσματική μπορεί να είναι η Επιτροπή Ελέγχου σε μια τράπεζα και πόσο αποτελεσματικό μπορεί να είναι το έργο της;
- ✓ Τα μέλη της Επιτροπής Ελέγχου σε ποιο βαθμό έχουν γνώση των δραστηριοτήτων και του προφίλ κινδύνου της τράπεζας;
- ✓ Μήπως η συνεχής παρακολούθηση των κινδύνων μετατρέπει τον εσωτερικό έλεγχο σε μια διαδικασία απλής ρουτίνας και χάνεται το νόημα της ενίσχυσης του ρόλου του;
- ✓ Σε περίπτωση χρήσης του λεγόμενου outsourcing από τις τράπεζες έως σε ποιο βαθμό μπορεί να διασφαλιστεί ο έλεγχος και η αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών; Μπορεί πραγματικά να ελεγχθεί;
- ✓ Σε περίπτωση που η υπηρεσία outsourcing παρέχεται από συμβούλους επιχειρήσεων οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις παρέχουν και ελεγκτικές υπηρεσίες διασφαλίζεται με κάποιον τρόπο η αποφυγή παροχής αντικρουόμενων υπηρεσιών; Δεν μπορεί για παράδειγμα η ίδια εταιρία συμβούλων να παρέχει ταυτόχρονα υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου και εξωτερικού ελέγχου σε μια τράπεζα ή να παρέχει υπηρεσίες εσωτερικού ελέγχου σε αυτήν και σε τρίτους οι οποίοι είναι ανταγωνιστές της τράπεζας.
- ✓ Σε περίπτωση χρήσης outsourcing γίνεται επανεξέταση του λειτουργικού κινδύνου στα πλαίσια του εσωτερικού ελέγχου μια και αυτός αυξάνεται με την χρήση outsourcing;
- ✓ Μήπως τελικά ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια διαδικασία η οποία καταλήγει σε ενέργεια ρουτίνας και προσθέτει μονάχα αύξηση του λειτουργικού κόστους των τραπεζών;

Όλα αυτά είναι θέματα για τα οποία οι απόψεις διίστανται ωστόσο κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει την αναγκαιότητα της ενίσχυσης του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου στα πιστωτικά ιδρύματα λαμβανομένου υπόψη του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν στην παγκόσμια οικονομία και την αναγκαιότητα διασφάλισης της σταθερότητάς τους. Χωρίς καμία αμφιβολία ο «κύβος ερρίφθη» για τις διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου και οι πρωτοπόρες διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου έχουν αρχίσει να προχωρούν σε σημαντικές αλλαγές προκειμένου να ανταποκριθούν σε αυτές τις νέες προκλήσεις. Μένει μονάχα να δούμε πως θα εξελιχτεί ο εσωτερικός έλεγχος και αν θα προσφέρει πραγματικά στην ανάπτυξη και εξέλιξη των τραπεζών ή θα παραμείνει απλώς μια τυπική διαδικασία ελέγχου.

²⁸³ Cost Benefit Analysis.

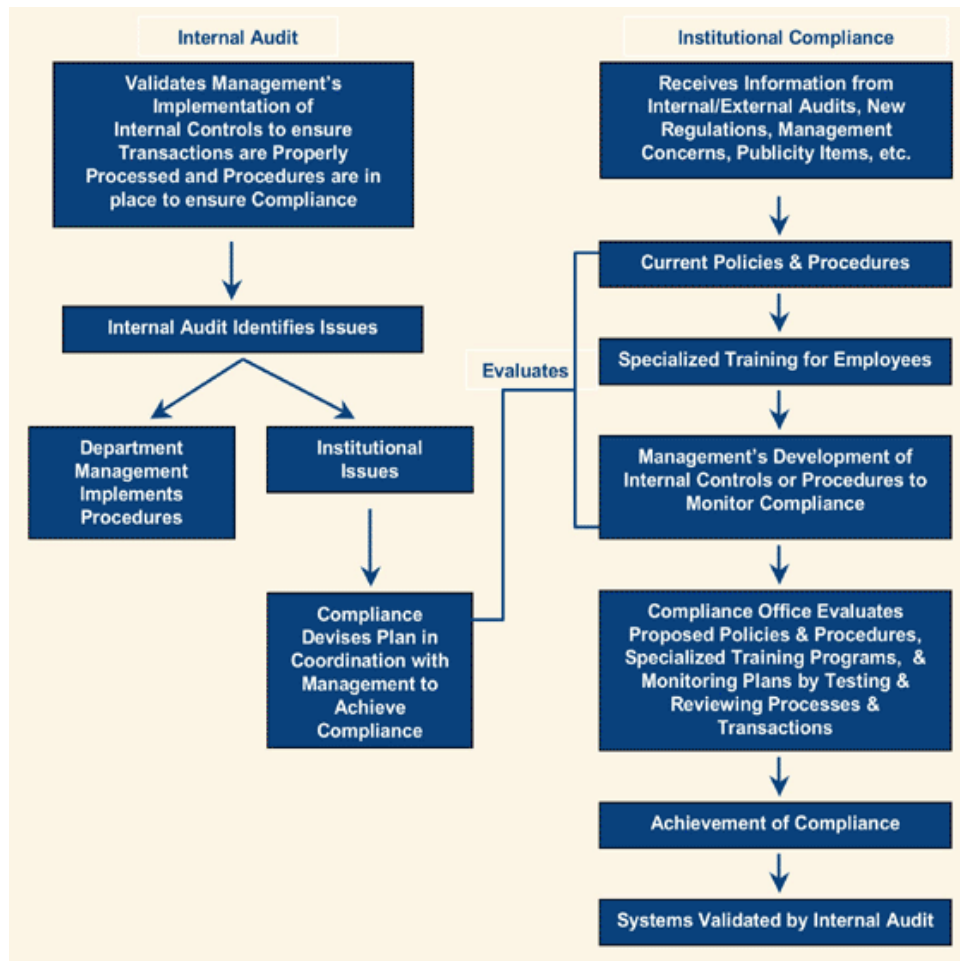
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Παραδοσιακή έναντι προοδευτικής προσέγγισης εσωτερικού ελέγχου τραπεζικών ιδρυμάτων

Σύγκριση παραδοσιακής με προοδευτική προσέγγιση εσωτερικού ελέγχου τραπεζικών ιδρυμάτων	
Παραδοσιακή προσέγγιση	Προοδευτική προσέγγιση
Επίπεδο πρακτικών	
Εστιάζει την προσοχή στον έλεγχο	Εστιάζει την προσοχή στην τράπεζα
Βασισμένη στη διεκπεραίωση	Βασισμένη σε επίπεδο διαδικασιών
Βασισμένη σε χρηματοοικονομικές εκθέσεις	Πελατοκεντρική αντίληψη
Ύπαρξη συστήματος συμμόρφωσης	Συστήματα αναγνώρισης κινδύνων με δυνατότητα βελτίωσης των διαδικασιών
Εστιάζει την προσοχή στις πολιτικές και τις διαδικασίες ελέγχου	Εστιάζει την προσοχή στη διαχείριση των τραπεζικών κινδύνων
Αρχείο διαχρονικών ελέγχων των παραγωγικών μονάδων του τραπεζικού ιδρύματος	Συνεχής επανεκτίμηση των κινδύνων όλων των μονάδων του τραπεζικού ιδρύματος
Προσκόλληση στις πολιτικές της τράπεζας	Προσαρμοσίμη στις δομικές αλλαγές βελτίωσης της απόδοσης
Κεντροποιημένη αντίληψη ανάληψης κόστους μη συμμόρφωσης	Ανάληψη ευθύνης ανά τμήμα/μονάδα, σε σχέση με τα αποτελέσματα βελτίωσης της απόδοσης του/της.
Εργασιακό καθεστώς και εξέλιξη Εσωτερικοί ελεγκτές καριέρας	Εργασιακό καθεστώς και εξέλιξη Δυνατότητες εξέλιξης του προσωπικού και σε άλλες θέσεις διοικητικού χαρακτήρα εκτός εσωτερικού ελέγχου
Ακολουθούμενη Μεθοδολογία Δίνεται έμφαση στις πολιτικές που εφαρμόζονται, τη διεκπεραίωση και τη συμμόρφωση των μονάδων του τραπεζικού ιδρύματος με τις διαδικασίες ελέγχου.	Ακολουθούμενη Μεθοδολογία Επικεντρώνεται στους στόχους, τις στρατηγικές και τις διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων του τραπεζικού ιδρύματος

Πηγή: Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος (2005), “Σύγχρονες Τεχνικές Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (Σ.Σ.Ε.) Τραπεζικών Ιδρυμάτων”, <http://www.icap.gr>.

Πίνακας 2: Διαφορά μεταξύ Εσωτερικού Ελέγχου και Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Πηγή: Internal Audit Department-The University Of Texas-<http://www.uthscsa.edu>.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

• Έντυπη Βιβλιογραφία

1. Γρηγοράκος Θ. (1989), *Γενικές Αρχές Ελεγκτικής*, Αθήνα: εκδ. Σώματος Ορκωτών Λογιστών, σελ. 7-30.
2. Δήμου Ν. (2000), *Ελεγκτική- Βασικές Αρχές Γενικής και Τραπεζική Ελεγκτικής*, Αθήνα: εκδ. Ελλην.
3. Κάντζος Κ. (1995), *Ελεγκτική - Θεωρία και Πρακτική*, Αθήνα: εκδ. Σταμούλης, σελ. 9-145.
4. Μελάς Κ. (2002), *Εισαγωγή στην Τραπεζική Χρηματοοικονομική Διοικητική*, Αθήνα: εκδ. Εξάντας, σελ. 17-80.
5. Παπαστάθης Π. (2003), *Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος INTERNAL AUDIT) στις επιχειρήσεις-οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του, α' τόμος*, Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση, σελ. 13-99.
6. Παπός Α. (1999), *Εισαγωγή στην Ελεγκτική*, Αθήνα: εκδ. Μπένου, σελ. 21-141.
7. Σακέλλης Ε. (2000), *Λογιστική και Ελεγκτική των Εμπορικών Τραπεζών*, Αθήνα, σελ. 11-52 & 368-380.
8. Στεφάνου Κ., Γκόρτσος Χ.(2005), *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 184-230 & 259-307.
9. Τσακλάγκανος Α. (2000), *Ελεγκτική*, Αθήνα: εκδ. Κυριακίδη α.ε., σελ. 7-65.
10. Meigs W., Larsen E., Meigs R. (1984), *Ελεγκτική*, Αθήνα: εκδ. Παπαζήση, σελ. 13-269.

• Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Παπαστάθης Π. (2003), *Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος (INTERNAL AUDIT) στις επιχειρήσεις-οργανισμούς και η πρακτική εφαρμογή του, β' τόμος*, Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
2. Alexander Hamilton Institute (1997), *Management Audit*, Αθήνα: εκδ. Κριτήριο.
3. Power M. (1997), *The Audit Society Rituals of Verification*, Oxford University Press.

ΠΗΓΕΣ (ΕΚΘΕΣΕΙΣ-ΜΕΛΕΤΕΣ)

1. Basel Committee on Banking Supervision: *Compliance and the Compliance Function in Banks*, April 2005.
2. Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for Effective Banking Supervision*, September 1997.
3. Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles for Effective Banking Supervision*, October 2006.
4. Basel Committee on Banking Supervision: *Core Principles Methodology*, October 2006.
5. Basel Committee on Banking Supervision: *Enhancing Corporate Governance for Banking Organisations*, September 1999.

6. Basel Committee on Banking Supervision: *Framework for Internal Control Systems in Banking Organizations*, September 1998.
7. Basel Committee on Banking Supervision: *Internal Audit in Banks and the supervisor's relationship with auditors*, August 2001.
8. Basel Committee on Banking Supervision: *Internal Audit in Banks and the supervisor's relationship with auditors: A survey*, August 2002.
9. Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, 1988.
10. Basel Committee on Banking Supervision: *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*, November 2005.
11. Joint Forum (Basel Committee on Banking Supervision, International Organisation of Securities Commissions, International Association of Insurance Supervisors: *High-level Principles for Business Continuity*, December 2005.
12. Organisation for Economic Co-Operation and Development (O.E.C.D.): *Principles of Corporate Governance*, 2004.
13. Securities Exchange Committee of the United States: *H.R. 3763, One hundred Seventh Congress of the United States Of America, An Act "The Sarbanes- Oxley Act of 2002"*, July 2002.
14. SEC (2007) 1021 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT-Report on the application by the Member States of the EU of the Commission Recommendation on the role of non-executive or supervisory directors of listed companies and on the committees of the (supervisory) board.
15. SEC (2007) 1022 COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT - Report on the application by Member States of the EU of the Commission Recommendation on directors' remuneration.
16. Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς : Η απόφαση 5/204/14-11-2000: «Κανόνες συμπεριφοράς των εταιριών που έχουν εισαγάγει τις μετοχές τους στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών και των συνδεδεμένων με αυτές προσώπων»
17. Ν. 3016/2002, Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις.
18. Οδηγία 2004/39/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων, για την τροποποίηση των Οδηγιών 85/611/ΕΟΚ και 93/6/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2000/12/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου, Ε.Ε. L 145, 30.4.2004, σελ.1 επ.) το οποίο εφαρμόζεται και στα πιστωτικά ιδρύματα.
19. Οδηγία 2006/46/EK, ΕΕ L 224, 16.8.2006 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για την τροποποίηση της οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου περί των ετήσιων λογαριασμών εταιρειών ορισμένων μορφών, της οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τους ενοποιημένους λογαριασμούς, της οδηγίας 86/635/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ετήσιους και ενοποιημένους λογαριασμούς των τραπεζών και λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της οδηγίας 91/674/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τους ετήσιους και τους ενοποιημένους λογαριασμούς των ασφαλιστικών επιχειρήσεων
20. Οδηγία 2006/48/EK, Ε.Ε. L 177/1, 30.6.2006, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων.
21. Οδηγία 2007/36/EK, Ε.Ε. L 184/17, 14.7.2007, σχετικά με την άσκηση δικαιωμάτων ψήφου των μετόχων.
22. Σύσταση της Επιτροπής 2004/913/EK για την προώθηση κατάλληλου καθεστώτος αποδοχών των διοικητικών στελεχών των εισηγμένων εταιρειών Ε.Ε. L 385, 29.12.2004. Ενώ στις 13.7.2007 έκδωσε έκθεση σχετικά με τα αποτελέσματα εφαρμογής αυτής της σύστασης.

23. Σύσταση της Επιτροπής 2005/162/EK σχετικά με το ρόλο των μη εκτελεστικών και των εποπτικών διοικητικών στελεχών των εισηγμένων εταιρειών καθώς και με τις επιτροπές του διοικητικού ή του εποπτικού συμβουλίου, Ε.Ε. L 52, 25.2.2005.
24. Τράπεζα της Ελλάδος : Π.Δ./ΤΕ 2438/6.8.1998.
25. Τράπεζα της Ελλάδος : ΠΔ / ΤΕ 2577/9.3.2006.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δελτίο Τύπου Ε.Ε.Τ. (Α' Τριμηνία 2006): *Η Νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου.*
2. Ζαφειρόπουλος Η., Μονογυιός Β. (2006), *Δικλίδες Ασφαλείας για Ομαλή και Αποτελεσματική Λειτουργία*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr>.
3. Ζοπουνίδης Κ. (2005), *Σύγχρονες Τεχνικές Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου (Σ.Σ.Ε.) Τραπεζικών Ιδρυμάτων*, <http://www.icap.gr>.
4. Λιδωρίκης Α. (2006), *Διεθνείς Κανόνες στη Διακίνηση Χρημάτων*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr>.
5. Παπαστάθης Π. (2004): *Εσωτερικός Έλεγχος*, Οικονομικά Χρονικά τ.125, σελ. 36-37.
6. Παπαστάθης Π. (2004): *Εσωτερικός Έλεγχος*, Οικονομικά Χρονικά τ.126, σελ. 32-34.
7. Παπαστάθης Π. (2004): *Εσωτερικός Έλεγχος*, Οικονομικά Χρονικά τ.128, σελ. 37-39.
8. Παπαστάθης Π. (2004): *Εσωτερικός Έλεγχος*, Οικονομικά Χρονικά τ.130, σελ. 39-41.
9. Παπαστάθης Π. (2004): *Εσωτερικός Έλεγχος*, Οικονομικά Χρονικά τ.131, σελ. 31-39.
10. Παπαστάθης Π. (2004): *Εσωτερικός Έλεγχος*, Οικονομικά Χρονικά τ.132, σελ. 33-37.
11. Συνέντευξη του Paul Sarbanes (2007), *Το σκάνδαλο Epson και η Νομοθεσία Sarbanes*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr>.
12. Τζώρτζη Ε. (2004): *Εσωτερικοί Ελεγκτές οι αθόρυβοι πολύτιμοι συνεργάτες*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr>.
13. Τράπεζα Πειραιώς (2005): *Έκθεση Εταιρικής Ευθύνης*.
14. Χαραλαμπίδου Β. (2005): *Εσωτερικός Έλεγχος: γιατί, πώς και πότε;*, ΤΑ ΝΕΑ, <http://www.tanea.gr>.
15. Ψαθάς Α., Χριστοδούλου Π.(2005), *Ανταποκρίνεται στις προκλήσεις ο Εσωτερικός Έλεγχος*, Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, <http://www.kathimerini.gr>.
16. Allen & Overy (2002): *Sarbanes Oxley Act of 2002: The Most Significance Corporate Governance and Securities Law Reform Enacted In the U.S. in Years*, Bulletin, <http://www.allenoverly.com>
17. Barclay Simpson Recruitment Consultants: *An Introduction to Internal Auditing in banking*, <http://www.barclaysimpson.com>.
18. Feig N. (2005), *Low Employee Morale Threatens Sarbanes-Oxley Compliance*, Continuity Banker, 14, no 9, S2005, σελ.68.
19. Milligan J. (2005), *Tough Love for Sarbanes- Oxley*, Community Banker 14 no.9 S2005, σελ. 46-48.
20. Mulcair K. (2006), *A Directional Shift*, Internal Auditor, 63, no.2, σελ. 108.

LINKS

1. Το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών: <http://www.aicpa.org>.
2. Ελληνική Ένωση Τραπεζών: <http://www.hba.gr>

3. Το Ελληνικό Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (Ε.Ι.Ε.Ε.): <http://www.theiia.org>
4. Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία: <http://www.bis.org>
5. Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.): <http://www.soel.gr>
6. Τράπεζα της Ελλάδος: <http://www.bankofgreece.gr>
7. The Institute of Internal Auditors (IIA): <http://www.theiia.org>.
8. Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission (COSO): <http://www.coso.org>.
9. The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB): <http://www.ifac.org/IAASB/>.
10. Organization for Economic Co-Operation and Development (O.E.C.D.): <http://www.oecd.org>.